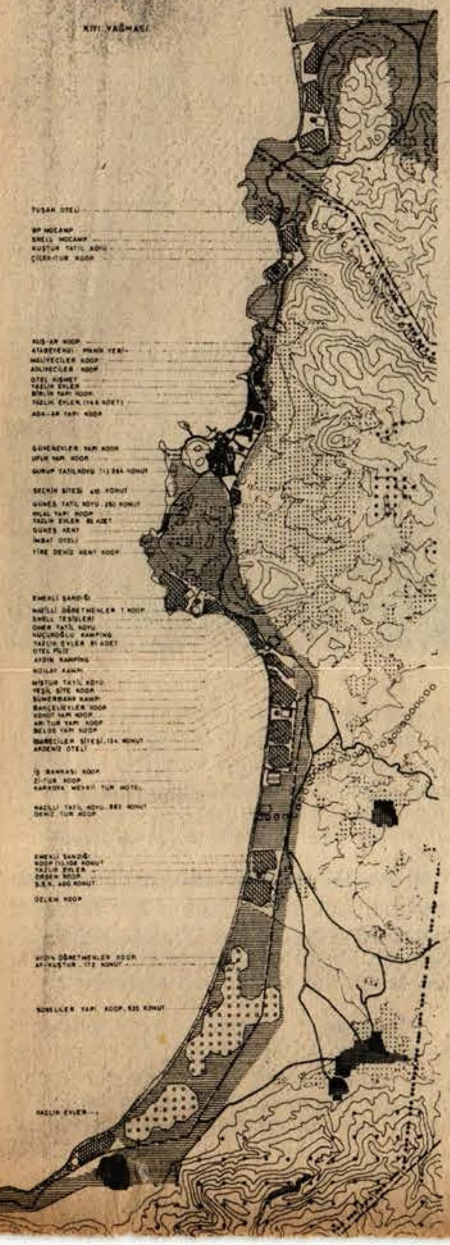
yazko
somut
19 AĞUSTOS 1983
70 Lira
Yıl: 3 Sayı: 55/29
HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

nasılsınız

Bilge bir hükümdar, düşmanının bir ya da birkaç adamını ne yapıp edip kendine dost edinmelidir. İlk bakışta bu, düşmanın da işine gelir ve düşman da bundan iyilik umar. Umsun varsın! Ben kendimi sağlam tutar, haber vermeden haber almaya bakarım. Çünkü bilirim ki işin ucunda kim kimden daha çok yararlanmışsa, başarı ve şeref onundur.

PHILIPE DE COMMYNES

Kıyılarımız: Yağma Hasan'ın böreği

CENGİZ BEKTAŞ

Türkiye'nin turizm kaynaklarına şöyle en kabasından bir bakalım:

— Platolar, dağlar, kıyı şeritleriyle çok çeşitli coğrafya bölgeleri; Akdeniz ikliminden kara iklimine gene çok çeşitli iklim bölgeleri ve buna bağlı olarak, bitki türleri.

— 8333 km'lik, değişik olanaklarla varsıl bir kıyı şeridi.

— Tüm ülkeye yayılmış olarak binden çok "termal" kaynak.

— Onbeş değişik uygarlığın bu topraklarda yaşamış olmaları sonucu çok büyük bir kültürel kalıt ve tarihçe önemli sayısız yer.

Ama bütün bunları bitmez tükenmez sanmak da doğru değil. Yanlış planlamayla çok şeyin sanıldığından çabuk yitirilebileceğini uygulamalardan biliyoruz. "Tarihi miras" a yeteri saygıyı gösterdiğimizi ne yazık ki hâlâ kimse söyleyemez. (Anadolu Uygarlıkları Sergisi birşeyler öğretir mi ki bizlere?) kıyılarımızı har vurup harman savurduğumuzun, kapanın elinde kaldığının sayısız örneklerini sıralayabiliriz. Kıyılarımız, varlıklı olmadıkları, kendileri değerlendiremedikleri için asıl sahiplerinin ellerinden tezelden çıkmakta, bir anlamda yağmalanmaktadır. Asıl sahipleri, değil böyle bir yatırım yapmayı, satmayı bile düşünmeseler de, yerleri elerinden- her türlü baskıyla alınabilmektedir.

Kıyıda apartmanlar

Cengiz Bektaş

KARAAĞAÇ'DA BİR DELİ

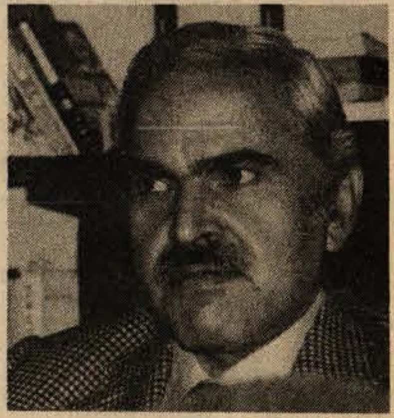
Burhaniye ile Ayvalık arasında Karağaç köyünün kıyılarında "Artur" kuruldu biliyorsunuz. Orada ödevli bir kaymakam, özellikle Ankara'nın önemli kişilerini içine alan bir ortaklık kurdu bir zamanlar... Sonra.. Karaağaç köylülerinden kıyıları satın aldılar. "Ne var bunda?" diye düşünenler olabilir ama, bana anlatılanlarda bir şeyler vardı... Köylülerin içinden satmak istemeyenler varmışmış topraklarını... "Sizin buralara uygarlık gelecek, yabancılar gelecek, iş alanları açılacak..." sözlerine kanmayanlar varmışmış... (İngilizler de, savlarına göre, Hindistan'a uygarlık götürmüşlerdir biliyorsunuz.) Böyle inatçı kişiler bir oda içine alınıp, Ankara'nın çok büyükleri aracılığıyla "ikna" edilmişler. Ama çok inatçılığından "ikna" olacağına "deli" olan da olmuş. Şimdi deli deli dolaşıyormuş Karaağaç'da...

Bu, yok bahasına satın alınan yerlerde yapılan evler, 50-60 bin liraya çıkacakmışmış da, halktan dileyenler de alabileceklermişmiş! Ama 1976 larda 350-400 bir den işlem görüyorlardı bu evler.. (Şimdilerde /-8 milyon diye duydum) Gezmek istediğimde buraların çevresi tel örgülüydü; bir de nöbetçili kapısı vardı. Yaklaşırken "Pasaport soracaklar mı?" diye düşünüyordum. Sanki düşüncemi okumuş gibi, oralı delikanlı demişti ki: "Biliyor musun ağabey?.. Ben burada kendimi bir başka ülkede sanıyorum hep... Çevremde Türkçe konuşuyorlar ama, nedense anlamıyorum sanki..."

Yılın iki-üç ayında çoğunlukla Ankara'lılar geliyorlardı işte buralara... Sonra... Sonra bir sessiz, bir ıssız, bir ölü... Dokuz ay, on ay bu vatan semtinin kıyıları kimsesiz...

Bunları okurken bir soru geçiyor çoğu kimsenin içinden, biliyorum: "Yalnız anlattığın kesim mi yapıyor bunu?" Hayır! eline olanak geçince yapmayanımız yok... Ankara'da, ya da

(Devamı 4. sayfada)

Dr. Erdal Atabek

Türk Tabipler Birliği Merkez Konseyi Başkanı Dr. Atabek:

"Meslek kuruluşlarının toplumsal işlevine gereksiz gözüyle bakılıyor"

(Dr. Erdal Atabek'in görüşleri 4. sayfamızda)

"Hakkâri'de Bir Mevsim" Hamburg'da "en beğenilen

Tevfik Fikret'i anıyoruz

film" seçildi

1983 Berlin Film Festivali'nde Gümüş Ayı Ödülü'nün dışında üç ödül daha alan **Hakkâri'de Bir Mevsim** son olarak Hamburg'un geleneksel film gösterilerine katıldı.

Dünyanın dört bir yanından gelen ve aralarında François Truffaut, Chris Marker, Orson Welles gibi ünlülerin de yapıtlarının bulunduğu otuz filmin arasından Alman seyircisi en beğendiği film olarak **Hakkâri'de Bir Mevsim**'i seçti.

Seyirciler arasında yapılan ankette, Hakkari'de Bir Mevsim 96 puanla başta gelirken, onu izleyen Chris Marker'in filmi 85, Truffaut'un filmi 73 puan aldı. Gösteride kötü puan almayan tek film gene **Hakkâri'de Bir Mevsim** oldu

Erden Kıral'ın, Ferit Edgü'nün "O" adlı romanından uyguladığı, başrolünü Genco Erkal, Erkan Yücel, Şerif Sezer, Rana Cabbar, Erol Demiröz, Berrin Koper'in oynadığı **Hakkâride Bir Mevsim** bu başarısının yanısıra, Alman Protestan Kilisesi tarafından da "Ayın Filmi" seçildi.

Pınar Kür'ün "Yarın Yarın" romanı aklandı

1982 yılı Ekim ayında "komünizm propagandası yapıldığı" savıyla toplatılan Pınar Kür'ün, Yazko Yayınları tarafından çıkarılan **Yarın Yarın** adlı romanı İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 1 No.lu Askeri Mahkemesi'nde 8 Ağustos 1983 günü yapılan duruşmada aklandı.

Daha ilk duruşmada aklanan **Yarın Yarın** adlı romanın3'üncübasımı; Prof. Tahsin Yücel, Haldun Taner ve Doç. Köksal Bayraktar'dan oluşan bilirkişilerce incelenmiş; kitapta suç unsuru bulunmadığı kanısına varılmıştı. Askeri Savcı da bu görüşe uyarak kitabın aklanmasını istedi. SanıkAvukatıMehmedcan Köksal'ın da aynı görüşü paylaştığını söylemesi sonucu, adı geçen kitap hakkında "temiz" kararı verildi.

İstanbul Fotoğraf ve Sinema Amatörleri Derneği'nin düzenlediği üç ayrı gezici sergi bugüne dek 12 ayrı yerde açıldı.

Oral Gönenç'in sergide yeralan bir yapıtı.

İFSAK TRABZON'DA SERGİ AÇIYOR

Kısa adı İFSAK olan (İstanbul Fotoğraf ve Sinema Amatörleri Derneği) 3. Gezici Fotoğraf Sergisini Trabzon'da açacak.

15-31 Ağustos tarihleri arasında Trabzon İş-Sanat Galerisi'nde açılacak olan sergideİFSAK üyesi Oral Gönenç, Kemal Elitaş, Fikret Adaman, Mehmet Bayhan, Hasan Toka, Faik Tunalı, Yusuf Tuvi, İbrahim Akyürek, Nevzat Çakır, Mehmet Kısmet, Taner Aktekin, Sarkis Baharoğlu, Ahmet Kuzik, Cengiz Akduman, Cengiz Karlıova, Alev Özgül, Nazım Timuroğlu, Bülent Özgören, Mustafa Vural, Engin Kavukçuoğlu, Yusuf Kabasakal, İlyas Göçmen, Fikret Güraslan, Mehmet Çakır, Orhan Kılıçbeyli, Seyit Ali Ak'ın yapıtları yer alıyor.

İFSAK'ın düzenlediği üç ayrı gezici sergi bugüne dek 12 ayrı yerde açıldı. Gezici fotoğraf sergileri, taşınması ve sergilenmesi kolay nitelikte hazırlanıyor.

Goya

Öldürülüşünün 47. yılında Federico Garcia Lorca

"...Anladım ki öldürülmüşüm / Kahveleri, mezarlıkları, kiliseleri aradılar, / fıçıları dolapları açtılar, / üç iskeleti yağmaladılar altın dişlerini sökmek için, / Beni bulamadılar / Bir daha bulamadılar beni / Hayır. Bir daha bulamadılar..."

LORCA / Türkçesi A. Göktürk

Grafik sanatçısı Çağla için yardım kampanyası açıldı

Grafik sanatçısı Faruk Çağla'nın sağlığına kavuşabilmesi için grafik sanatçıları bir yardım kampanyası açtılar.

1957 yılında İstanbul'da doğan Faruk Çağla, 1980'de Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik bölümünden mezun oldu. Yaşamını bir süre reklam ajanslarında grafikerlik yaparak sürdüren Faruk Çağla, sol ayağındaki hafif eğriliği düzelttirmek amacıyla İstanbul Çapa Tıp Fakültesi'nde ameliyat oldu. Yanlış malzeme kullanılması ve bakımın çok kötü olması sonucu sakat kaldı.

Yardım kampanyası ile ilgili olarak Grafikerler Meslek Kuruluşu bir açıklama yaptı. Yapılan açıklamada şu görüşlere yer verildi:

"Ameliyat olduğu tarihten bu yana, koltu değneksiz yürüyemeyen vebusüre içinde sürekli bir işte çalışamayan yalnızca çeşitli ulusal ve uluslararası karikatür ödülleri kazanan, biri sakatları konu alan bir karikatür, diğeri sevgi konulu özgün grafik sergileri açan Faruk Çağla, bugünlerde özel bir akademiden aldığı çağrıya uyarak yapıtlarını Batı Almanya'nın Hamburg kentinde sergiliyor. Bu arada yaşamının geri kalan kısmını normal bir insan olarak sürdürmek istiyor.

Çağla'nın üç aşamalı bir ameliyat geçirerek düzelebilmesi için 20.000 mark (yaklaşık 1.700.000 TL.) tutan harcama gerekiyor"

Yağma Sofrası

Bu sofracık, efendiler, halkımızın varı yoğu, hayatı,
kan ağlayan, can çekişen halkımızın,
bekler sizi, efendiler, önümüzde titrer durur,
ama sakın çekinmeyin, yiyin yutun, şapur şupur,
yiyin, efendiler, yiyin, bu iştah veren sofra sizin,
doyuncaya, tıksırıncaya, patlayıncaya kadar yiyin!

Çok açsınız, efendiler, suratınızdan bellidir,
yiyin hadi, yemezseniz, yarın kalır mı, kimbilir,
sizi çağıranlar bu sofraya, bakın nasıl böbürlenir,
hakkınız bu, savaştınız, tamam, bu hak eldebir.
Yiyin, efendiler, yiyin, bu eğlenceli sofra sizin,
doyuncaya, tıksırıncaya, patlayıncaya kadar yiyin!

Hepsi bu nazlı beylerindir, ne varsa ortalıkta:
soy, sop, onur, düğün, oyun, konak, saray, caka,
hepsi sizin, efendiler, konak da, saray da, gelin de, alay da,
hepsi sizin, hepsi sizin, hem hazırlop, kolayca,
yiyin, efendiler, yiyin, bu iştah veren sofra sizin,
doyuncaya, tıksırıncaya, patlayıncaya kadar yiyin!

TEVFİK FİKRET
Yenileştiren: A. Kadir

Şükran Moral'in, araştırması 3. sayfamızda

Cengiz Gürcan

Aşiyan

AT SÖZÜ

Acıyı hiçbir patlıcan çalamaz
Ne fulüt, ne kılarnet, ne zurna,
Acıyı hiçbiri çalamaz
Atkestanesi bile,
Ne de kırağı...

CAN YÜCEL

somut

İbn-i Sina'yı düşünürken

Farabi, dokuzuncu yüzyılın sonlarında, ansiklopedisinin üstüne bütün görkemiyle eğilmişti. Sayfa sayfa devşirilen, gözden geçirilen ve eleştirilen bilim gizi, birbiri ardınca sıralandıkça, geleceğin aydınlığına hazırlanıyordu. Batının büyük bilgeleri Platon ve Aristo, Doğu'nun bu büyük öğretmeninin inceleyici düşüncesinin mayasında, yepyeni bir bileşimin muştusunu veriyordu. İnsan aklının bütün boyutları enine boyuna eleklenerek, gelecek kuşakların ufkuna yerleştiriliyordu...

Ardıllar, aldıklarını yüceltmekle yükümlendiler. Onuncu yüzyılın başlarında, Farablı Bilge'nin okulundan gelen Biruni, Batı'yı özümsedikten sonra birden Doğu'nun şaşırtıcı gizemine yöneldi. Ünlü, Hind'in de, Farabi'nin elden geçirdiklerini bir bir ele alıyor... Doğu'nun bilimler ansiklopedisi, Mahabharatha'nın devşirdikleriyle karşılaştırıyor... Kendi düşüncesinin hamurunda yeniden yoğurduktan sonra, birer birer insanlığın yararına sunuyordu. Matematiğe sıfırın gelmesi, işlemlerin çoğalmasına neden olduğu ölçüde, felsefeye yepyeni bir bileşimin ulanması, karanlığın ortasına bir güneş gibi doğuyordu.

Bilenlerin bundan ötesi olamaz dediği bir anda, İbn-i Sina'nın, kırkyedi yıllık bir ömre sığdırıverdiği, (980-1037) akıl almaz yapıtlar, düşüncenin, bilim ve sanatın sınırsızlığına yepyeni tanıklar olarak tarih güneşinin parıltısına ekleniyordu. Bu öyle bir parıltı idi ki, kendisinden sonra dokuzyüz yıl, bütün yüksek okulların son sınıflarında bir kez daha yenilenecekti. Yasa'sı, tıbbın bütün değerlerini, doğa insan çelişkisinin, yaşam denilen araçtaki bütün çatışma ve çakışma olgularını veriyordu. Tokadi Mustafa efendinin, bitmez tükenmez bir sabırla çevirdiği bu yapıtı okuyanlar, teknik bir tıb kitabıyla karşılaştıkları oranda, felsefenin ulaştığı bütün doruklarıda görmenin şaşkınlığına uğrarlar. Konu insansa, insan hücrelerinin yaşam ve bozulma oluşumları üstündeki bütün olumlu ve olumsuz etkileri, insanlık tarihinin bir özeti biçiminde izleyebilirler.

Kilisli Rıfat'ın çevirdiği al-Adviya, al-Kalbiya düşünce bileşiminin nasıl yapılması gerektiğini anlatırken, Necat'ıyla, insanlık yürüyüşünün amaçlarını, Şifası ile doğa desteğiyle gelişmenin olanaklarını göstermektedir. Kısacık yaşama sığdırılan böyle onlarca yapıtın altına imza koyan İbn-i Sina, bilimin doruğuna çıkardığı insanlarının yönünü de belirlemiş olmaktadır. Arap biliminin ana merkezi olan Beyt-ül-Hikme, İbn-i Sina'nın desteğiyle, dünyanın dört bir yanına aydınlık saçan bir kaynak haline geliverir. Yapıtlarını, Arapça yazmasına karşın, kendisinin Türk olduğunu her kitabının başında belirten Bilgemiz, geleceğin ufuklarını da belirlemiştir.

Onuncu yüzyılın bilim meyvelerini üreten bir toplum, kendi sınırlarının içinde sıkıştırılmaya da razı olamazdı. Atina Bilgeleri ışıklarının ulaşabildikleri her yere, toplumlarının gürbüzlüğünü nasıl taşıdılarsa, Harzem bilgeleri de, nefeslerinin ulandığı her yere içinden çıktıkları toplumun gücünü taşıyacaklardı. Nitekim, XI. yüzyıl, Batı'nın kapılarını, Türklerin taşan dalgalarına açan bir zaman dilimi olmuştur. Ve ilginç olan durum odur ki, bilgelerinin ışığı göl-gelenmeye başlayınca, dalgaların gücü de kırılmıştır.

Artık Batı üniversiteleri, Doğu bilgelerinin yerine, kendi bilgelerinin yapıtlarını okumaktadırlar. Ve artık Batı toplumları, Doğu imparatorluklarının boyunduruğuna da başkaldırabilirler. Kaldırmışlardır. Bilgeleri, ustalarını aşar aşmaz, devletleri de, efendilerini alaşağı etmişlerdir. Bu tarihin hükmüdür.

Bu ilginç gözlem, kendince bilim ve sanata yasak uygulayan küçük adam için hiçbir anlam taşımaz. Ancak, toplumun mutluluğunu, geleceğin aydınlığında görebilenler, kılıcın, kalemin izinden yürümek yazgısıyla bağımlı olduğunu bilenlerdir. Ve yine onlar ki, bilim ve sanatın yasaklanması, düşüncenin dizgin altında tutulması yerine, coşabildiğince coşması, akabildiğince akması gerektiğine inanırlar. İşte o inanmışlar, baskılara, yasaklara, zindanlara karşın, geleceğin aydınlığına yılmadan kıvılcım taşımayı sürdürürler.

Geçtiğimiz çarşamba günü başlayan İbn-i Sina haftasının, hepimize böyle bir ortam getirmesini dileriz.

Yönetmen Güner Sarıoğlu ile söyleşi:

‘‘Belgesel sinemacılığı destekleyecek olan kurumlar, ‘belgesel film’ ile ‘tanıtma filmi’ni birbirine karıştırdılar’’

ÇETİN ÖNER

Sayın Sarıoğlu uluslararası yarışmalarda, kimi belgesel filimlerinizle ödülller aldınız. Hemen usuma gelen Tampera ve Cracow Film Festivallerindeki başarılarınız.

Ülkemizde gereği kadar ilgi görmeyen bu sinema dalı üstüne, yani belgesel film üstüne görüşlerinizi açıklar mısınız? Nasıl gerçekleştirilir? Yapılan ön hazırlıklar nelerdir?

Kendi yaşadığımız çevreden çıkarak, geniş insan topluluklarına, giderek tüm dünyanın oluşturduğu ortamımızı, olaylarını gerçekleri ile yansıtmakla başlar

Ancak, burada kalmaz. Bir çevre ya da olayın dikkate değer niteliğini ortaya çıkarmak, öteki insanların dikkatini çeken bir olay haline getirmek için, belgesel sinemacının özgün bir anlatım ve yorum biçimi geliştirmesi gerekir. İşte belgesel filmin asıl güçlüğü burada başlar. Herkesin gördüğünü, yepyeni bir sunuşla yaratmak bunu yaparken de gerçekleri saptırmadan, değiştirmeden ve sinemacıya verdikleri olanaklarla yetinerek çalışmak zorundadır belgesel sinemacı.

Belgesel olmayan, yani bir yazarın, bir senaristin kafasında, düşüncelerinde yaratılan bir konunun görüntülendiği sinemada ise elbette bu güçlük, istendiği gibi değişiklikler ya da canlandırıcı unsurlar katılarak aşılabilir. Ancak belgesel filmde bu çok değerli özgürlük yoktur. Bu nedenle, bence, belgesel filmin değeri, yapıldığı anda olmaktan çok, sonraki yıllarda ve zaman içinde ortaya çıkar. Çünkü belgesel film tüm insanlar için geçmişin bir saptanması, bir başvuru kaynağı olarak oluşturulmuştur.

Belgesel film çalışmaları, teknik olarak öteki tür film çalışmalarından pek farklı değildir. Teknik açıdan, belgesel filmlerin daha çok dış mekânlarda, doğal ortamlarda çekildiğini düşünürsek, doğal olayların isteğe bağlı olarak yinelenmesindeki güçlükten dolayı, kararlı, çabuk ve çevik bir ekip çalışması gerekir. Belgesel film yönetmeni ve kamera ekibinin, anlık olayları saptamada çok dikkatli, çok uyanık olması zorunludur.

Güner Sarıoğlu, Eşref Üren'le birlikte

Teknik çalışmanın dışında belgesel filmin en önemli hazırlığı, konuyu çok iyi incelemiş olmak ve yukarıda sözünü ettiğim özgün anlatım biçimini -bazı esneklikler tanımak kaydıyla da olsa- önceden saptamış olmaktır. Bu yapılmazsa, rasgele ve amaçsız görüntüler saptanır ki, bundan da bir anlatım bütünlüğü, bir mesajı olan film çıkarmak olası değildir.

Ülkemizde Belgesel Film yapımı ne durumdadır?

Bu soruya iç açıcı bir yanıt vermek ne yazık ki olanaksız. Türkiye'deki doğa, tarih ve antropolojik kaynakların zenginliği düşünülürse, bunlardan yararlanacak belgesel filmlerin çok olması beklenirdi. Fakat durum hiç de böyle değil 1940 öncesi çıkarılan ve şu anda da yürürlükte olan bir yasa var. Bu yasaya göre sinemalarda, her filmden önce bir kısa film gösterilmesi zorunluluğu getirilmiştir. Biliyoruz ki böyle bir zorunluğa yıllardır uyulmuyor. Hiçbir zaman da uyulmadı. Eğer bu yasa uygulanmış olsaydı, belgeseller Türk seyircisinin aradığı, tanıdığı ve sevdiği bir tür olurdu kuşkusuz. Çünkü belgesel film üretimi ister istemez gelişccekti. Olmadı.

Bu durumda bu sanat dalının geliştirilmesi için görev TRT'ye düşüyordu. Televizyonumuz, gerek temel işlevi, gerekse sahip olduğu olanaklar bakımından, yayına başladığı 1968 yılından bu yana sağlam bir belgeselcilik geleneği geliştirmeliydi.. Fakat bu da yapılmadı. Bugüne dek TV'den izlediğimiz belgeseller, gerek teknik nitelikleri gerekse işleniş biçimleriyle birer TV izlencesi (programı) olmaktan öteye gidemediler. Yani bir kez yayına alınıp gösterildikten sonra arşive kaldırılan süre doldurucu dolgu izlenceler olmaktan öteye gidemediler.

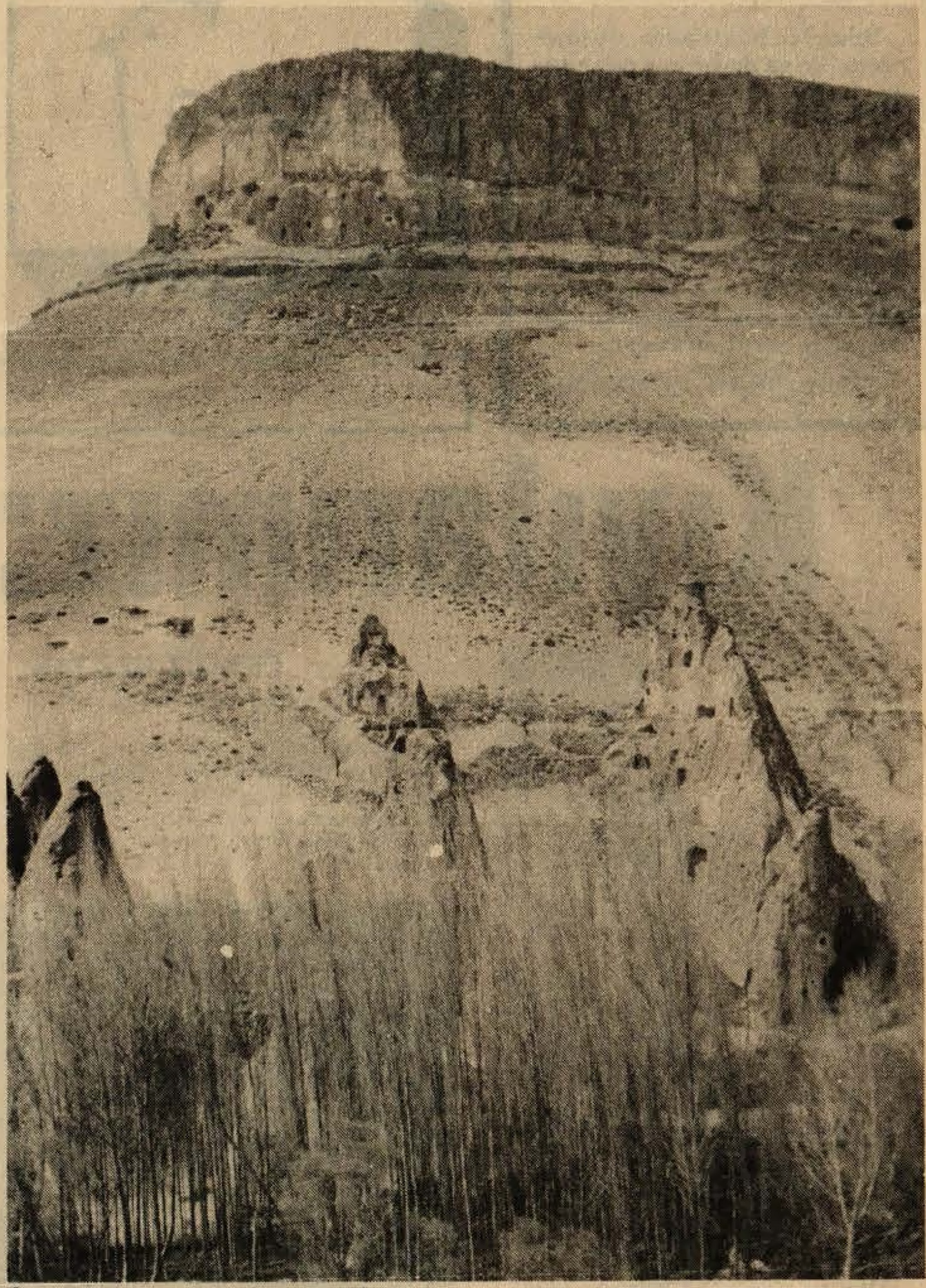
> Atatürk konulu belgesel bile bir yabancı yönetmene yaptırıldı. Ben, filmin çekiminden önce Atatürk üstüne ne kadar kitap okumuş, belge karıştırmış olursa olsun, bir yabancının Türkiye'de Atatürk'ün taşıdığı anlamı, bir Türk insanından daha iyi kavrayıp, bunu sinema diline dökebileceğine inanmıyorum.

Bir başka ve en önemli yol ise devlet örgütlerinin, kurumlarının Türkiye'de bağımsız belgesel sinemacılığı desteklemesi idi. Bu konuda yıllardan beri büyük bir yanılgıya düşüldüğüne inanıyorum ben. Bu kurumlarda belgesel film, tanıtma filmi ile karıştırıldı. Desteklenebilecek her girişimin ancak Türkiye'nin turistik ya da tarihsel zenginliklerini gösteren tanıtma filmleri olabileceği yolunda yanlış bir görüş sürdürüldü. Üstelik, bu tür filimlerin en iyi, yabancı yönetmenler, sinemacılarca yapılabileceği gibi temelden sakat bir görüş ısrarla uygulandı. Dikkat edilirse, devlet eliyle, devlet desteğiyle yaptırılan Türkiye konulu filimlerin hemen hepsi, büyük olanaklar sağlanarak yabancı yönetmenlerin ellerine teslim edilmiştir.

Atatürk konulu belgesel bile bir yabancı yönetmene yaptırıldı. Ben, filmin çekiminden önce Atatürk üstüne ne kadar kitap okumuş, belge karıştırmış olursa olsun, bir yabancının Türkiye'de Atatürk'ün taşıdığı anlamı, bir Türk insanından daha iyi kavrayıp, bunu sinema diline dökebileceğine inanmıyorum. Üstelik yönetmenin sinema ünü ne olursa olsun, inanmıyorum buna.

Sinemanın ve belgeselciliğin en gerekli yanlarından biri de, yönetmenin kendisini konuya yakın, konuya yatkın ve konunun içinde duymasıdır. Bunu da Türkiye ile ilgili konularda, en iyi kendi sinemacılarımızın yapabileceğine inanıyorum.

Yabancıların yeğlendiği durumlarda ne oluyor? Ortaya çıkan film çok başarılı bile olsa -ki bu güne değin biz böylesi bir başarıya tanık olmadık- bu, Türk belgeselciliğine bir katkı olmuyor. Çünkü yabancı yönetmen, genellikle kendi ekibi ile geliyor, filmi

Eşref Üren

Cappadocia

le de Türk Belgesel Sinemacılığı hiçbir zaman dünya belgesel sinemacılığı içinde kalıcı bir yer alamıyor. Zaten sözünü ettiğim tür filmler ancak turistik/kültürel tanıtma alanlarında kullanılıyor. Yani dünya belgesel sinemasının oluştuğu, tartışıldığı önemli belgesel film festivallerine giremiyor. Çünkü nitelikleri açısından gerçek belgesel de değiller bu tür yapımlar.

Peki, belgesel Filmciliğimizin gelişmesi için önerileriniz nedir sayın Sarıoğlu? Öteki ülkeler nasıl çözümlemişler bu sorunlarını ?

Şunu unutmamalıdır ki sinema, özellikle belgesel sinema çok pahalı, masraflı bir uğraştır. Bu tür çalışmaları kişilerin kendi maddi güçleri, olanakları ile karşılamalarını beklemek, gerçekten haksızlıktır.

Yabancı ülkelerde belgesel sinemayı destekleyen, maddi olanaklar sağlayan pek çok

cısının kim olduğunu, yani yapım giderlerini kimin karşıladığını sormuşlardı yabancı meslektaşlarım. Ben de kendimin karşıladığımı söylediğim zaman büyük bir şaşkınlığa düşmüşler, ‘‘Oooooo! O halde siz çok varsıl olmalısınız.’’ karşılığını vermişlerdi.

Batı'da belgesel film çalışmalarının desteklendiğini, çok küçük çaplı, hatta amatörce denemelerin bile sahipsiz bırakılmadığını görüyoruz. Çeşitli vakıflar, dernekler, kurumlar, kuruluşlar bu çabaları destekliyor.

Çünkü amaç, Sinema'yı ve Sinemacı'yı ayakta tutmak. Her filmden bir sonrası için güç, olanak, destek ve deneyim kazanarak çıkmasını sağlamak. Bu da sinema sanatı yoluyla o ülkenin kültürüne, geleneklerine, tarihine sahip çıkmayı sağlıyor doğal olarak. Azımsanacak bir şey midir bu? Hem de ülkeler arası kültür saldırısının yoğunlaştığı, tarihsel gerçeklerin saptırıldığı bir çağda, bir

İlhan Berk'in ‘‘El Yazıları’’yla

özel bir yakınlık

GÜLİN ONAT
Fotoğraflar: Ülkü Tamer

"Şifalı Otlar Kitabı" ve "Uzun Bir Adam" ile "El Yazılarına Vuruyor Güneş" üçüncü düzyazı kitabınız oluyor. Okuyucunun şair olarak tanıyıp, sevdiği birinin düzyazılarına nasıl bakacağını -baktığını- düşünüyorsunuz?

Dünyayı şiirin dışında göremem. Düzyazıya bakışımın da bu çizgide olduğu kanısındayım Şifalı Otlar Kitabı'nı ilk Memet Fuat'a gösterdiğimde, Adamotu için: "Buz gibi şiir bu!" dediğini unutmuyorum. Benim elimin değdiği her sözcüğü şiire çevireceğimi düşünen bu güzel insan, belki sizin sorunuza asıl yanıtı verendir. Düzyazıya da böyle girdiğim için okuyucunun beni şiirin dışında düşünmeyeceğini de kuruyor olmalıyım.

"El yazılarına Vuruyor Güneş" neden bu kadar kapalı? İnsanların el yazılarıyla aralarındaki özel bir yakınlığın sonucu mu bu?

Günlükler, sorunuzdan anlaşıldığı gibi kapalılık örneği değildir. Açık olmak, içten olmak için tutulur. Bu türün ustalarından biri olan Gide bu içtenliğe, yalınlığa belki en çok yaklaşan bir yazardır. O kadar ki, birçoklarına çok önemsiz gözüken, "Bugün üç yumurta aldım" tümcesini rahatlıkla günlüğüne koyabilmiştir. Doğrusu, başlangıçta günlüklerimi tuturken, bunları birgün yayınlayacağımı, düşünmüş değilim. Sanki kendim için yazıyordum. Sözünü ettiğiniz kapalılık belki buradan geliyor. Sorunuzdaki asıl ilginç yan, insanların elyazılarıyla kurdukları 'özel' yakınlıktır. Belki de bütün bunları yazma nedenim, elyazımla özdeşleşme özlemim, onunla birleşmek istemem, onu en ya... bilmemdir.

Günlük boyunca kimi yerlerde okuyucu bir şiirle karşı karşıya olduğunu sanıyor. Düzyazılarınızda da şiirden uzaklaşamıyor olmanızı 'dil' sorunsalı açısından inceleyebi lir misiniz?

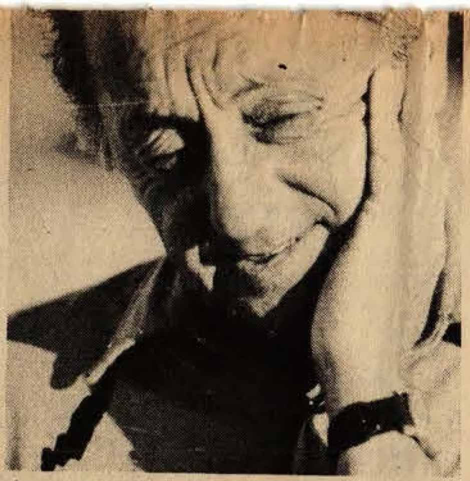
Bütün yazarlar sözcüklerle yazarlar. Ama şairler sözcükleri en çok görenlerdir. Şiiri düzyazıdan ayıran, önce bu sözcüğü görme olayıdır. Aslında **pencere** sözcüğü düzyazıdan ayrı, şiirde ayrı değildir. Anlam olarak ayrı bir yön, çağrışım, ses, koku, biçim kazanması şairin elinde değişikliklere uğramasındandır. Şair, pencereyi sözlükte geçmeyen dördüncü, beşinci, altıncı anlamlarıyla kullanır. Bu anlamlar sözlüğün dışındadır. Ama bizim şiirde o sözcüğü, kendi anlamında yakalayabilmemiz, yine onun yöresinde dönmesinden gelir. Bütün bütün sözcüğü silmek istemez şair. Tek sözcük, öbür sözcükleri de yanına alarak yola çıktığında, hep böyle bir sözcükler ailesi, galaksisi kurarak gider. Böyle bir yöntem düzyazı biçimi, şiir biçimi diye bir kural koymaz. Şairin sözcüklere bakışıdır bu ve biz o bakışa şiir diyoruz.

"Gerçekten bağırmamayı daha çok seviyorum" diyorsunuz. J.P. Sartre buna yakın biçimde "Apaçık bir hıçkırık güzel değildir" demişti. Buradan hareketle şiir için, ya da genelde sanat için "Bağırmadığı halde güçlü" ve zaten "Bağırmadığı için güçlü" bir ses diyebilir miyiz?

Kuşkusuz. Ben yeraltı suları gibi gizil, yavaş, parıltısını oralarda sürdüren biri olmayı özlemişimdir hep. Elbette ki, yeryüzüne de çıkmak istedim. Ama aynı gizillik, aynı kapalılık, aynı sessizlik, aynı durulukta. Öte yandan, şiiri, vurucu, atak, çarpıcı diye görmüşümdür hep. Değiştirme gücünü de bunlara bağlamışımdır. Şiir rahatsız etmelidir, değiştirmelidir. Ama hep o yeraltı sessizliği, güzelliğiyle..

Kitabın tanıtma yazısında da değinildiği gibi, "Anlamı soru konusu eden" bir şairsiniz. Günlüklerin bir yerinde de "Sevmek anlamaya yetmez" diyorsunuz. Anlam'ın şiirdeki yeri konusunda konuşabilir miyiz biraz da?

"Sevmek anlamaya yetmez" sözünü hangi anlamda kullandığımı şimdi kestiremiyorum. Belki de sevdiğimiz nice şeyi ille de anlamak gereğini duymamamız gerektiğini belirtmek için söylemiş olabilirim. Şiirdeki anlam sorunsalı ise beni baştan beri allak bullak etmiştir. Şiir sanki anlaşılan bir nesne değildir benim gözümde. Ya da anlaşılan şiir gözümden düşer demek isterim. Belirsizliktir, şiirin attığı kement. Karargahı böyle bir kıyıdadır. Anlamın alanı düzyazıdır, düzyazıda

İlhan Berk

biz onu daha bir iyi tanırız. Şiirden edindiğimiz anlam, düzyazıdaki anlamla karşılaştırılamaz. Her ikisi de ayrı kurallar kor. Öte yandan iyi bir şiirin, anlama kapalı olamayacağını da çok yinelemişimdir. Şuraya gelmek isterim: Şiirdeki anlama ayrı bir yöntemle bakmak zorundayız. Anlamın sözlükteki yeri şiirin tarihine ters düşer. Şiir kendi tarihiyle kendi anlamını getirir.

Dünyayı estetik boyutuyla algılamak ve yorumlamak şeklinde özetlenebilecek olan yargılarınızı, günlükler boyunca, önemlerini bağırmadan, sıkmadan, son derece usta bir kurguyla aktarma başarısını en çok hangi yanınızla ilgili görüyorsunuz?

Bunda herşeyden önce sanırım içtenliğin büyük payı var. Günlük tutmada bir yakınlık, arkadaşlık duygusunun hep ağır bastığını görmüşümdür. Sanki çok yakınlarımızla konuşuyormuşuz gibidir günlüğün dili. Bütün kaba taraflarınızı, bütün fazlalıklarınızı yontuyorsunuz. günlük bir yazarın soyunduğu tek yazı türüdür. Bir keşiş yalınlığıyla alırsınız elinize kalemi, dünyayı o gözle görürürsünüz. Ben günlüğü böyle bir tür olarak düşünüyorum. "El yazılarına Vuruyor Güneş" böyle bir izlenim koyuyorsa, bu beni gerçekten çok sevindirir. Herhangi biri olmak istedim çünkü ben: Herhangi bir insan. Günlük, böyle olmak isteyenler için soyunulacak tek türdür.

Yani bir başka deyişle günlük için, bir insanın yalnızlığını başkalarına açması onu sevdirmesi, böylece de onu çoğaltması olarak düşünebilir miyiz?

Günlükleri yayınladığımıza göre kendimizi, yalnızlığımızı başkalarının da paylaşmasını istiyoruz demektir. Yinelemek isterim: Bilinmek istiyorum. Böyle bir adamın, bu yeryüzünden geçtiği bilinsin istiyorum. Benim günlüğümün yalnızlık saçtığını da sanmıyorum öte yandan. Günlüğü beni ortaya koysun diye tutuyorum. Belki dediğiniz gibi günlükte bir bireyin kâğıtla yüzyüze kalması sözkonusudur, bu zaman yalnızlık esastır. Ve elbette ki, yalnızlık, hâlâ insanların en insanca yönüdür. Yazmadan yaşamak istediğim çok olmuştur. Bu dünyada şiir yazmadan sürekli olarak yaşadığım bir altı ayım olmuştu, otlar gibiydim, öyle dingindim; ama yine bir gün günlüğüme, "Paris, en insan yönümü, sıkıntımı, yalnızlığımı elimden aldı" diye yazdım.

çekiyor. Ve ortaya çıkan bu film bir Fransız, bir Belçikalı, bir Amerikalı sinemacının ürünü oluyor. Böylesi bir uygulama nedeniy- devlet kuruluşu, pek çok özel kuruluşlar vardır. Tampere Film Festivali'nde ödül kazanan "Göçerler" adlı belgesel filmimin yapım- ortamda sinemanın bu gücünü görmezlikten gelmek bağışlanmaması gereken bir nemelazımcılık, vurdumduymazlık olmaz mı?

Ak güvercinler

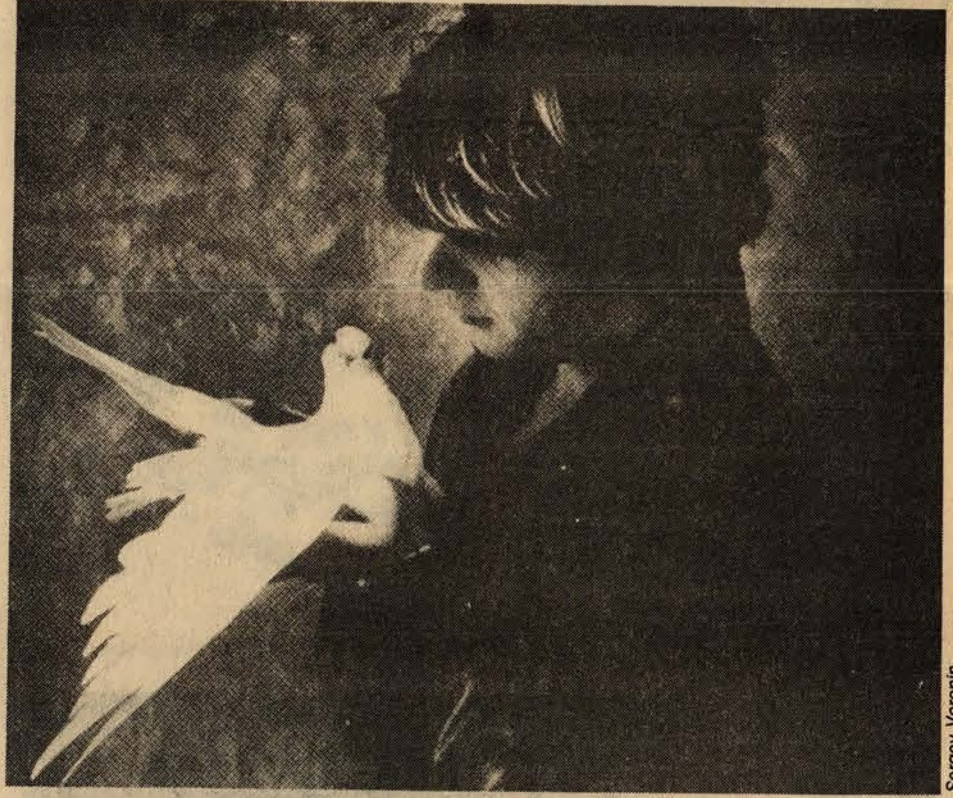
KERİM KORCAN

Vahşi hayvanların kol gezdiği balta girmemiş ormanlarda, ıpıssız bozkırlarda, bitip tükenmeyen kumlu sahillerde, dalgalarla boğuşan onurlu kayalıklarda, gözlerin büyüdüğü uçurumların kenarında, uzayıp giden yemyeşil vadilerde, yüce ağaçların doruğunda, yol vermeyen ulu dağların ardında, belirsiz geleceklerden öksüz, birbirinden habersiz, takvimsiz, tarihsiz, yetersiz bir dille konuşarak, vahşi hayvanlardan değil sadece, zaman zaman kendi türünden de korkarak, yıldız cümbüşüne bakarken kararsız, altından kocaman aylar altında ürkek, güneşli günlerde umutlu, yaşadı ürkünç bir masal gibi insan oğlu. Yani, gerine gerine cesurca gülemeyerek, bu dünyaya neden geldiklerini bilemeyerek, kahırlı bir ömür sürüyorlardı. Dün nedir, bu gün nedir, yarın nedir bilmiyorlardı. Böylesine geçip gitti sayılamayacak bir nice yıl.

Sonra kıtalararası, mevsimler boyu süren yürüyüşler başladı. Gökler gürler, şimşekler çakar, yağmurlar yağarken, ya da dondurucu karlarda, buzlarda, canlılar av arıyor, belâ arıyor, kendi benzerlerini arıyorlardı, konuşmak için, sevişmek için, döğüşmek için. İşte buradan, sadece geniş ilişkiler değil, kapsamlı bir haberleşme de doğuyordu ilk defa. Yayalar, deve kervanları, atlılar, kıtalardan kıtalara bilgiler, bunların yanında değiş-tokuş edecekleri şeyleri de taşıyorlardı. Böylece asırlarca sürüp gitti bu. Ama sanırız çok çok sonraları, yazının bulunuşu, kâğıdın yapılıp ele alınışıyla, mektup doğuyor, insanlar yazışarak haberleşmek kolaylığına kavuşuyorlardı. Nice bin yıl, sevgi, kin, böbürlenme, hasret, tehdit, aşk ölüm, ihtiras, ilim, hep mektuplardaydı.

Ama, manda yüreği gerekliydi, ak saçlı analar gibi sabırlı olmak gerekliydi mektup yazmak için, mektup beklemek için. Bitip tükenmeyen mesafeler korkunç varlıklarını koruyorlardı. Kuşlar gibi akıp gidemiyorlardı mektuplar ve insanlar onlara kıskanarak bakıyorlardı. Zamanla bu muazzam engel de aşıldı. Bakıyoruz, telsiz, telgraf, telefon, ülkeler içinde haberleşmeyi son derece hızlı bir aşamaya ulaştırmakla kalmıyor, kıtalararası bağlantıları da beraberinde getiriyordu. Kaldırıyordunuz telefon ahizesini, Paris karşınızda, Berlin karşınızda, Moskova karşınızda, akıl alır bir şey değil?

Her yeni buluş, kendinden bir öncekini çaptan düşürüyor, bir köşeye itiyor, aranmaz hale getiriyordu. Ama, mektup da böyle miydi ya? O hiçbir zaman imparatorluk tahtından inmiyor, yüce katını, hiç ama, hiçbir şeye terketmiyordu. Hep, gözlerimizin önünde oldu olanlar, peki bunun sebebini bir an düşündük mü? Sizleri bilmiyorum ama, ben etraflıca düşünmedim şimdiye kadar bu konuyu ve hazır bir reçetem de yok bunun için yazılmış, ha deyince içinden çıkabilecek bir durumda değilim. Çok basit saydığımız öyle şeyler vardır ki, yaklaştıkça onların devleştiğini, ele-avuca

Sergey Voronin

sığmaz hale geldiğini, dağların ardına savuştuğunu görürüz.

Bir telgrafın kısa satırları gibi uçup gitmez, kısa bir telefon konuşması gibi geçip gitmez, belli bir ağırlığı, belli bir kalıcılığı vardır mektup dediğinizin. Anadan gelir, babadan gelir, yardan ağyardan, dostlardan düşmandan gelir. Bir var ki tesiri duman gibi dağılıp gitmez. Hele, bir yakınınızdansa, siner üstünüze baş döndürücü çiçek kokusu. Açar okursunuz, bir daha okursunuz. Sonra, kaldırır koyarsınız na deyince bulabileceğiniz, ele alabileceğiniz bir yere. Durdukça düşündükçe değeri artar, bir gün gene açarsınız, daha önce varamadığınız bir sıcaklığa, derinliğe ulaşırsınız.

Ben çok mektup alan bir kişi değilim, onun için fakirim böyle ilişkiler bakımından. Çok mektup alanlara gıpta ederim, özenirim bu ilişkiler zenginliğine. Ama, bana gelen mektupları hemen de hiç cevapsız bırakmamışımdır. İşte bu tarafımla öğünürüm. Mektuplar, insan ilişkilerinin damarlarındaki kandır, bilmem bu konuda sizler ne düşünürsünüz? Mektuplar, ak güvercinler gibi, akar gider ülkeden ülkeye. Uçar gider kıtadan kıtaya. Bizlerden sevgi taşır, umut taşır bu sihirli kuşlar. İnsanlar arası, insanca ilişkinin desteği onlar. Barışı bağlayan çelikten halat, altın iskele babası onlar. Umarım, şu son satırlarım için bana gülmezsiniz!

yazko **somut**
HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

Yıl: 3
Sayı: 55/29
Tarih: 19 Ağustos 1983
Fiyatı: 70 Lira

S.S Yazar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi-YAZKO adına Sahibi ve Genel Yayın Müdürü: Erol Toy / Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Hayati Asılyazıcı / Ankara Temsilcisi: Gülşen Karakadıoğlu / Yönetim Yeri: Türkocağı Caddesi No: 17 Kat: 2 Cağaloğlu / Yazışma ve Havale Adresi: YAZKO, P.K. 442 Sirkeci, İstanbul / Telefon: 522 78 45 / Abone Koşulları: 6 aylık: 1750 lira, 12 aylık: 3500 lira / Yurtdışı için iki katıdır / İlan sayfalarında santim / sütun: 800 lira, diğer sayfalarda santim / sütun: 1000 lira (İlanlar için sütun eni 3 cm'dir) / Dizgi film, ofset hazırlık: Çağdaş Yayıncılık ve Basın Sanayii A.Ş. / Baskı: Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş. / Dağıtım: Hürriyet Holding A.Ş.

Bir aydın: Tevfik Fikret

Fikret, "Doksan Beşe Doğru"nun hemen ardından "Rübabın Cevabı"nı yazar. Bu şiirinde siyasal tavır alışının gerekçelerini açıklamıştır. Nerdeyse, bir özeleştiri şiiri bile diyebiliriz. "Öyleyse niye susuyorsun sazım?" diye sorar şair.

ŞÜKRAN MORAL

"Sanat şahsi olamaz. Kendi şahsı için âsar-ı sanat (sanat eseri) vücuda getirenler bulunsa bile, sanatkârlar yalnız kendi şahısları için tevlid-i sanat edenler (eserler yaratanlar) değildir. O halde sanatkârın umumî hayattan ayrılmaması lâzım gelir." (Servet-i Fünun, yıl 1899, numara 476, sayfa 177)

Bu sözleri Fikret'ten Servet-i Fünun'daki bir 'Musahabe-i Edebiyye'sinden okuyoruz.

"Sanat için sanat" ilkesine bağlı olan Servet-i Fünun dönemi şairlerine karşıt Fikret'in yukarıdaki düşünceleri, bambaşka çizgide. O, Servet-i Fünun Topluluğunda kimler yoktu ki: Cenap Şehabettin, Süleyman Nazif, Hüseyin Suat, Hüseyin Siret, Celâl Sahir; öykücü ve romancı Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Rauf, Hüseyin Cahit Yalçın vs...

Bu topluluğun en belirgin özelliklerini - karamsarlık, hayal kırıklığı, aşırı duygusallık, toplumdan ve gerçeklerden kaçış... - Fikret'e yakıştırmak veya böyle bir genellemeye gitmek o dönemi bilmemekle olabilir ancak. Fikret o ünlü inzivasında bile 'muhalif aydın' kimliğini korumasını bilmiştir. 1905 yılında oğlu Halûk'a yazdığı 'Sabah Olursa' isimli şiirinde,

> Evet, sabah olacaktır, sabah olur, geceler
> Tulû-i haşre kadar sürmez; âkıbet bu semâ

Fikret bu karanlığın kıyamete dek sürmeyeceğine yürekten inanıyordu. Bu inancı taşıdığı yıllarda babası Antep'te, sürgündeyken ölmüştü. Dönem, Osmanlı İmparatorluğunda iç isyanların arttığı, Düyun-u Umumiye'nin İmparatorluğun yeraltı kaynaklarına haciz koyduğu, jurnallerin dosyaları kabarttığı bir dönemdir.

Babasının Hama'ya sürüldüğü günlerde Fikret'in başından bir jurnal olayı geçer. Hastalanan dostları İsmail Safa'yı görmeye giderler. Bu ara şiirler de okurlar, günü bir edebiyat gününe çevirirler. Toplantı hemen Saray'a jurnal edilir. Fikret'in Abdülhamid'e yergi yazdığı jurnal ediliyordu. Şair tutuklanır ve iki gün Beşiktaş'taki Hasan Paşa Karakolu'nda alıkonulur. Evi didik didik aranır. (1898)

'Vatan', 'millet', 'hürriyet', 'adalet' gibi elli-altmış sözcüğü yasaklayan sansür yazı yazmayı son derece güç bir hale getiriyordu. Sansürcüler, Abdülhamid'in rahatsız olacağı her şeyin üstünü çiziyorlardı. 1901 yılında yazdığı "SİS" şiiriyle bu durumu çok iyi anlatır Fikret. Evini göz hapsi altında tutan polisle İstanbul şehrini dumanıyla saran sis arasında kaldığı bir günde yazmıştır "SİS" şiirini. Yahya Kemal'in neredeyse hemen her semtine methiyeler düzdüğü İstanbul şehri için Fikret,

> Ey köhne Bizans, ey koca fertût-ı müsahhir,
> Ey bir kocadan arta kalan bîve-i bâkir;

der. Istanbul şehri ile yıkılmakta olan İmparatorluğu özleştirmiştir. Şöyle sürer şiir,

> Örtün, evet, ey hâile... Örtün, evet ey şehr;
> Örtün ve müebbed uyu, ey fâcire-i dehr!...

İstanbul şehri bütün pisliklerini ve facialarını örtünmesi gereken bir fâcire-i dehr!..' (dünya orospusu) dir artık.

Fikret'i rahat bırakmaz Saray. Öyle ki, Robert Koleji Müdürünün verdiği bir çaya hanımı ile gittiği için sorgulanır. Bu karabaskılar Fikret'i "Bir Lâhza-i Teahhur"u yazmaktan alakoyamaz. 1906'da, Abdülhamid'i öldürmek için tuzak kurulur. Fakat başarısızlıkla sonuçlanır. Fikret, bu başarısızlığa çok üzülür ve üzüntüsünü şu dizelerle anlatır:

> Ey şanlı avcı dâmını beyhude kurmadın,
> Attın, fakat yazık ki, yazıklar ki, vurmadın.

Daha önce yazdığı (İmparatorluğun resmi dinine karşı) "Tarih-i Kadîm" şiiri ise bağnazlığa açıkça çatar, sorgular. Savaşı en gür sesiyle lanetler;

> Ne muhârib, ne harb ü istilâ;
> Ne tasallut, ne saltanat, ne şekaa,
> Ne şikâyet, ne zulm ü istibdâd;
> Ben ben'im, sen de sen; ne rab, ne ibâd!

1908 devrimi gelip çatar. Fikret'in özlemle beklediği günler... Fikret'e "RÜCU" şiirini yazdıran özgürlük günleri. Fakat, İttihat ve Terakki Partisi ne kapitülasyonları kaldırır, ne de Düyun-u Umumiye'yi. İç ve dış çöküntü son hızla sürüp gider. Osmanlılık, Islamcılık, Muasırlaşma, Milliyetçilik, Türkçülük akımlarının yaygınlaştığı; bağımsızlıklarına kavuşan ve İmparatorluktan kopan ülkelerin sayılarının artışları çöküntüyü daha da artırıyordu. İkinci Meşrutiyet ve 31 Mart'ta çok önemli olaylar yaşanmıştır. Fikret devrimden kısa bir süre sonra "Halûk'un Veda'ı" adlı şiiri yazar. İkinci Meşrutiyete olan inancını daha o zamanlarda yitirmiştir.

Türk edebiyatında, çocuklar için ilk şiir kitabı "ŞERMİN" i (1914) Tevfik Fikret yazmıştır. O, gençliğe ve çocuklara ilk kez bu kadar çok güvenen bir şairimizdir. Türk eğitimcisi Sâtı Bey şöyle diyor: "Hiçbir şairimiz çocuklarla gençleri Fikret kadar düşünmedi, hiçbir şairimiz gençlerle çocukların ruhlarına hitap etmenin yollarını Fikret kadar arayıp bulmadı." "Şermin"de ele alınan konuların eğitici yapısıyla, arı diliyle, yüzyıllarca 'sâkilerden, mahbubelerden...' sözeden divan edebiyatının tekdüzeliğinin yıkılışını görüyoruz. "Hâluk'un Defteri" (1911) adlı eserinde de gençliğe seslenir Fikret. O'nun bu çabaları; gelecekten umutlu, geleceğe inançlı yönlerini bizlere göstermiyor mu?

Fikret ikinci kez inzivasına çekilir. Yeni yönetimle kavgalarını bu ünlü inzivasında yürütür. Fikret, inzivasında susmamış, tam tersi, daha gür sesle haykırmıştır. Şiirleri gürül gürül gibi akmıştır. Bu arada Trablus savaşı gerekçe gösterilerek Meclis-i Mebusan kapatılır. Bu, Fikret'in yeniden alevlenmesine yeter. Eski tarihle Hicrî 1295 de, Abdülhamid'in Meclis'i kapatışı ile İttihat ve Terakki'nin Padişaha Meclis'i dağıttırması arasında bir benzerlik kurarak "Doksan Beşe Doğru" şiirini yazar. Fikret bu şiirinde "kanun, özgürlük ve tarih" sözcüklerinin yaşamsal karşılıklarını sorgular.

> Kanun diyoruz; nerde o mescûd-i muhayyel?
> Düşman diyoruz; nerde bu? Hâriçte mi, bizde mi?
> Hürriyetimiz var, diyoruz, şanlı, mübeccel;
> Düşman bize kanun mu, ya hürriyetimiz mi?
> Bir hamlede biz bunları kahrettik en evvel.

Fikret, "Doksan Beşe Doğru"nun hemen ardından "Rübanın Cevabı'nı yazar. (1912) Bu şiirinde siyasal tavır alışının gerekçelerini açıklamıştır. Nerdeyse, bir özeleştiri şiiri bile diyebiliriz. "Öyleyse niye susuyorsun sazım?" diye sorar şair.

1909'da Padişahtan alınan bazı yetkiler, 1912'de Padişaha, İttihat ve Terakki Fırkası'nca geri verdirilir. Fikret, "HÂN—I YAĞMA"sını yönetime karşı bir tokat gibi yazar. Yıkılmakta olan İmparatorluğun içki ve sefahat alemlerini, aç gözlülüğünü ve işbirlikçiliğini görsel bir anlatımla bir bir sergiler. Şu dizelerde, Fikret'in her şeye rağmen güzel günlere olan inancını hiç yitirmediğini görüyoruz:

> Bu harmanın gelir sonu, kapıştırın gider ayak!
> Yarın bakarsınız söner bugün çatırdayan ocak!

KAYNAKÇALAR

Sabiha Zekeriya Sertel: İlericilik ve Gericilik Kavgasında Tevfik Fikret, İst. 1969
Kenan Akyüz: Tevfik Fikret, 1947
A. Kadir: Bugünün Diliyle Tevfik Fikret, 1967
Bayrak Mehmet: Tevfik Fikret, İstanbul
Fuat Memet (Bengü): Tevfik Fikret, Yaşamı, Sanatçı kişiliği, Yapıtları İst, 1979
Kavcar Cahit: Edebiyat ve Eğitim, Ankara, 1982
Özkırımlı Atilla: "SİS" Şairi Tevfik Fikret, Birikim, Aralık 1977 sayı 34, sayfa 35

Ölümünün 27. yılında Bertolt Brecht

Bertolt Brecht, geleneksel tiyatroyu sevememiştir; geleneksel müziği de öyle. Konserlerdeki o ciddi görüntüyü "korkunç" bulmaktadır. Almanca "musik" olarak kullanılan sözcüğü daha değişik bir biçimle "misuk" olarak kullanır.

TİMUR KAYA ALTOMRUK

Brecht 10 Şubat 1898'de **"Augsburg"**da doğdu. Önadını, **"Eugen Berthold Friedrich"** koydular. Babası oldukça zengindi. Bir zamanlar küçük bir memur olarak çalışmaya başladığı bir kâğıt fabrikasının müdürlüğüne yükselmişti. Münih'ten fazla uzak olmayan Augsburg kenti o zamanlar güzel bir görünüme sahipti. Kentin yerlileri geçmişleriyle gurur duyuyorlardı; çünkü, Orta çağda ilk büyük Alman özel bankalarını kuran çok zengin iki aile "Fugger" ve "Welser" bu kenttendiler. Hem, Alman kayzeri bile onlara borçlanmıştı. Brecht, baba kentindeki orta sınıfın "mad- [illegible]

merkeziydi, Berlinliler de yazarların severek yeğledikleri izleyicilerdi. Bertolt Brecht tiyatroya ilişkin deneyimlerini artırmak ve yapıtlarını, bu eleştirici izleyici -topluluğu- önünde denemek için Münih'ten Berlin'e geçti. Tanınmış tiyatro yönetmenleri ile tanıştı burada, kendine özgü tiyatro biçimini geliştirdi.

Berlin'de geçen süreç içersinde Brecht'te bir uyanış göze çarpar... Artık dikkatini toplumla ilgilenmeye ve toplumsal sorumluluğa çevirmiştir. Kentteki ilk şiirlerine "Kentlerde Yaşayanlar İçin Şiirler" adını koyar. Artık lirik anlatımı için büyük kentteki insanın deneyimlerini, nesneleri seçmeye başlamıştır. Kömür madenlerindeki vinçler, pa- [illegible]

Bertolt Brecht tüm yapıtlarında, "insanların, kendi davranışlarının ürünleri olduklarını" ileri sürüyordu.

BRECHT SÜRGÜN'DE (1933—1948)

Bertolt Brecht de, 1933'te Nasyonal Sosyalistlerin yönetimi ele geçirdikleri dönemde, ünlü "Reichstag" yangınından bir gün sonra, Nasyonal Sosyalizm karşıtı birçok aydınla birlikte Almanya'dan ayrılmıştır. Önce Prag ve Viyana üzerinden İsviçre'ye gelir; ancak, burasını pahalı bulduğundan Paris'e gider. Bir süre sonra Paris'teki çevresi de ona sıkıcı gelmeye başlar; doğru dürüst tartışacak bir adam bile bulamamaktadır. Bu kez de Danimar- [illegible]

Öldürülüşünün 47. yılında Federico Garcia Lorca

FERİDUN ANDAÇ

Çağdaş İspanyol şairi Lorca Darro ve Genil nehirlerinin sulandığı verimli Vega ovasında kurulu köylerden biri olan Fuente Vaqueros'ta 5 Haziran 1898'de doğdu. Granada eyaletinin yerlisi olan ailesi yörenin yerel yaşama biçiminin özelliklerini taşıyan özgürlükçü, aydın bir yapıya sahipti. Babası Federico Garcia Rodriguez başarılı bir çiftçidir. Victor Hugo Tutkunu büyükbaba Enrique Garcia Rodriguez ve diğer üç erkek kardeşi esprili yanlarıyla çevrelerinde ilginç kişiliklerdir. Ay- [illegible]

yerleşir. Buradaki çevresinde Rafael Alberti, Jose Moreno Villa, Luis Bunyuel, Gerardo Diego gibi özgürlükçü aydınlar vardır. Bunların her biriyle dostluk kurmuştur. Böylece dostları sayesinde tiyatro çevresiyle de ilişki kurmaya başlamıştır Lorca. 1918'den beri yazdığı şiirler yayımcı Maroto tarafından "Şiirler Kitabı" (Libro de Poemas) adı altında 1921'de yayımlanır. Ozanın çevresi dışında pek ilgi uyandırmaz bu kitap.

Ozan Juan Ramon Jimenez'in (1881-1958) çıkardığı **Indice** adlı dergide (1921-22) "Şarkılar/Canciones" kitabını oluşturacak şiirlerden birkaçını yayımlar. Madrid'in politik devingenliği içinde ünü yavaş yavaş

"de"ye dayalı yaşamına karşı, daha küçük yaşlarda büyük bir tiksinti duyardı. Pazarları gezintiye çıktığı sıralar, yürüyüşe çıkmış güzel giysili insanlarla içten içe alay ederdi... O, kentin varoşlarında kurulan 'kermes', 'panayır' ve pazar yerlerine gelen Augsburg'un sıradan insanlarının (halkının) yanında daha mutlu olurdu. Oralardaki kukla oyunları, sirk tiyatrosunun oyuncuları ve şarkıcılar onun tiyatrosal yeteneğini ilk özendirenler oldular. Orada kendi evindekinden bambaşka bir yaşam bulmuş, daha çok ilgisini çekmişti.

"Ben varlıklı insanların çocuğu olarak büyütüldüm. Önce beni yakamdan bağlayarak, 'hizmet edilmenin' alışkanlığı konusunda yetiştirdi annem-babam... Emir verme sanatına ilişkin dersler verdiler. Ne ki, büyüyüp de kendimi bildiğimde, sınıfımın insanları benim hoşuma gitmedi. Ne emir vermek, ne hizmet edilmek bana göre değildi. Böylece sınıfım insanlarını terkedip, sıradan insanların ortamına girdim."

Henüz onaltı yaşında bir öğrenciyken Augsburg güncelerine şiirler yazıyordu. Bu şiirlerde Augsburg orta sınıfını eleştirmekteydi. Okulda da diğer öğrencilerden bambaşka bir kişilik gösteriyordu. Öğretmenlerine karşı saygısı kalmamıştı. Özellikle, Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıç yıllarında iyice belirginleşmişti bu tutumu. Lise bitirme sınavlarından hemen önce, Latince bir özdeyiş verilerek, bu konu üzerine bir kompozisyon yazması istenilmişti okulda. Özdeyiş şöyleydi: "Dulce et decorum est pro patria mori" (İnsanın yurdu için ölmesi hoş ve onurlu bir davranıştır); oysa Brecht tam tersi bir düşüncedeydi. O bir pasifistti. Bu söze karşı çıkarak, "her insanın kendi yaşamını yurdundan daha çok seveceğini" ileri sürdü. Yanıtı "Hayır"dı; ancak, daha sonra geliştikçe, tartışarak "Evet"e dönüştürdüğü bir yönelimdi bu. Ama başka bir düşünce düzeyinde "Evet"i yeğlediği oldu. Örneğin, **"Carrar Ananın Silahları"**nda yurdu için savaşmaya yönelir oyun kişileri. Sonra, bir şiirinde de şöyle der: "Kendi davası için dövüşmeyenler/dövüşmüş olurlar karşı saflarda..." Bir başka kapsamda da "hayır"ı sürdürür. Haklı da olsa savaş insanlar için kötüdür, zararlıdır... Brecht, savaşa öylesine karşıdır ki, savaşı konu alan **"Beethoven"**in bestelerini bile sevmemektedir. "Çocukların Dilekleri" adlı şiirinde savaşın onu nasıl etkilediğini görürüz:

"Evler hiç yanmasa
Bilinmese hiç bombardıman uçakları.
Uykular için olsa gece.
Yaşam bir ceza olmasa.
Ağlamasa anneler.
Kimseyi öldürmek zorunda kalmasa kimse.
Herkes birşey yapsa, herkes.
Güvenilir o zaman herkese.
Ulaşsa gençler o zamana.
Ulaşsa büyükler de."

Brecht'in, bu verilen kompozisyona karşı çıkma olayı okuldaki çoğu öğretmenleri kızdırmıştı, onu bir an önce okuldan atmak istedilerse de bir öğretmenin Brecht'i savunmasıyla, bitirme sınavlarına girme hakkını elde edebildi. Onun bu pasifist tutumu sonraları tiyatro oyunlarında da kendini gösterir. Brecht savaşın sorunları çözeceğine hiçbir zaman inanmamıştı.

1919 yılında liseyi bitirip, Münih'te Tıp öğrenimine başladı, bu kentte savaş sürdüğünden, aynı zamanda bir geçici savaş yaralıları hastanesinde çalışıyordu.

Brecht'in sert dili izleyicileri şaşırtıyordu, ama Brecht'in amacı zaten onları şoke etmekti. Saldırgan bir biçimde toplumu suçluyor, yaşamın olumlu yönlerini göstermiyordu. Tıp öğrenimini noktaladığı 1922 yılından başlayarak kendini tümüyle "şiir", "şarkı sözü" ve "tiyatro yapıtları" yazmaya verdi.

BERLİN

Berlin o zamanlar Avrupa'nın en önemli tiyatro ranın gücü, ekonomik eşitsizlik ve işsizlik gibi konulara değinir.

1923'de Berlin'deki **"Deutsches Theater"**ın yönetmeni **Max Reinhardt** ile tanışır, bir süre onunla birlikte çalışır. **Gece Çalışan Trampetler** adlı tiyatro oyununu ona beğendirmeyi başarır. Bunun ardından Çek yazarı Haşek'in **Aslan Asker Şvayk** adlı romanını tiyatroya uygular.

Brecht ayrıca, 1923 yılında, Alman yazar **Heinrich von Kleist** adına verilen 'Edebiyat Ödülü'nü de kazanır.

1927 yılında yazdığı **"Mann ist Mann" Adam Adam'**dır adlı yapıtı aynı yıl Berlin Halk Tiyatrosu'nda oynanır. Bunu, 1928 yılında yazdığı "Die Dreigroschenoper" **Üç Kuruşluk Opera** adlı yapıtı izler. Arkadaşı Kurt Weill bu opera için Brecht'in ondan istediği türde bir müzik hazırlar. Bertolt Brecht, geleneksel tiyatroyu sevememiştir; geleneksel müziği de öyle. Konserlerdeki o ciddi görüntüyü 'korkunç' bulmaktadır. Hatta "müzik" sözcüğünü bile sevmez. Bu nedenle, Almanca "Musik olarak kullanılan sözcüğün yerine, bu sözcüğü daha değişik bir biçimle "Misuk" olarak kullanır. Ona göre bu sözcük "çalışan kadınların şarkı söylemelerini" çağrıştırmaktadır insana.

Brecht'in tiyatrosuna **Epik Tiyatro** adı verilir. O yalnızca oyun oynanmasını değil; aynı zamanda izleyiciye bir iletinin de verilmesini isterdi. Parçalarında çoğu kez bir anlatıcı sahneye gelir, ya da doğrudan izleyiciye seslenen şarkılar ve 'monologlar' işitilirdi. Bu gibi şeyler geleneksel tiyatroda yoktu. Bir örnekle gösterirsek: Bir tiyatro oyununda "işsizlik" konusunun işlenmesi gerekli. Bu, geleneksel tiyatroda sahnedeki kahramanın bireysel yazgısı olarak gösterilir. **Epik Tiyatro'**da salt "işsizlik" olgusunun işlenmesi ile kalmaz, izleyiciler 'yaşam pahalılığına', 'işçi ücretine' ve 'işsiz sayısına' ilişkin verileri rakam ve harflerle yazılmış olarak da görürler sahnede.

Brecht'in kendisi de bilinen dramatik tiyatro ile eğitici tiyatro arasındaki ayrımı şöyle açıklıyordu: "Alışılmış, dramatik tiyatroya giden seyirci şöyle konuşur... 'Evet, oyunu duyarak izledim. — Ben de işte böyleyim. — Tümüyle doğal. — Bu her zaman böyle olur. — İşte büyük sanat: Her şey kendi doğallığıyla anlatılmış. Ağlayanla ben de ağladım; gülenle güldüm.' Epik Tiyatro izleyen biri ise şöyle der: 'Ben bunu hiç düşünmemiştim. — Böyle olmasına izin verilmemeli. — İnanması bile ne denli güç. — Bu artık bir son bulmalı. — İşte büyük sanat: Hiçbir şey kendi doğallığında değil. — Ağlayanlara güldüm; gülenlere ağladım."

Brecht sahne dekoruna da değişik bir biçim getirmişti. Örneğin bir oyunda akşam olduğu zaman ışıklar söndürülmez; ama, arka plana kâğıt veya başka bir maddeden yapılmış yapay bir ay konurdu. Brecht'de izleyici hiçbir zaman tiyatroda olduğunu unutmamalıydı.

...ka'ya yollanır Brecht.

Danimarka'da, "Fünen Adası"nda Danimarkalı bir kadın yazarın yanında kalmaktadır. Çalışma odası, beyaza boyanmış bir ahırdır. Orada bir de eşek vardır. Brecht eşeğin boynuna bir yazı asar. Bir levhaya yazılan yazı şudur: "Ben de anlamalıyım." Bununla Brecht yapıtlarındaki ana düşünceyi belirtir.

Brecht artık yapıtlarıyla Dünya'yı değiştiremeyeceğini anlamıştır. Sürgünde geçen dönem onun olgunluğa eriştiği, önemli, başarılı yapıtlar verdiği bir dönemdir. 1937-38 yıllarında, "Shakespeare"in çağında yaşamış bir fizikçi ve astronomi bilgini olan Galile'nin yaşamını konu alan "Das Leben des Galileo Galilei" **Galileo Galilei'nin Yaşamı** adlı yapıtı yazar.

1939 yılında İkinci Dünya Savaşı başlamıştır. Atılan iki atom bombasıyla son bulan bu savaş sırasında Brecht insanların, 1. Dünya Savaşı'ndan bu yana, aslında, hiç ders almamış olduklarını görür. Bunu, yazdığı "Mutter Courage und ihre Kinder" **Cesaret Ana ve Çocukları** adlı yapıtında belirtir.

Kadınlar, onun oyunlarında önemli bir rol oynarlar. Brecht, kadınların ve annelerin Dünya'yı değiştirebileceklerini düşünmektedir: "Kadınların yardımı olmadan, toplumsal bir iyileşme gerçekleşemez."

Almanlar Danimarka'ya girdiklerinde Brecht bu kez İsveç'e uçar. Orada da bir oyuncu kadının yanında oturmaya başlar, bir süre sonra Finlandiya'ya geçer; ancak burada da yine Almanlardan kaçmak zorunda kalacaktır. 1941'de Helsinki'de Amerika için vize alır. Brecht, trenle Moskova üzerinden Sovyetler Birliği'nde Wladiwostok'a gider. Oradan bir gemiyle Filipinler'e, oradan da devam edip Kaliforniya'ya ulaşır. Son durağı ise Hollywood'da "Santa Monica"dır.

Brecht Amerika'da zamanla Charlie Chaplin ve Charles Laughton'la tanışır. Ancak, Brecht'e Amerika'da da rahat yoktur. Yapıtlarında komünizm propagandası yaptığına inanılır. İvedi olarak İsviçre'ye gider. Burada Batı Almanya için bir vize beklerse de, Bağlaşıklar buna izin vermezler.

1949'da Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin yardımıyla Doğu Berlin'de **Berliner Ensemble Tiyatrosu'**nu kurar ve 1929 yılında evlendiği, o kuşağın ünlü oyuncularından **Helene Weigel'**la birlikte bu tiyatroyu yönetecek, burada çalışacaktır.

Bu, çok yönlü dev sanatçı Bertolt Brecht, 14 Ağustos 1956'da bir kalp krizi sonucu yaşama gözlerini kapar. Dünya "büyük bir kişiliği ve sanatçıyı" daha yitirmiştir böylece.

Diğer önemli tiyatro yapıtları: **Sezuan'ın İyi İnsanı** (1939), **Bay Puntilla ile Uşağı Matti** (1940), **Arturo Ui'nin Yükselişi** (1951), **Kafkas Tebeşir Dairesi** (1945), **Lucullus'un Yargılaması** (1951), **Simone Machar'ın Gözüne Görünen** (1951). Brecht'in 1918-1933 yılları arasında yazdığı şiirler (1960-1967) yıllarında yayımlanmıştır.

ri ayrı özellikleri olan bu kardeşlerden birinin yayımlanmış bir ... de şiir kitabı vardır. Baba tarafından kalabalık bu ailenin hemen hemen hepsi yetenekli ve becerileri bulunan kişilerdir. Vega'nın zengin gelenekleri içinde capcanlı yaşayan, coşkulu bir aile.. 1897'de F.G. Rodriguez'in ikinci eşi olarak aileye katılan anne Vicenta Lorca Romero sessiz bir kadındır. 1870'de Granada'da doğmuştur. Evlenince de mesleği olan öğretmenliği bırakmıştır.

Annesine çok düşkün biridir Lorca. Zekasını ondan, coşkulu yaradılışını da babasından aldığı öne sürülüyor. Doğumundan sonra geçirdiği bir hastalık yüzünden dört yaşına değin yürüyemez. Bu hastalıktan gelen hafif bir aksaklık kalır ayağında. Bu eksiklik, onun kişiliğinin oluşumunu etkiler. Diğer çocukların oyunlarına katılamaz ama düş ve algılama gücünü geliştirici bir yaşama içindedir yine. Oyunlar, kuklalar, gösteriler ve doğa ile içiçeliği ona yetmiştir. Özellikle hizmetçileri Dolores'in ona söylediği ninniler, halk türküleri, efsaneler... onun çocukluk belleğinde izler bırakmıştır. Müzik hevesini amcası Baldomero'dan ve ilk gitar derslerini de halası İsabel'den alır... Ve küçük yaşta yığınca halk türküsü vardır ezberinde.

Her çocuğun yaşantısında olduğu gibi, onda da yer eden öğe: Doğadır. Yeşil çayırları, tarlaları, ağaçları, hayvanları, çiçekleri, toprakla uğraşan insanlarıyla.. Yetişkin döneminin ürünlerinin oluşumu, ta bu gözlemlerden esinlenişlere kadar uzar. Duygusal yaşantısının ilkin oluşmasını da bunlara bağlar Lorca. Bunun yanında, köy yaşayışı da onda derince yer eder. Buradaki yaşama biçiminden Lorca'da kalansa çok şeydir.Bunlar, ileride yetişkin temel taşını oluşturacak yan öğelerdendir.. Doğadan, halkın yaşayışından aldığı yaşama sevinci, coşkusu onun türküsü yanını renklendirir. Bu yaşayışın yalınlığı tümüyle onu sarar. Tüm yaşamının belirleyici bir öğesidir artık, bu yaşanılanlar.

Yaşamın en küçük ayrıntılarına bile yaklaşımı araçsız, dupduru bir bakışladır. Ve **"şiirsel bellek"**inin birikimini de bu geçmişinin yalın yaşayışına verir ozan. Vega'nın kültürel zenginliği; halkın yaşayış biçimi, gelenekleri, oyunları, konuşulan dili... Lorca için miras gibidir. Bu topraklarda boy verirken, rengini ve soluğunu buradan nasıl aldığını şiirlerinde ve oyunlarındaki ince duyarlılığında görürüz onun. Vega halkının bu canlı görünümü, insansal ilişkileri Lorca'nın eserlerinde özgünce belirir. Onun imge ustalığı öylesine geniş bir çağrışım evreni oluşturur ki, çın çın yankır! Bir benzetme ötekiyle uyum sağlarken , bunun anlamı suya atılan bir taşın su yüzeyinde oluşturduğu halkalar gibi gelişir.

Aile 1909'da çocuklarının eğitimi için Granada'ya göçer. Lorca on bir yaşındadır.Bu göçüş ondaki gelişimin yeni, belirleyici bir aşaması olur. Kır ve köy yaşamından gelen yanı şehir yaşamı ile karışır, biçimler onu iyice. Granada ise yeni bir kent oluşumu içindedir. Eski yapılar bir yandan yıkılır, yeni biçimde yapılar alır bunların yerini.

Orta öğretimini bitirdikten sonra 1914'te Edebiyat Fakültesi'ne, ailesinin isteği üzerine de Hukuk Fakültesi'ne yazılır. Bu konuda pek isteksizdir.Buralarda okumaktansa, müziktir onun yeğlediği. Verdi'nin öğrencilerinden olan Don Antonio Segura ile müzik çalışıyordur. Bu eğitimle iyi bir piyanist olarak görürüz Lorca'yı. 1916'da hocası ölünce, ailesinin de karşı çıkmasıyla müzik çalışması engellenir. Ve artık diğer çalışmalar ardındadır Lorca. Ders kitaplarının dışında çeviri klasiklerden okumaktadır. Yunan oyunları, Shakespeare, H. İbsen, V. Hugo, Maeterlinck, İspanyol klasikleri ve Machado'nun, Unamuno'nun vd. eserleri.

İSPANYA'YI TANIMA VE İLK ÜRÜNLER

1916 yılı Lorca için yaşamının yeni bir dönemidir. Granada Üniversitesi Sanat Teorisi profesörü Martin Dominguez Berrueta ile inceleme gezilerine çıkar. İspanya'yı tanıtma kapıları böylece açılmıştır ozana. Birinci gezi 8-16 haziran arasında Baeza, Ubeda, Kurtuba, Ronda'yı kapsar. Bu gezi sırasında Baeza'da öğretmenlik yapan ünlü ozan Antonio Machado (1875-1939) ile tanışır. 15 ekim - 8 kasım tarihlerini içeren ikinci gezi ise İspanya'nın kuzeyini kapsar: Escorial, Avila, Medina del Campo, Salamanca, Zamora, Galicia, Leon, Burgos, Segovia, Madrid.

Ülkesini tanıma bilinci ve edindiği gözlemler onun "bir daha silinmemek üzere belleğine yerleşir. İlk kitabı "Fantasia Simbolica"yı Granada'da yayımlar. M.D. Berrueta'nın, Lorca'nın edebiyata bağlanmasında önemli bir yeri vardır. İlk düzyazı kitabı olan "İzlenimler ve görünümler"i (Impresionesy Paisajes 1918) yazmaya özendirir. Bu kitabın bir bölümünde ise "eski İspanya'nın çöken şehirleri, manastırları, inişli yokuşlu mesetaları karşısında yazarın duyguları dile getirilmiştir."

"OZAN NEW YORK'DA"

1919. Savaş daha buraya kadar inmemiştir. Granada sakindir. Lorca bunu daha da iyi görür ve yaşar. Sanatsal uğraşı içindeki bir grup aydın ve sanatsever ile ilişkisi yoğunlaşır. Besteci Manuel de Falla (1876-1946) bunların başında gelir. Bir yığın tanınmış kişi bu grup içindedir. Granada Üniversitesinde siyasi hukuk profesörü olan sosyalist bilim adamı Fernando de Los Rios'un öğütlerine uyan Lorca Madrid'e

... yayılmaya başlamıştır.

1922'de, İspanyol modern müzik okulunun en önemli bestecisi olan Manuel de Falla Granada'da "Cante Flamenco" (Endülüs halk deyişlerinin genel adı) şenliği düzenler. Lorca da bu şenliğin hazırlıklarına katılır. 19 şubatta kentin sanat merkezinde konuyla ilişkili bir de konferans verir.

....
Öldürdüler Federico'yu
ilk ışık saplandığı zaman.
Bakamadılar yüzüne
O kanlı serseriler:
gözlerini yumdular sadece,
dua ettiler... Tanrı bile kurtaramaz sizleri...
Ölüp yıkıldı Federico
—yüzünde kan, barsaklarında kurşun—
...Orada işlendi cinayet, Grana'da,
bilirsiniz —Zavallı Granada— onun Granada'sı.

Antonio Machado, Çev.: Ülkü Tamer

6 Ocak 1923'de armağan bayramında, Lorca çocuklara ve yetişkinlere 'çocuk eğlencesi' düzenler. Kukla ve müzik şöleni verir. Zengin bir programı vardır bu şölenin. Sonradan kaybolan "Fesleğenli genç kız ve meraklısı prens" adlı güldürüsü de sunulur. Aynı yılın eylülünde İspanya Kralı III. Alfonso'ya karşı general José Antonio Primo de Rivera tarafından başarılı bir hükümet darbesi yapılır. Rivera, askeri ve teknisyenlerden oluşan otoriter bir yönetim kurarsa da, iktisadi bunalımdan çıkış için çözüm getiremez. 13 eylülde ünlü yazar Miguel de Unamuno'yu sürgüne gönderir. Fernando de Los Rios'u ise görevinden ayırır.

1924'te "Şarkılar"ı bitirip "Çingene Türküleri"ne (Romancero Gitano) başlamıştır. 1925 yılı ocak ayında tarihsel şiir-oyunu olan "Mariana Pineda" oyununu bitirmiştir. Özgürlükçü aydınlar Madrid ve Granada'da kültürel dernekler altında gruplaşmaya başlamıştır. Sonraki yıl "Çingene Türküleri"ni de bitirmiştir. "Dağınık Şiirler"(Poemas Sueltos) kitabına alacağı kübist şiirlerini kurmaya başlamıştır. Lorca bir yandan da şiir günlerine katılıp, konferanslar vermeye devam etmektedir.

1927'de "Şarkılar" kitabını yayıma hazırlar. Gençler için "Horoz" (Gallo) adını vereceği bir dergi çıkarma düşüncesindedir. Malaga'da Litonal Yayınevinde, 1921-1924 yılları arasında yazdığı şiirleri içeren on bölümden oluşan "Şarkılar" kitabını yayımlar. Ona yeni bir esin kaynağı olan Katalonya'da uzun süre kalır. Sonradan bulunamayan "İfigenia'nın kurban edilişi" oyunu üzerine çalışır.

Barcelona Goya Tiyatrosu'nda "Mariana Pineda" oyunu sergilenir. Oyunun ertesi günü, aralarında Salvador Dali'nin ve Lorca'nın da bulunduğu bir grup sergi açar. Ozan, geçici bir süre için, Malaga'ya yerleşmiştir. 1928 martında, düşündüğü dergi "Horoz"un ilk sayısını çıkarır. Granada kültür yaşamına canlılık gelmiştir. Ne yazık ki, bu denli ilgi gören dergi 3. sayısını çıkaramadan kapanır. Ağustos ayında "İlk Çingene Türküleri"ni (Primer Romancero) yayımlar. Çingene konularından oluşan türkülerdir bunlar. Geleneksel şiir biçimi romans kullanılmıştır şiirlerde. Lorca'nın şiirinin özelliğinin belirgin yanları, ustalığı burada görülmektedir. Geleneğin canlı yanını şiire dönüştürmesi ve bunlara (Çingenelerin yaşamıyla) dramatik bir coşkululuk kazandırması önemli bir ögedir.. Ozan Gustavo Adolfo Becquer'in 1871'de yayımlanan "Rimas"ından sonra İspanya'nın en çok okunan kitabı olur bu.

Şiiri Lorca'yı kısa zamanda yaygın bir üne kavuşturur. O, bundan hoşnut olmaz. Diğerlerini de yayımlamaktan vazgeçer. Önceki yıllarda yaşadığı duygusal bunalımlarıysa yeniden depreşmiştir. 1929'un ilk aylarında "Şarkılar" kitabının genişletilmiş 2. basımını yapar. Bir yandan oyunları sergilenir ve kendi adına düzenlenen gecelere katılıp konferanslar verir. Haziran ayında, dostlarının düzenlediği bir veda şöleniyle eski öğretmeni, dostu Fernando de Los Rios ile New York'a gider.

Lorca, Columbia Üniversitesi'nde öğrencidir. Walt Whitman'ın çevirmeni Leon Felipe ile dostluk kurar. Buradaki ilk şiirlerini de yazmaya başlamıştır. İşi bütün kenti gezmektir artık; müzelerinden, göçmen mahallelerine kadar...

1930 ocağında başbakan Rivera istifa etmek zorunda kalmıştır. Halkın üzerindeki baskıcı otoriter yönetimi bu aşamaya getirmiştir onu. Lorca, mart-nisan aylarında İspanya-Küba Kültür Derneği'nin çağrılısı olarak Küba'ya gider. Çeşitli konferanslar verir burada. Dokuz aylık ayrılıktan sonra, haziran ayında Küba'dan İspanya'ya döner. Cumhuriyeti kurmaya yönelik kıpırdanışlar iyice başlamıştır artık. Unamuno sürgünden dönmüştür. New York'ta yazmaya başladığı şiir oyunu "Eskicinin Tazesi"ni (La Zapatera Prodigiosa) dönüşte Madrid'de sahneye koyar. 1931 yılı ilk aylarında "Ozan New York'ta (Poeta is Nueva York) kitabına girecek olan şiirlerinin bir kısmını yayımlar.

(Sürecek)

Altı Kasım'a üç ay kala

MUSTAFA K.ERDEMOL

Yeni partili dönem 6 kasımda başlayacak. Üç yıl önce yaşamaya başlanan olağanüstü sürecin değişime uğrayacağı gün, çeşitli kesimler beklentilerinin gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini de görebilecekler. Bu kesimlerden biri de işçi sınıfı. Uygulamaya başlanan çeşitli ekonomik kararların etkileri en çok işçi sınıfı üzerinde etkili oldu.

24 Ocak 1980 kararlarının bir sonucu olarak iş dünyasının geniş bir kesiminde başgösteren -ki uygulanan ekonomik modelin firesidir- çeşitli olumsuzluklar işçilerle ilgili haksız uygulamaların ortaya çıkmasına yol açtı. Sıkıyönetimin işçi çıkarma yasağına karşın, halen çeşitli zorlamaların yapılması bunlardan biri. Aşağıda çeşitli işçi temsilcilerinin yeni siyasal yaşamla ilgili olarak belirttikleri görüşlerini bulacaksınız.

Cevdet Selvi

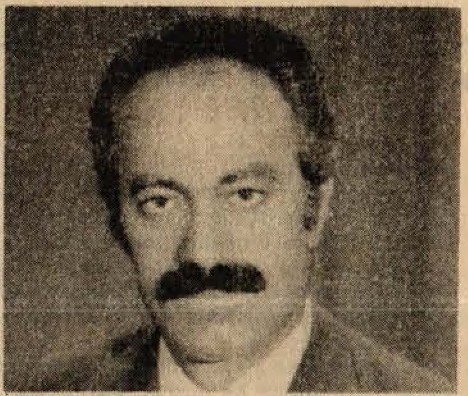
CEVDET SELVİ (Petrol-İş Başkanı)

İşçilerin yeni dönemde beklentileri yaşamsal önemi bir hayli fazla olan birkaç istekte toplanıyor. Bunlar; korkusuz yaşamak, işten atılma endişesi duymadan yaşamak ve çoluğuyla çocuğuyla insanca yaşama olanağına kavuşmak.

İşçilerin partilerde yer almaları da doğaldır ki, güzel, fakat sorun parlamentoda yer almaktır.

MACİT GÜNEYSU (Deniz Yol-İş Sendikası Başkanı)

Ülkemizde demokratik sisteme yeniden dönülmesi sevindiricidir. İçinde bulunulan dönemde, partilerin durumu ortada. Henüz ne oldukları konusunda bir karara varabilmiş değiliz. Bilebildiğimiz bir tek Turgut Özal var. O da geçmişte de görüldüğü gibi işçiye pek yakın değil.

Macit Güneysu

10 yıl önceki bin liranın bugün 20 lira olduğunu biliyoruz Bu durum ençok işçiyi, emekliyi etkiliyor. Konut sıkıntısı, alım gücü yetersizliği hâlâ sorun. Yeni dönemde bunları çözümleyecek iktidar yanlısıyız.

YENER KAYA (Deri-İş Başkanı)

Yeni dönemde partilerin sağlıklı, ülke gerçeklerine uygun programlar oluşturulmalı. Biz çalışanlarla ilgili yasaklardaki aksak maddelerin bir an önce düzeltilmesine çalışılmalı.

Çalışanların alım güçlerini artırmak için çabalar sarfetmek gerekirken işsizliğin ve konutsuzluğun önüne geçilmesi de ilk aşamada gerekli.

OKTAY KURTBÖKE (Türkiye Gazeteciler Sendikası Genel Başkanı) -

Yönetici ve çalışanlar olarak beklentimiz; çok partili rejime geçildikten sonra, demokrasinin geleneklerine ve gereklerine uygun olarak, sendikalar yasası ile toplu sözleşme, grev ve lokavt yasalarında getirilen sınırlamaların demokratik gelişmeye paralel olarak kaldırılmasıdır.

Oktay Kurtböke

Atabek: Meslek kuruluşlarının toplumsal işlevine gereksiz gözüyle bakılıyor

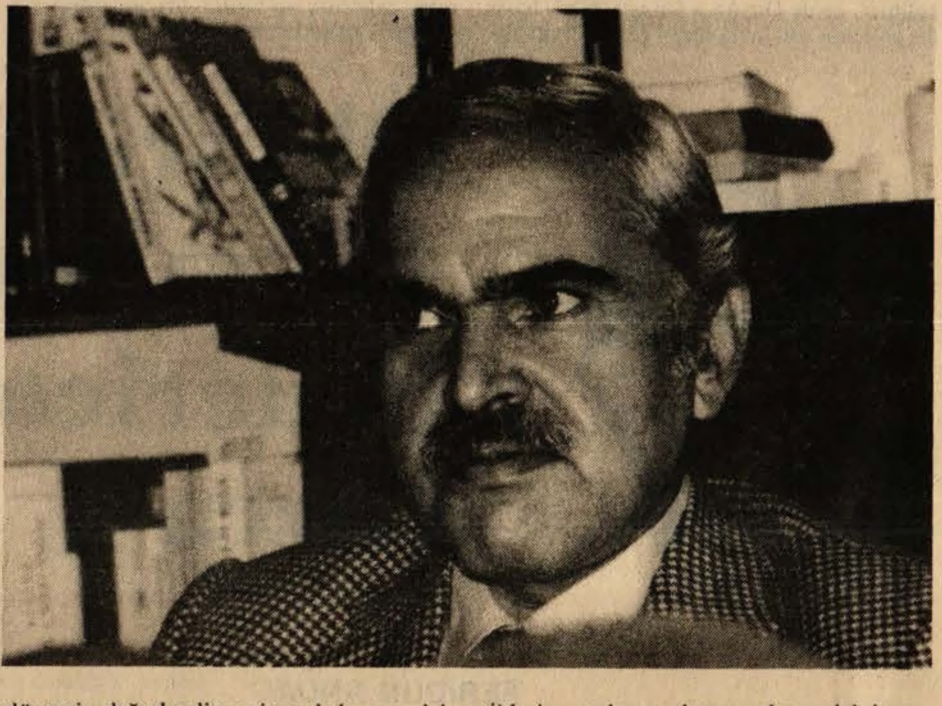
Sorular:

CEMİLE ÖZDEMİR

1— Bakanlar Kurulu'nca hazırlanan meslek kuruluşlarına ilişkin 5 Ağustos 1983 tarihli kanun hükmünde kararnamelerle ilgili görüşleriniz nelerdir?

2— Kuruluşunuza ne gibi değişiklikler ve sınırlar getirmektedir?

Gelecekte bir siyasi partinin mensubu olacak olan Sağlık Bakanının yöneteceği bakanlığın gözetim ve denetimi altında olan birlik, çalışmalarını bakanın mensup olduğu siyasi partinin tercihlerine göre yapıp yapmamak sorunuyla karşı karşıya kalmayacak mıdır?

Birliğin amaçları içinde olmak kaydıyla çeşitli konularda diğer meslek kuruluşlarıyla çalışmalarında yarar vardır. Örneğin, ilaç konusu, Tabipler Birliği'nin Türkiye Eczacılar Birliği'nin ortak bir konusudur.

1-5 Ağustos 1983 tarihli kanun hükmündeki kararname meslek kuruluşlarına yeni bir yapı kazandırmak amacındadır. Kazandırılmak istenen bu yeni yapı meslek kuruluşlarını, üyelerinin sorunlarına yöneltmeyi, kendi alanları içinde kalmayı amaçlarken, diğer yandan da devletin bir parçası durumuna getirmektedir. Meslek kuruluşları kendi uzmanlık alanlarında o meslek mensupları tarafından kazanılmış bilgilerin büyük bir birikimini sağlamaktadır. Bu bilgi birikiminin devlete ve hükümete aktarılması, topluma aktarılması ve üyelere aktarılması ayrı ayrı görülmekle beraber önemli bir işlevin değişik yanlarıdır, kanun hükmünde kararname, meslek kuruluşlarını yapısal değişikliğe uğratırken iki önemli noktayı ihmal etmiş görünmektedir. Birincisi meslek kuruluşlarının toplumsal işlevlerine en azından gereksiz gö[illegible]

dönemin değerlendirmesi yapılırken meslek kuruluşlarının işlevleri üzerinde bazı yanlışlıklar yapıldığını düşünüyorum. Meslek kuruluşlarının toplumsal işlevleri ülkenin kısa ve uzun vadede yararına yönelik olmuştur. Bu işlevlerden endişe duymak yerine tam tersine bu işlevlere daha sağlıklı kanallar açılması gerekirdi.

cihlerine zorlaması karşısında meslek kuruluşlarının hiçbir güvencesi bulunmayacaktır. Oysa meslek kuruluşlarının devlet tarafından denetimi gerekiyorsa, bu denetimin siyasal olmayan kurumlarca yapılması düşünülebilirdi. Meslek kuruluşlarının gelecekte, geçmiştekinden daha yararlı işlevleri olması isteniyorsa, kararnamede yeni düzenlemeler

sağlığını korumayı amaçları içinde görmelidir. Devlet bu potansiyelden toplumun sağlığı için, halkın sağlığı için yararlanmalıdır. Bu bakımdan amaç maddesinin bu boyutu da kapsaması gerekir kanısındayım. Kararnamenin ikinci maddesinde birliğin kuruluş amaçları ve kanunda belirtilenler dışında hiçbir faaliyet gösteremeyeceğini kendi görevleri dışında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleyemeyeceklerini siyasi partiler, sendikalar ve derneklerle ortak hareket edemeyeceğini, seçimlerde herhangi bir aday ya da grubu desteklemeyeceğini öngörmektedir. Birliğin amaçları içinde olmak kaydıyla çeşitli konularda diğer meslek kuruluşlarıyla çalışmalarında yarar vardır. Örneğin beslenme konusu, TTB'nin ve Türk Veteriner Hekimleri Birliği'nin ortak bir konusudur. İlaç konusu TTB'nin Türkiye Eczacılar Birliği'nin ortak bir konusudur. Tıbbın ve hukukun bir çok ortak konusu vardır ki TTB'nin ve Türk Barolar Birliği'nin ortak çalışmalarında ya-

likleri, bu yanlışlıkları nasıl eleştirebilecektir? Birliğin gelecekteki yöneticileri böyle bir eleştiriyi yöneltirken bakanlık denetiminin etkisi altında kalmadan hareket edebilecek midir? Bu denetim, birliğin amaçları doğrultusunda çalışmasını dahi sınırlandıracak niteliktedir. Gelecekte bir siyasi partinin mensubu olacak olan Sağlık Bakanının yöneteceği bakanlığın gözetim ve denetimi altında olan birlik, çalışmalarını bakanın mensup olduğu siyasi partinin tercihlerine göre yapıp yapmamak sorunuyla karşı karşıya kalmayacak mıdır?

GELECEKTE YANLIŞ UYGULAMALARA YOL AÇABİLİR

Böylece siyaset dışında kalmaları istenen birlik dolaylı bir yoldan siyasetin içine itilmiş olmayacak mıdır? Mülki amirlerin zararlı faaliyetlerinin önlenmesi bakımından gecikmesinde sakınca bulunan hallerde birliğin seçimle gelen başkan ve kurullarını geçici olarak görevden uzaklaştırabilmesi de gelecekte yanlış uygulamalara yol açabilecek niteliktedir. Her ne kadar bu yetki "Türk devletinin varlık ve bağımsızlığını, ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğünü, toplumun huzurunun korunması ve devletin anayasada belirtilen temel niteliklerini tehdit edici faaliyetlerin önlenmesi bakımından gecikmesinde sakınca bulunan haller" için veriliyorsa da ilerde örneğin "toplumun huzurunun korunması" konusunda mülki amirler arasında çok farklı değerlendirmeler yapılabilir ve yanlış uygulamalar doğabilir. Ek madde 4'te "TTB ve onun yerel organlarını temsil etmek üzere uluslararası kongre, konferans gibi toplantılara katılma birliğin teklifi üzerine SSYB'nin iznine bağlıdır" hükmü yer almış-

Yılmaz Atmaca'nın öyküsü

Bölge Çalışma Müfettişliğine işçilerin çeşitli konularda yaptıkları şikayetlerin sayısının ne olduğunu öğrenmeye gittiğimizde, genç bir işçi ile karşılaştık. İşten çıkarılmak istendiğini söyleyerek gerekli işlemin yapılmasını istemeye gelmişti. Hergün binlercesinin yaşandığı söylenen işten çıkarılma olaylarından salt birisiydi bu. Öyküsünü bu genç işçiden, **Yılmaz Atmaca**'dan dinleyelim:

"İlkokul mezunuyum. 1975'ten beri çalışıyorum, tornacıyım.

İşyerinden zam istemiştim. Yılbaşında zam yaptılar aldığım parayla geçinmem mümkün değil. Yeniden zam yapmalarını istedim kabul etmediler. Sonra yaparız diye oyaladılar. Bu arada işe bir başkası alındı. Bir süre sonra onu sorumlu yaptılar. Ben ona da zam istediğimi ilettim. O da başından savdı. Bu arada başka bir arkadaşıma zam yaptılar. Nedenini sordum, "Sen yeterince çalışmıyorsun" dediler. "O halde tazminatımı verin çıkayım" dedim; onu da kabul etmediler. Bu arada patronun yakınlarından birini dövmüşler. Beni suçladılar. Bana yasal geçerliliği olmayan sözlü ihtarlar verdiler. 15 gün izinli olduğumu söylediler. Bundan ötürü ben de bura-

çası olmakla hükümetin denetimi altında olmak arasındaki önemli fark gözden kaçırılmıştır. Meslek kuruluşlarının toplumsal işlevleri, kendi uzmanlık alanlarında toplum yararına yapılması gerekenleri, yapılanları değerlendirmek, doğru bulduklarını desteklemek, yanlış bulduklarını eleştirmek ve böylece kamuya yararlı olmak görevini verir. Kamu yararına çalışmanın anlamı da budur. Meslek kuruluşlarının, üyelerinin hak ve yararları kadar, hatta ondan daha da fazla toplumun yararları için çalışmaları kaçınılmaz işlevleridir. 12 Eylül'den önceki çalkantılı

SİYASİ BİR ORGANIN DENETİMİ

İkinci önemli nokta meslek kuruluşlarına devlet denetiminin biçimidir. Devletin denetimini bakanlıklar eliyle yapmak, bu kuruluşları bütün çalışmalarında, ilgili bakanlığın gözetimi altına sokmaktır. Oysa bakanlıklar gelecekte siyasi partilerin programlarına göre yönetilen organlar olacaktır. Böylece meslek kuruluşlarının siyaset yapmaması istenirken, siyasi bir organın denetimine sokmak gibi bir çelişki doğmaktadır. Siyasi organların meslek kuruluşlarını kendi siyasi ter-

yapılması gerekli olmaktadır.

2- TTB için birinci madde amaçları yeniden belirlenmiştir. Bu amaçlar tabib ve diş tabibleri arasında mesleki deontolojiyi ve dayanışmayı korumak, mesleklerin kamu ve kişi yararına uygulanıp geliştirilmesini sağlamak ve meslek mensuplarının hak ve yararlarını korumak biçiminde belirlendiğini görüyoruz. Bu yeni amaçlar çerçevesi birliğin toplumsal sorumluluğu açısından büyük bir eksiklik taşımaktadır. Türkiye'deki hekim ve diş hekimi potansiyelini bünyesinde bütünleştiren TTB toplum sağlığını korumayı, halk

rar vardır. Bu çalışmalardan parlamento yararlanır, fakülteler yararlanır, sonuçta devlet yararlanır. Bu noktaların da açıklık kazanması gerekir. Bir ek madde ile SSYB'na TTB ile Birliğin mahalli organları olan odalar üzerinde gözetim, idari, mali denetim hakkı verilmiştir. Birlik ve odaların organlarının görevlerini, kanun hükümlerine uygun olarak yapıp yapmadıkları SSYB'ce denetlenecektir. Bilindiği gibi SSYB hekim ve diş hekimlerinin hak ve yararlarını düzenlemekte asli bakanlıktır. Gelecekte bu hakların düzenlenmesinde bakanlığın eksik ve yanlış tasarrufları olduğu zaman TTB bu eksik-

tır. Burada amacı da aşan bir düzenleme yapılmıştır. Bu madde düzenlenmesindeki amacın yurt dışında yapılan toplantılar olduğunu sanıyorum. Oysa bu düzenlenen madde ile uluslararası nitelikte örneğin Ankara'da yapılacak bir bilimsel kongreye katılmak için bile Sağlık Bakanlığının izni gerekecektir ki bunun herhangi bir yararı olmadığı kanısındayım. Bütün bu nedenlerle kanun hükmünde kararnamenin yeniden düzenlenmesi, meslek kuruluşlarının gelecekte daha yararlı hizmetler verebilmesi için gereklidir. Bu konulardaki görüşlerimiz daha önce de başbakanlık makamına sunulmuştu.

ya geldim. Burada bana, yazılı birşeyler almadan çıkarılamayacağım söylendi. Çalışmaya devam edeceğim. Çıkışım verildiğinde yeniden geleceğim."

Özal "İşçi sorunu partiye işçi alarak çözümlenemez" dedi

ANKARA- Anavatan Partisi Genel Başkanı Turgut Özal "Tabanıyla arasında diyalogu kalmamış sendikacılar la işimiz yok" dedi.

Özal, işçi sorunlarının partiye işçi almakla çözümlenemeyeceğini öne sürerek "Bu sorunun çözümü için işçi ile işveren arasında olumlu bir diyalog sağlanmalı ve varılan sonuçlar da hükümetin programıyla uyuşmalı" diye konuştu.

Özal, fiilen sendikasının başında bulunan ve işçi ile diyaloğunu koparmamış sendikacıların işçi sorunlarının çözümünde yardımcı olabileceğini söyledi. Turgut Özal "Biz çözümü tabandan kopmuş sendikacıları partiye almakta görmüyoruz" şeklinde konuştu.

Talihsiz bir söz...

DİSK davasına 24 Ağustos'a kadar ara verildi

EMEL ARMUTÇU

Başladığı günden bu yana Çarşamba ve Cuma olmak üzere haftanın iki günü yapılan DISK davasına 24 Ağustos tarihine kadar ara verildi.

24 Aralık 1981 tarihinde İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı (2) Numaralı Askeri Mahkemesinde başlayan ve önümüzdeki aralık ayında ikinci yılını dolduracak olan yargılama, şu günlerde yazılı delillerin okunması ve tartışılması ile sürüyor.

DISK davası ilk olarak, konfederasyonun yürütme, yönetim, denetim, onur kurulları üyesi ve bölge temsilcisi 52 kişi hakkında, tümü için idam cezası istemiyle açılmıştı. Daha sonra İstanbul eski Belediye Başkanı **Ahmet İsvan, "DISK ile ideolojik eylem birliği içinde olduğu"** ve **"silah bulundurduğu"** iddiaları ile dava kapsamına alındı. Dava sürerken, DİSK eski yönetim kurulu üyesi, DİSK'te çalışan ücretli personel ve demokratik örgüt başkanı veya temsilcisi olan 25 sanık da haklarında hazırlanan ek iddianamelerle, çeşitli tarihlerde davava dahil edildiler.

Böylece DISK davasında toplam sanık sayısı 78'e yükselirken, hakkında idam cezası istenen sanık sayısı da **68'**i buldu. Ahmet İsvan için 6 yıldan 16 yıla kadar hapis cezasının istendiği davada, diğer 9 sanığın da 5 yıldan 15 yıla kadar hapisle cezalandırılmaları isteniyor.

İDDİA:

DİSK davası başladığında, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı eski askeri savcısı **Hakim Kıdemli Albay Süleyman Takkeci,** DİSK için hazırlanan **817 sayfalık iddianameyi, 16** oturum boyunca okuyarak, ancak **2** aylık bir sürede tamamlayabildi. İddianamede 2 bin kişinin soruşturma kapsamına alındığı bildiriliyor ve sanıkların: **"Marksist-Leninist illegal bir ihtilal örgütünün üyeleri olarak, işçi sınıfının iktidarına dayalı proleterya diktatörlüğünü kurmak, proleterya sosyalizmini gerçekleştirmek amacıyla, diğer emekçi ve ortak katmanlarla birlikte devlet düzenini, Anayasal düzeni, devletin temel kuruluşlarını ihtilalci yöntemlerle yıkmaya teşebbüs ettikleri"** öne sürülüyor...

SANIKLAR

Davada yargılanan 78 sanık arasında, İstanbul eski Belediye Başkanı İsvan dışında, **Halkevleri Genel Başkanı,** Milli Birlik Komitesi eski üyesi, Tabbi **Senatör Ahmet Yıldız,** TMMOB eski Genel Başkanı **Teoman Öztürk,** Prof. dr. İbrahim Sadun Aren ile bazı demokratik örgüt başkan ve temsilcileri de bulunuyor.

Bir tutuksuz, bir de gıyabi tutuklu sanığı bulunan davada bugüne kadar, 35 sanık tahliye edildi. Tahliye edilen sanıklar arasında Ahmet İsvan ve Ahmet Yıldız da yeralıyor. Davada halen tutuklu olarak yargılanan 41 sanık daha çok konfederasyonun yürutme yönetim kurulu üyelerinden oluşuyor.

Delillerin okunması aşamasında olan davanın toplam **182 klasör** delili bulunuyor. Bu delillerin okunmasına 27 Haziran 1983 tarihli oturumda başlandı ve bugüne kadar 125. delil klasörüne gelindi.

ÜÇ KEZ HEYET, İKİ KEZ DE DURUŞMA YARGICI REDDEDİLDİ...

DİSK davası ilk başladığı gün, Genel Başkan **Abdullah Baştürk, "davada savaş hali hükümlerinin uygulanması ve savunma hakkının kısıtlanması"** gerekçelerini ileri sürerek, **Mahkeme Başkanı Albay Ahmet Şen, Duruşma Yargıcı Hakim Binbaşı Çetin Güvener** ve **üye, Hakim Yüzbaşı Saygı Nalbantoğlu'**dan oluşan mahkeme heyetini reddetmişti. 6 Ocak 1982 tarihinde ise avukatlar, Duruşma Yargıcı **Çetin Güvener'**in reddi ile Askeri Savcı **Süleyman Takkeci'**nin çekilmesi isteminde bulundular. Bu istemler mahkeme tarafından reddedildi.

4 Mayıs 1983 tarihli DİSK davası oturumunda DİSK Avukatı **Ercüment Tahiroğlu "mahkemeve hakaret ettiği ve duruşma disiplinini bozduğu"** gerekçesiyle tutuklandı. Tahiroğlu'nun ertesi gün aynı mahkeme heyeti tarafından yargılanması üzerine, Avukat **Halil Çelenk** 'heyetin Tahiroğlu'nun yargılanmasında taraf olduğunu, davaya bakamayacağını' söyledi ve çekilmesini istedi. Mahkemenin bu istemi reddettiği davada Tahiroğlu 1 gün hafif hapis cezasına çarptırılmıştı.

Son olarak da 3 Ağustos 1983 tarihli oturumunda, Genel Başkan Baştürk, **"Yargılamanın başladığı günden bu yana duruşma yargıcının sürekli olarak tek yanlı bir tavır içinde olduğunu, davayı usule aykırı olarak sürdürdüğünü"** öne sürerek yargıcı reddettiğini bildirdi. Baştürk'ün bu istemini reddeden mahkeme, ayrıca dilekçenin savunma sınırlarını aştığını ve dilekçeyi okurken Baştürk'ün **"mütecaviz ve cüretkar"** tavır takındığını açıklayarak, tutuklanmasına karar verdi. Böylece 12 Eylül 1980 tarihinden bu yana tutuklu bulunan DİSK Genel Başkanı Abdullah Baştürk, yeniden tutuklanarak ertesi gün aynı heyet tarafından yargılandı ve 7 **gün hücre hapsi** ile cezalandırıldı. 4 Ağustos tarihli bu duruşmada ise, DİSK Avukatı Tahiroğlu, duruşma yargıcı Çetin Güvener'in davadan çekilmesini istedi. Bu istemin mahkemece reddedilmesi üzerine Avukat Tahiroğlu, mahkeme heyetini reddettiğini bildirdi. Ancak bu 'reddi hakim' istemi de mahkemece kabul edilmedi.

Geçen yıl da tüm avukatlar ortaklaşa bir dilekçe sunarak **"davanın reddi"**ni istemişlerdi. Avukatlar adına söz alarak dilekçeyi okuyan Avukat **Turgut Kazan, "dava koşullarının bulunmadığını, savunma hakkının kısıtlandığını"** ileri sürerek, davanın **"görülemez dava"** olduğunu savunmuştu.

BASIN-İŞ DE BİRLEŞTİRİLDİ...

Geçtiğimiz hafta İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı (2) Numaralı Askeri Mahkemesi'nde sürdürülen DISK'e bağlı **Basın-Iş Sendikası** davasında mahkeme, bu davanın DISK davası ile birleştirilmesini kararlaştırdı. Askeri Savcının, her iki davanın farklı aşamalarda olduğunu söylemesi ve ayrı ayrı yürütülmesini istemesine karşın, askeri mahkeme, "Her iki davanın delillerinin aynı, yargılanan sanıkların da sorumlulukları esas alındığında durumlarının aynı olduğunu belirterek **"Birleştirme"** kararı verdi.

50 sanığın yargılandığı Basın-İş davasının da DİSK davasına birleştirilmesi ile DİSK davasında sanık sayısı 128'e yükselmiş oluyor.

ÇEVRE

Kıyılarımız: Yağma Hasan'ın böreği

CENGİZ BEKTAŞ

(Baştarafı 1. sayfada)

yaşadığı yerde bir evi olmayıp da bir kıyıda yazlık evi olanlar var. Çünkü kıyılarımız yağma Hasan'ın böreği... Yabancılar yapamaz böylesini..

Datça'daki Aktur da, Artur'u "tezgahlayan" kaymakamın işi.. (Bu kaymakam sonradan, turizm becerikliliğinden ötürü ödül alıp, vali olmuştur.) Aktur'u da, ortasında bir yarım adasıyla iki büyük kumsalı dağlara dek 4 milyon TL'na almışlar... Bu han-ı iştiha..

Bakarsınız bir gün kara sularına da yaklaştırmazlar.

Kıyılarımız da kıyılarımız.. Bilen biliyor değerini de kuruyor düzenini. "Ne olur ki, bir gün değişir bu işler." diye hafife de alınamaz. Çünkü yapılanlar çok şeyi alıp götürüyor.

İyı niyet adına yapılanlar da var, çok şey alıp götürenler arasında... İki örnekten söz etmek istiyorum. Birincisi Bodrum'dan: Bodrum'da yat limanı yapıldı ya... Yat limanı yapılınca eskiden düz ayak ulaşılabilen, tertemiz olan, yerlilerin girip yüzdüğü kıyı, su yüzeyinden 1,5 m. yükseklikte bir beton kitlesi oluverdi. Suyun yüzünün mazotunu şusunu busunu unutsalar bile, yerli halk artık suya giremiyor. "Aman çocuk düşecek" korkusu da cabası... Beş kilometre yürüyorlar da Bodrum'lular, başka bir koya gidiyorlar yüzmek için. İnanılır gibi değil değil mi?

İkinci örnek Ayvalık'tan:

Ayvalık'ın tam karşısında, eski adıyla Cunda adası var. Bir belediye başkanı, bu adayı, bir yolla (denizi doldurarak) bağlayıverdi anakaraya. En küçük bir "kötü niyet"i de yoktu. "Kötü niyet" olmaması yetmiyor ki.. Bilgi de olması gerek... Herkes her şeyi bilemez ya... Sinan, Büyük Çekmece gölünün ağzına bir köprü yapmıştır biliyorsunuz. İkisi yedişer, biri beş, biri dokuz gözlü dört kardeş köprüden oluşur Büyük Çekmece köprüsü... Bir koşucunun ayaklarının yere değişi gibi, atlaya atlaya geçer karşıdan karşıya.. Ayağının suya değerken çıkardığı "şap şap" sesini duyarsınız neredeyse.. Sonuç: suyun iki yakasının, gölle denizin alış-verişi kesilmez.. Sinan bunu bilmeden mi

Kuşadası'nın bütün kıyıları yerli, yabancı, yabancı ortaklı kooperatiflerce, tatil köylerince, kurumlarca yağmalanmıştır.

yaptı? Sığ olan bu yerde Ayvalık belediye başkanı gibi daha kolay bir çözüm bulamaz mıydı? Bunları tartışmak gereksiz. Şunu söylemek istiyorum yalnızca: Suyun, kıyının yaşaması sürüyor, ölmemiş...

Kıyı ölür mü?

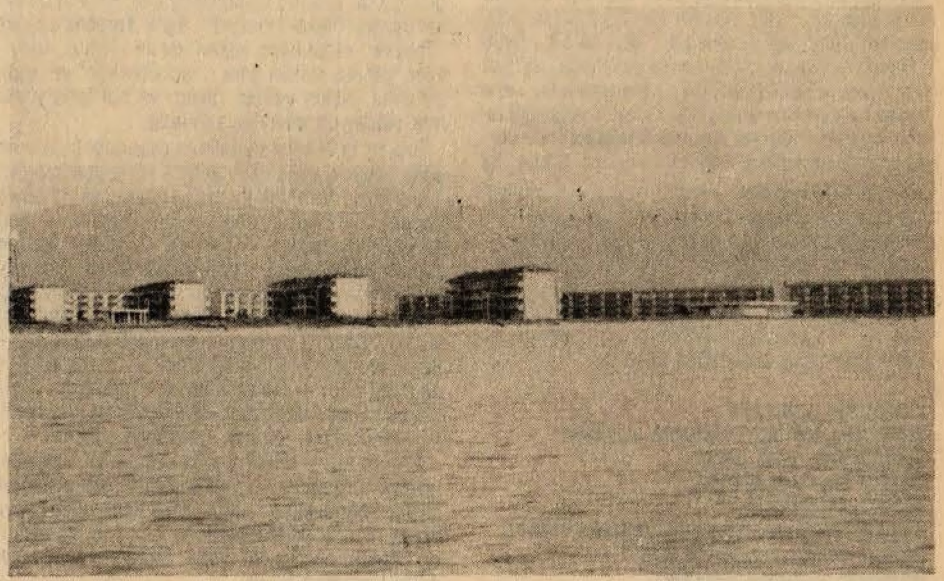
Ölür!

Bundan altı-yedi yıl önce, İstanbul'da Uluslararası Peysaj Mimarları kongresinde, Japonların gösterdikleri bir filmi unutamıyorum hiç.. Bir kıyı ölmüştü. En küçük bir yaşam izi kalmamıştı kıyıda.. Binlerce kişi gönüllü katılıyorlardı kıyıyı diriltme çabalarına...Öğretildiği biçimde elleriyle yuğuruyorlardı... Üniversiteler, bilginler, labaratuvarlar, devlet paraları... Ama o l u m l u sonuç yoktu. Öldü mü de dirilmiyor kısacası... O toplantıdan sonra, raslantı bu ya, Cunda'ya g i t t i m bir çalışma için. Adayı, anakaraya bağlayan yeni yolun yapıldığı günlerde iki yakasındaki su pırıl pırıldı, dibi görünürdü. Artık görünmüyordu, bulanıktı. Akıntıyı, alışverişi kesip, oradaki yaşamın üstüne beton döktünüz mü su da ölüyor işte...

Bizde bu örnekleri çoğaltmak çok kolay biliyorsunuz...

İNSANIMIZIN KORUNMASI

Yerlilerin elinden kıyılar alınınca, tarım alanları da kıyılardan içerilere itilmekte; kıyılardan geçirilen yollar, betonlaştırmalar, taşlaştırmalar, denizle toprağın ilişkilerini kesmektedir. Doğa, toprak, su, hava, yeşil örtü ve hayvanlar arasında var olan bir dengeyle yaşamaktadır. Az gelişmiş ülkelerin doğrudan kendi çıkarlarına bağlı olmayan kimi planlamalar ve ona bağlı uygulamalar, çabuk sömürme adına bu dengeyi bozabilmektedir. Oysa bu 'ekolojik" dengenin korunması, turizm-murizmden önce ülkemizin yaşama koşullarının bir başka

Kıyıda duvarlar

deyişle insanımızın korunması açısından yaşamsal önemdedir.

KİMLER YAPIYOR BUNLARI?

Yeri gelmişken yağmalama konusunda bir başka örneği de Kuşadası'ndan vermek istiyorum: Kuşadasının bütün kıyıları, yerli, yabancı, yabancı ortaklı kooperatiflerce, tatil köylerince, kurumlarca yağmalanmıştır (Karayolu, da denizle kara arasında bir hançer yarası gibidir). Bu yağmayı yapanların kimler olduğunu yalnızca bir kooperatifin üyelerine bakarak elbette bilemeyiz. Ama bir fikir edinmiş oluruz ya..

Örneğin bunlardan bir kooperatifin 266 üyesi ve 274 parseli var. Üyelerinin %13'ü (35 kişi) eş soyadlı; sekiz üyenin de ikişer parseli var. 45 parselin üyesi ev kadını. (sanırım yasal nedenlerle, eşlerinin yerine görünüyorlar.) Üyelerin %35'i Ankara'lı, %10'u İstanbul'lu, gerisi Aydın'lı, Söke'li, İzmir'li; ancak %2,6 sı Kuşada'lı..

266 üyesinden 109 unun uğraşını saptayamadım; 45 ev kadınından geri kalan 112 kişinin %58 i vali, vali yardımcısı, kaymakam; %16 sı memur ötesi de subay, öğretmen, doktor, belediye başkanı, mühendis...

GİZLİ YAŞAMASIZLIK

Yağmayı kimlerin yaptığı ilginç değil mi? Daha önce de değindiğim gibi, bu kişilerin uğraşları gereği, yılda en çok 30 gün bu yazlık (!) (İkinci evlerini) kullanabilecekleri açık değil mi? Buna göre 335 gün buraları boş bakımsız duracak demektir. (Türkiye'mizin pek çok yerinde artık böyle yaz dışında ölü kentler var.) Bu gene daha önce değindiğim, bir kez daha yinelemekten kendimi alamadığım, gizli işsizlik gibi GİZLİ YAŞAMASIZLIK demektir. İşte asıl bu, çevre kirlenmesi, kültür barbarlığıdır. Oysa bizim, bu ülkedeki kültür değerleri açısından bütün dünyaya karşı sorumluluğumuz var.

(Gelecek Hafta: Sihirli Değnek Turizm ve Kültür Sorunlarına Etkisi)

GENÇLİK YAŞAMI

• Günün her saatinde dolup dolup boşalan, kimi zaman ayak üstü bir-iki şişe, kimi zaman efkâr dağıtıp, kafayı çekme, güncel sorunlardan bir oranda kurtulma amacında olan bazı gençler kasalarca bira tüketmekte.

• Geçmiş yıllarda, dostları bir araya getiren, karşılıklı bilgi alışverişinin yapıldığı, isimleri edebiyat tarihimizde yer almış kahveler günümüzde yok olup, yerini birahanelere bırakmakta.

Amatör akşamcılar

SOMUT GENÇLİK ARAŞTIRMALARI GRUBU

Yurdumuzda bira üretimine ne zaman başlanacağı kesin olarak bilinmemekte. Ancak 1862 tarihli "Müskirat Nizamnamesi" ile "arpa suyu"na vergi konulmuş olduğuna göre, bira imalatının bu tarihlerde başlamış olduğu söylenebilir. Bu tarihten önce Avrupa'dan ithal edilirmiş bira. Daha sonraki yılarda, yine yabancı şirketler tarafından ülkemizde bir takım bira fabrikaları kurulmuş.

Ulusal sermaye ile, ilk bira fabrikasını ise 'Ankara Gazi Orman Çiftliği Müdürlüğü' 1934 yılında kurmuş. 39-40'lı yıllarda ise bu fabrika Tekel Genel Müdürlüğü'nün tasarrufuna geçmiş.

1969 yılından itibaren fiilen devreye giren özel kesimle birlikte, bugün ülkemiz bira sektörünün toplam üretim kapasitesi 345-365 milyon litre. Bu da demektir ki, bir o kadar milyon litre bira tüketiliyor.

Ekonomik bunalımları halen üzerinde taşıyan, konut sorununun, enerji, petrol, içme suyu ve daha nice sorunların çözüme tam anlamıyla ulaşamadığı ülkemizde, bira sektörüne ayrılan milyonlarca lira doğru bir yatırım mıdır? Neden bira içer insanlarımız, özellikle gençlerimiz?

UĞRAK YERLERİ

Günün her saatinde dolup dolup boşalan; kimi zaman ayak üstü bir-iki şişe, kimi zaman efkâr dağıtıp, kafayı çekme, güncel sorunlardan bir oranda kurtulma amacında olan bazı gençler, kasalarca bira tüketmede. "Bir-iki şişe yuvarlayıp" kendinden, çevreden, olaylardan kaçabilme amacı mıdır bira? Genel olarak amaç budur denilemez. Çünkü, yerine, niteliğine ve konumuna göre değişmekte birahaneler. Nereye gidilirse gidilsin, gençlerin kendi deyimleriyle, "takıldıkları" birahaneler özelliklerine göre ayrılıyor. Sultanahmet'e çıkıldığında mantar gibi biten bu yerler dizi dizi karşınızda. Özellikle dikkat çeken **'Puding Shop'**u gözden geçirince neler gözlenebilir?

Pek birahane denilebilecek bir yer olmadığı kesin. Özellikle yabancıların rağbet etmesinin nedeni ise, (kendi deyimleriyle) kozmopolit bir yer olması. Dünyanın birçok ülkesinden gelen bu insanlar, birbirleriyle burada görüşebildikleri gibi, büyük bir kolaylıkla da haberleşme olanağına kavuşmuşlar. Ülkelerinden Türkiye'de bulunan arkadaşlarına kart, mektup ve önemli notlarını iletebilmeleri, bu birahane ile olan ilişkilerini daha da kuvvetlendirmekte. Her ırktan insanın rahatlıkla girip çıktığı bu merkezde doğal olarak müzik de onlara hitap ediyor. Müzik ve yabancı imajı, Türk gençlerini de topluyor. Kimisi hoşlandıkları müziği rahat bir ortamda dinleyebilmek, kimisi çat-pat bildiği yabancı dilini geliştirmek amacıyla ve de hazır gelmişken, ucuz ve az alkollü olduğu sanılan biralarını sindire sindire yudumlama niyetinde. İşte iki örnek:

FEMİNİST BİR TIR ŞOFÖRÜ

İki Türk genç kız, İngiliz TIR şoförüyle oturmuş, koyu bir sohbete girmişler. Tarzanca Almanca'larıyla anlaşmaya çalışıyorlar. Kulak misafiri olduk, feminizmi tartışıyorlardı. Sohbetlerine katılıp, kız arkadaşların da yardımıyla sorularımızı yönelttik:

"Neden birahane?" sorumuzu Mike Robinson şöyle yanıtladı:

"Türkiye'ye ilk geldiğimde buraya geldim. Daha önce birçok arkadaşım buraya gelmiş. Onlarla görüşebilmek, adıma bıraktıkları notları almak, sevdiğim ve kaliteli bulduğum Türk birasından rahatça içebilmek için geliyorum. Hem burası kozmopolit bir yer.

Rahat ilişkiler kurulabiliyor, insan ayrımı ise hiç yapılmıyor. Ben feminist tek TIR şoförüyüm, burada da rahatlıkla konuşabiliyoruz."

Türk ve yabancı birahaneler arasındaki farklılıkların, ilgisini çektiğini söylüyor . Ardından o bize, "diğer ülkelerde olduğu gibi, niçin Türkiye'de de biralar derece derece üretilmiyor?" sorusunu yöneltiyor. Yanlış mı duyduk acaba, düşüncesine kapılmadan önce anımsıyoruz. Tekel biraları belirli bir zaman dinlendirildiği halde, diğer kurumların üretimden hemen sonra sürüm yapmasına dahi müdahale edilmeyen bir ülkede, biraları derecelendirmek gibi baş belası bir işe girişmek ilgililerimizi yormaz mı? Onları da düşünmemiz gerek!.

Kız arkadaşlar ise, sürekli olmasa da arada bir birahaneye gittiklerini söylüyorlar. Ardından, yurtta kalışları, okul sorunları, vize ve sınavlardan kültürel ve sportif etkinliklere zaman bulamadıklarını ekliyorlar.

Ekonomik bakımdan nasıl etkilendikleri ise apaçık ortada. "Aslında öğrenciyi çay fiyatları bile etkiler, fakat yine de bira ucuz" kıyaslaması yapılıyor.

"Neler konuşuluyor?" dediğimizde, konuşmalarının kültürel farklılıkları tartışmak, yabancı birini tanımak ve yabancı dillerini geliştirmek olayını kapsadığını belirtiyorlar. **"Aileler bunu biliyorlar mı acaba?"** derken, kocaman bir **"hayır"** fışkırıyor."Eve gidenler için sorun olabilir. Biz yurtta olduğumuz için hesap vereceğimiz kimse yok."

Diğer bir grup ise, şunları söylüyor:

"Üniversitemizin spor alanları kısıtlı. Bir spor tesisine kavuşsak ve doyurucu alanlar olsa sanırız birahanelere uğramayız. Zamanımızın büyük bir bölümü burada geçiyor. Neden olarak; gidebilecek, isteğimize uygun bir yerin olmayışı ve yapacak kollektif bir çalışmanın bulunmayışı sayılabilir. Sonra kaliteli müzik dinleyebiliyoruz. Genel olarak Pink Floyd tutkunuyuz. O, bizleri buraya bağlıyor. En azından bir müzik setimiz olsa, müzik dinleyecek kız arkadaşlarımızla buluşup, konuşabilecek yerimiz olsa, çok az bir zaman buraya geliriz."

Birahanelerde konuşulan konuların, değişen ahlak kavramlarınca etkilenip, etkilenmemesi ile ilgili sorumuzu şöyle yanıtladılar: "Cinsel sorunlarımızı da burada çözüme kavuşturuyoruz. Yabancı toplumun ahlak anlayışı ile bizim ahlak anlayışımız arasında farklılık olmadığı için bizler rahatlıkla ilişki kurabiliriz. Bu ilişki cinsel ilişkiye çoğunlukla dönüşür. Diğer kişilerin ilişkilerinde farklılıklar da yok diyemeyiz. Burada beleşçi tipler vardır ki, bunlar kafa çekmek, yemek yemek için (yabancı-Türk) birbirleriyle ilişki kurarak, onların sırtından geçinebiliyorlar."

Öğrenci kesim için "birahane olayı" böyle yorumlanmakta.

Ya çalışan ve boşta gezen gençlerin birahaneye geliş nedeni nedir? Ayaküstü gel-geç tipi uğrakların amacı ne? "Çalışıyoruz, iş çıkışı otobüs, vapur, tren seferlerinin sakinleştiği saate kadar bir-iki bira içiyoruz. Fazla maliyeti de yok" diyorlar. Aynı fikri paylaşan başkaları da o saatleri beklemiyorlar mı? Kalabalıktan sıkılan bu gençleri tıklım tıklım, videodaki arabesk karmaşası filmleri izleyenlerin ahlamaları-oflamaları rahatsız etmiyor her nasılsa. Sayılmayacak kadar çok, kendilerine oldukça vahim gelen sorunlarını bahane ederek, birahanelerde çözüm arayan bu gençlere, güldür güldür akan çağlayanlar su yerine bira akıtsa yetiştirebilir mi acaba? Bu derece savaşımdan kaçmak, sorunları odak noktasında çözümlemeye çalışmamak ne kazandırıyor kendilerine? Bugün bira, yarın daha çok alkol ki, biraların içine şeker, tuz, votka, cin vs. katıp daha kolay kafa bulmaya çalışmak, elbette ertesi gün uyuşturucu illetine kapıları sonuna kadar açacaktır. Bazılarında var olan kişilik zayıflıkları bunu daha da kolaylaştırıyor.

İlkokul mezunu 19 yaşında, tornacı bir genç neden bira sorusunu savımızı kanıtlarcasına yanıtlıyor:

"Ben daha çok rakı içerim. Meyhaneye gidecek kadar param, vaktim yoksa veya işyerindeysem bira içerim. Nedeni mi? Üzerimden atamadığım bir sıkıntım var. Çekingenim. Bir kimseyle, özellikle bir kızla birlikte olunca konuşamıyorum, sıkılıyorum. Bir-iki şişe herşeyi düzeltmeye yetiyor. Bir kız arkadaşım var. 'Sen içkiliyken ne kadar çok konuşuyorsun' diyor Hele biraz fazla kaçırınca benim kadar rahat konuşan, herşeyi söyleyebilen biri daha çıkmazmış, Fakat söylenmemesi gereken bir sırrı da içkili iken söyleyebiliyorum. Ben geneleve bile gitsem muhakkak içerim. Şöyle birkaç şişe bira içmezsem değil başarılı olmak, kapıdan içeri bile giremem." Bunları bize anlatırken, böyle rahat olduğuna göre, yine içmiş olmalı. Bu işin iddiası yok mu? Elbette var. 20 yaşında bir genç, "bir kasaya yakın bira içtiğini ve işin içinde iddia olursa iki kasa dahi içebileceğini" söylüyor. Daha bir-iki şişe içmeden tuvaletlere taşınma başlarken iki kasa nasıl çalıştırıyor böbrekleri acaba? Gençliği sorumsuzlaştıran, dejenere eden, daha nice şekle sokan etkenlerden birinin de biracı yaşam biçimi olduğunu hâlâ görmezden gelmek neyin nesi? Tüm gençliğimiz böyledir diye bir genelleme yapmıyoruz. Sözümüz, olayı gerçekleştirenlere.

Geçmiş yıllarda dostları bir araya getiren, karşılıklı bilgi alışverişinin yapıldığı, isimleri edebiyat tarihimizde yer almış kahveler günümüzde yok olup, yerini birahanelere bırakmakta. Gelişen sanayileşme, değer yargılarımızın paralelinde yaşam biçimimizi de mi alt üst etti? Bunun gereği olarak da birahaneler, ayaküstü, gir-çık bir yaşam biçimine uygun odaklar mı oldu?

Şahin Selvi

"Rastlantıyla yazar olunamaz"

UFUK AKDAĞ

Konuşmak için gittiğimizde onu açılmış kitapların, dosyaların ve dağılmış kâğıtların arasında bulduk. "İstim" üzerindeydi. Konuşma isteğimizi belirtince burnundan solumaya başladı. "Bu kadar zor mu anlaşabilmek?" diyordu. Niçin kızgın olduğunu açıklamaya yanaşmadı ve sansürün her türünden tiksinmesine karşın, yazdıklarımızı görmek koşuluyla konuşmaya razı oldu. (Kızgınlığı, sanıyorum haftalık bir derginin daha önce kendisiyle yaptığı bir söyleşiden kaynaklanıyordu. Çünkü orada yazılanların gerçekle ilgisinin olmadığını, yazıyı okuduğunda ayrımsamıştım.)Konuşma arasında bu konuyu biraz daha kurcalamaya kalktığımızda, kızdığı kişi o anda kendisini savunamayacak durumda olduğu için konuşmaktan kaçındı. Yalnızca bir bilgenin şu sözünü anımsatmakla yetindi:"Siz beni dostlarımdan koruyun, düşmanlarımın hakkından kendim gelirim."

Yaklaşık on yıl önce Bahçelievler'deki semt sahalarında o, karşı takımın santrforu ben de diğerinin kalecisi olarak karşı karşıya geldiğimiz Ahmet ÇAKIR'la bu kez, çok değişik bir ortamda bir aradayız. Geçmişin futbolcusu bugün **Dostun Ölümü** adlı kitabı ile yazarlık yaşamına adım atmış bulunuyor. Gerçi Ahmet ÇAKIR'ın yazarlığı yeni değil. İlkin Cumhuriyet gazetesinin ciddiyet sayfasında gülmece yazıları yayınlandı. (Hikâyelerindeki gülmece damarının buradan geldiği söylenebilir. Kendisi de "gülmeceye doyamadım" diyor.) Sonra çeşitli gazete ve dergilerde öyküleri, makaleleri, araştırma ve inceleme yazıları çıktı. 1980'de bu çalışmalarının daha da boyutlandığını, "Dünyada ve Türkiye'de sansür" adlı araştırmasının, Yunus NADİ ödülü almasıyla gördük. Yazarımız bu konuda, "Bir öğrenme çabasının sonuçlarıydı bunlar" diyor. 1981'de, adını bir derginin açtığı öykü yarışmasında ödül alanlar arasında gördük. Ahmet ÇAKIR bu ödülü soru sormamamız koşuluyla "kırık bir ödül" olarak nitelendiriyor. Ancak bu kırgınlıkların da uzun boylu üzerinde durmak niyetinde değil. "Üzüntünün, kırgınlığın en iyi ilacı daha çok çalışmaktır" diyor. Ahmet Çakır burada Sayın Aziz Nesin'in bir sözünü ilke edindiğini söylüyor, anımsayabildiği kadarıyla şöyle aktarıyor:

'Bir yapıtınız - aslı oyununuz - mı geri çevrildi? Beş tane yazacaksınız... Piyasasında laf-ı güzafın geçerli olduğu bir yerde, yetenekli bir çalışma ergeç bayraklaşır.' Gerçekte, bununla ayrıca bir şey demek istemediğini özellikle belirtiyor. Çalışmalarını sürdürüyor Ahmet Çakır ve 1982 yılında Akademi Kitabevi Hikâye Başarı Ödülü kazanan **Dostun ölümü adlı yapıtıyla "kitaplı bir yazar"** oluyor.

— Ahmet ağabey futbolculuktan yazarlığa giden çizgiyi anlatır mısın?

— Yaşamımızda rastlantıların önemi var (Yazarlıkta değil, rastlantıyla yazar olunmaz!) askerlik öncesi epey uzun bir haylazlık dönemi geçirdim. Dönüşte değiştiğimi gösterebilmek için, inşaat ustası olan babamın yanında amele olarak çalışmaya başladım. Tabii bu hiç keyifli bir iş değildi. Ve bir süre sonra "değiştiğimi göstermem bu kadar önemli mi" diye düşünmeye başladım. Açılan bir sınav imdadıma yetişti. 1974 yılında TRT'ye girdim. Yaşantımda bu bir dönüm noktası oldu. Burada kurum içinden ve dışından yazarlarla ve öteki değerli insanlarla tanıştım, onlardan etkilendim. Yüzlerce ciltlik bir kitaplıktan formalitesiz yararlanma olanağı buldum. 1974'ten sonra yaşantımda en önemli yeri 'okuma eylemi' aldı. Bu arada top da oynuyordum. 1977'de Bahçelievler'den ayrılma zorunluluğu doğunca, futbol bir daha geri gelmemek üzere yaşantımdan çıktı. Şimdi en büyük sıkıntılarımdan biri de bu.

— Yani futbolun yerini yazarlık mı alıyor?

(Uzun uzun güldükten sonra konuşmaya başladı Ahmet ağabey.)

— Şimdi bu soruyla sen beni öyle bir **"ofsayt"**a düşürürsün ki, yıllarca başım derten kurtulmaz. Hayır, top oynamayı sürdürseydim yine yazar olurdum. Çünkü, bu işin çok daha köklü nedenleri var. Gerçi bunlar kolayca anlaşılabilecek ve anlatılabilecek şeyler değil ama; söz gelişi ilkokulda ve ortaokulda daha ders yılının başında Türkçe kitaplarını baştan aşağı hatmetmenin **(elden geçirmenin diyelim mi? diyorum,** "hafız-lamanın deyiver canım" diyor) bir anlamı vardı elbet. Yani bunlar daha uzun boylu ve derinlemesine ele alınması gereken konular; ama şu kadarını kesinlikle söyleyebilirim rastlantılar bir insanı yazar yapmaz! Futbolu yine oynayabilirim, oynayacağım da. Ama o bir eğlencedir benim için. **Yazarlıksa** varoluşumun anlamı. Aradaki farkı be-

OKUR İLİŞKİLERİ

Söz hakkı istiyoruz

Anlamıyorlar, anlatamıyoruz bir türlü. Bir kabullenseler artık gençlere de söz hakkı verilmesi gerektığini. Bakın çevrenizdeki gençlere hiçbiri tembele benziyor mu? Elbette bazı pürüzler oluyor. Fakat onların bugüne kadar yaptıklarına, yapmak istediklerine ve yapmaları gerekenlere bir bakın, işte bunu gördüğünüzde "hayır tembele benzemiyorlar" diyeceksiniz ve sonra ekleyeceksiniz: "benzemiyorlar ama" yok artık aması falan. Bizler çocuk değiliz. Güvenilmek ve sorumluluk almak istiyoruz.

Görmüyor musunuz nasıl uğraşıyoruz? Liseyi bitirip, üniversiteye girmek ve bir meslek sahibi olmak, hayata atılmak istiyoruz. Başımıza gelecekler konusunda, bize söylenenlerden başka hiçbir bilgimiz olmayan hayatla mücadele edeceğiz.

Az şey mi bu? Herkesin harıl harıl çalıştığı bir devirde, bizi bekleyen yığınla soruna karşı görev alacağız. Bu gerçek bütün açıklığıyla önümüzde dururken gençleri küçümsemek büyüklerimize yakışır mı?

Okulunu bitirip çalışmak için iş arayan bir gence, elinde iş olanağı olduğu halde "özür dilerim ama biz deneyimli eleman arıyoruz" demek doğru mudur?

Okullarına devam edebilmek için, kiralık ev arayan birkaç gencin ve onların ailelerinin durumunu düşünün. "Bunlar delikanlı, ne zaman ne yapacakları belli olmaz. Başıma bir sürü dert açarlar" düşüncesiyle evini bile göstermeden kapıyı üzerlerine kapamak ev sahibinin yapabileceği en doğru hareketlerden biri midir?

Pek çoğu henüz gençlik çağlarında kendilerine kurulan birçok tuzakla birçok oyunla karşılaşırlar. İçlerinden bazıları kimseden yardım görmedikleri için bu güçlüklerin karşısında duramıyor. Öyleyse niye böyle olduğunu düşünmeden, sonuçta uyuşturucu madde alışkanlığı kazanmış olmalarının suçunu yalnızca onlara yüklemek doğru mudur? Bu sonuçtan toplum sizler, bizler hiç mi sorumlu değiliz?

Her gün gazetelerde, evden kaçan gençleri okuruz. Acaba bu gençler sadece canları sıkıldığı için mi evden kaçıyorlar? Yoksa bu gençlerin başka nedenleri mi var? Anlayışsız, acımasız aileler, analar, babalar olamaz mı? Karşılaşmak zorunda bırakıldıkları, zor yaşam koşulları, daha kötüsü bu yaşama onları zorlayanlar olamaz mı? İşte bunlar hayata atılmadan henüz eğitimimizi tamamlamadan karşılaştığımız sorunlardan birkaçı, sizce bunlar küçük birer sorun olamaz. Ama yine de bu sorunları bildiği halde, tam olarak yaşayamadığı için gençlere kızan büyüklerimiz var.

Aile toplantılarında "bizim oğlan ne üniversiteyi kazandı, ne de bir baltaya sahip oldu ne yapacağız bilmiyorum" diyerek biraz çaresizlik, biraz sitem, biraz da kızgınlık dolu sözleri oğluna yönelten, sonra da hafifçe eğilip "hiç umudum yok bu çocuktan" diyebilen büyüklerimiz var.

Gençlerin en çok yardıma, desteğe ve büyüklerin güvenine ihtiyacı olduğu çağlarında, onlardan bunu esirgemek hiç de doğru değil. Bunun genç üzerinde pek çok olumsuz etkileri görülecektir. Böyle bir davranışla karşılaşan arkadaşımız kendine olan öz güvenini yitirecek, bu da onu daha büyük başarısızlıklara itecektir. İçindeki çalışma ve yaratma istekleri sönecek, ereğini unutacaktır.

Bu sonuçtan etkilenen yalnız arkadaşımız olmayacaktır. Bilmeden bu sonucun hazırlanmasında yardımcı olan ailesi de etkilenecektir. Hiç istenmeyen, hep kaçılan ve olmaması için çalışılan sonuç kendiliğinden doğacaktır.

Yani toplum yararsız, verimsiz bir insan kazanmış olacaktır. Biz büyüklerimizin bize güvenmesini, bize destek olmalarını, yalnız bırakmamalarını, bizim de birşeyler yapabileceğimizi ve düşünebileceğimizi kabul etmelerini, bizi birazcık anlamaya çalışmalarını, sorunlarımızı bizim ağzımızdan dinleyerek beraber çözümlemelerini istiyoruz.

Kısaca biz gençler, söz hakkı istiyoruz.

Çetin KIZILIRMAK
Büyük Çiğli-İZMİR

Bir öneri

İlkemiz daha iyiye doğru gitmek olmalı...

Her sayıdan sonra acaba ne kadar kalıplaştık diye sormamızda yarar var.

Bunların sizlerce de düşünüldüğünü biliyorum, ama yazmadan da edemedim.

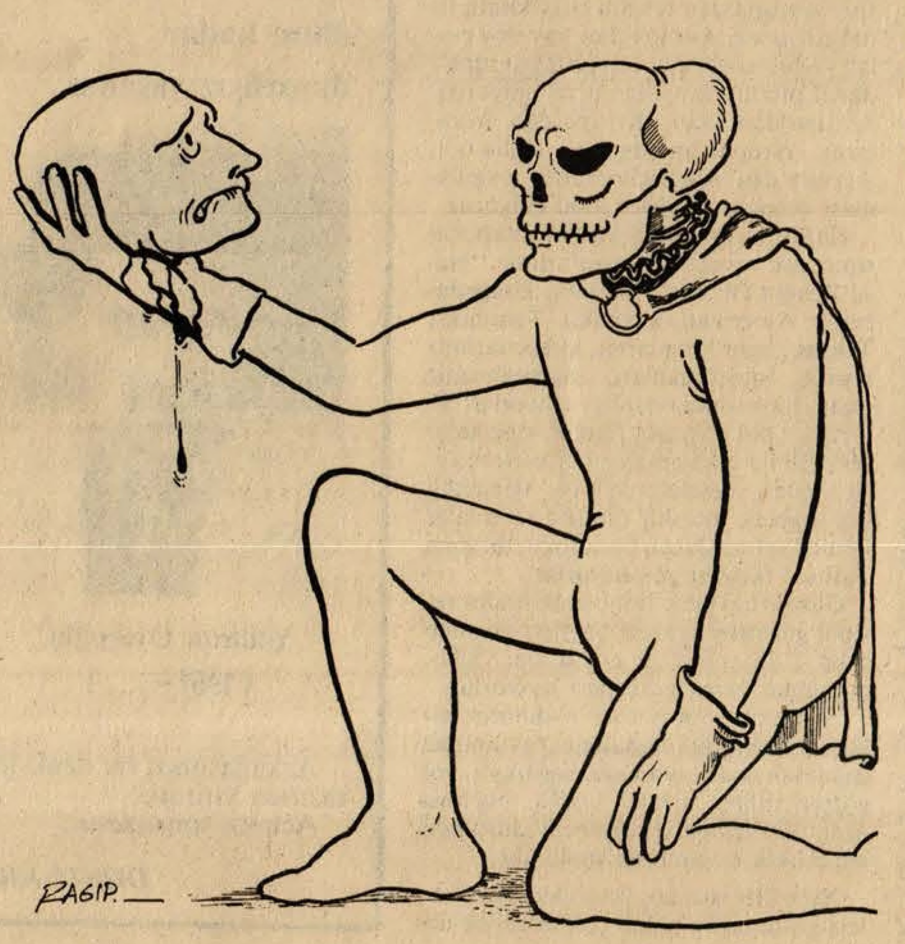
Küçük bir öneride bulunmak istiyorum: okuyucuların tümü sanata gönül vermiş olanlar; büyük bir kesimi de amatör ya da profesyonel olarak sanatı uğraş edinmişlerdir.

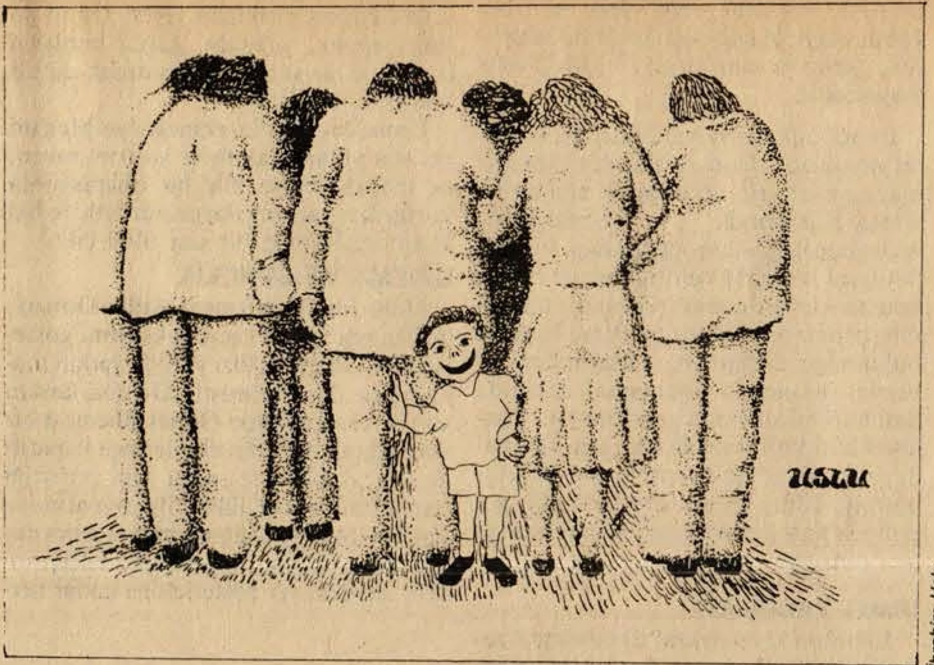
Önerim, amatör okuyucuların çabaları, karikatür, şiir vs. "okur ilişkileri" köşesinin bir kesiminde yayınlansa ve yine amatör eleştirmenlerce bu ürünler değerlendirilse.

Ne dersiniz?

Saygılarımla.

Bir okur
SİVAS

İbrahim Uslu

Yeni Oblomovizm

Sinema günleri 83'de gösterilen Mikhalkov'un filmi "Oblomov'un yaşamından birkaç gün" doğrusunu söylemek gerekirse insanı düşünmeye adeta itiyor. Gonçarov'un kahramanı İvan İlyiç Oblomov gibi bir kişilik ile normal hayatta karşılaşma olasılığımız hayli az olsa gerek. Zaten, yazarın eserini böylesine çarpıcı kılan biraz da bu abartılı ve hicivli anlatımıdır bence. "Oblomovizm" diye nitelendirilen bu yaşam biçiminin billurlaştığı böyle birini belki çok zor gösterebiliriz, ama, öte yandan çevremizi saran "yeni-çağdaş" Oblomovlar, asıl tehlikeli olanlardır. Günümüzde tek bir işte çalışmanın yaşamı sürdürmeye artık yetmediği göz önüne alınırsa, rahat kanepesinde uzanıp bütün gün uyuyakalmak dahiç de rastlanılacak bir olay olarak çıkmaz karşımıza. İşte tam da bu ayrımda karşımıza yeni-oblomovizm çıkar. Yeni-Oblomov, aslında çalışkan biri gibi görünür bizlere. Sabah dokuzda işbaşı-saat beşte paydos yapar. Gününün kalan bölümünü yollarda vs. geçirir. Evinde televizyonunu izler ve yatağına yatar. Günün yorgunluğunu sekiz-on saatlik bir uyku ile atmaya çalışır. Görüleceği gibi yeni-oblomovizmin en belirgin özelliği bedensel eylemlerde değil - mevcut koşullarda bunun maddi temeli olmadığından- düşünsel üretkenlikte kendisini gösterir. Günlük maişet derdi içerisinde, kendisi ve en ülküsel tanımı ile ailesini ilgilendiren dar olaylar çerçevesinde düşünür, sorunu ve sorunlarını tekil, bütünden bağımsız sonuçlandırmaya çabalar. "Köşeyi dönme," "hayatını kurtarma" mantığı ile piyangolar, loto ve totolar- Şimdi de bingo var- temel düşünme iskeletini oluşturur. Jock'un vasiyetnamesi, Mary'nin görmezliği mirası reddeden Zeki Müren'in engin yürekliliği (!) ile, Hıçkırık, Handan vb. fotoromanlar, Gönül-Güzin-Meral ablalar, gönül postaları arabesk filmler, birahaneler, "hareketli" yaşamını oluşturur insanımızın. Tüm bu koşullandırmalar karşısında beyaz bayrağı çekenler insanın "düşünen bir hayvan" olduğunu yalanlarcasına yaşamlarını sürdürürler. Dünyada ve ülkede gelişen olaylar ve bunların yorumları, yani bireylerin "düşünce üretimleri" geri kalmıştır. Birkaç tutarlı gazete ve derginin, az sayıda kitabın basılıp satıldığı bir ortamda, çok kötü televizyon programları ve her biri birbirinin benzeri utanılası arabesklerin kapladığı çevresini kırmak zor geliyor insanımıza. Tarihsel yılgınlığını yenememenin çaresizliğini kendisine seçenek olarak sunulan yukarıdaki yollardan biri ile avutmaya çalışıyor ve bu dönemeçte de Oblomov olup çıkıyor karşımıza.

Onurlu mücadelelerini sürdüren gazete, dergi ve yayınevleri, sinema yönetmeni ve tiyatrocular, eleştirmenler: Haydi elele verin, insanımızı Oblomovizme iten olumsuz değerler bir yana

Salih ŞENCAN
Pangaltı/İST

Aydın olma yolundayız

Günümüzde birçok genç pek çok nedenden dolayı, özellikle hayatını kazanmak zorunda olduğundan, üniversitelere girmeye çalışıyor. İşte ben de bunlardan biriyim. Özellikle aydın sınıfı arasına girebilmek, belirli bir kültürü edinebilmek, daha da önemlisi hayatımı kazanabilmek için okuyorum. Toplumumuzda uygulanan birçok kuralın insanın okuma iradesini körelttiğine inancım sonsuz. Üniversitede okumayı çok istiyordum. Nitekim başardım da... Ama hayal kırıklığına uğradığımı da itiraf etmeliyim.

Sürekli sözümde ve konuşmamda ortamın gerektirdiğince özgür olmayı düşledim. Ben gerek sınıfta gerekse hocamla yüzyüze konuşup tartışamıyorsam, herhangi bir sorunum olduğunda, araştırıp bulamadığım herhangi bir konuda yardım isteyemiyorsam, "aydın olma yolundayız" diyemem. Gözlemlerime ve kendi deneyimlerime göre, hiçbirimiz öğretim üyeleriyle iletişim kurmuş değiliz. Kuşkusuz bunun sorumlusu öğretim üyeleridir demiyorum. Ama onlarda da suç yok değil. Bu konuda bir iki örnek vermek istiyorum: Bir hocamı yoruma açık olan küçük bir soru için odasında rahatsız etmek zorunda kaldım. O anda çok işi olduğunu, sorumu cevaplayamayacağını belirtti. Söyleyiş tarzı bundan sonra da yardım alamayacağımı açıkça ortaya koyuyordu. Başka bir hocam ise dönem başında sınıfa girer girmez sınıfın yarısından çoğunun kalacağını belirtti. İlginçtir! söylediği de oldu. Neden okumak isteyen birçok genç böylesine engelleniyor? Bizler aydın olma yolunda ilerleyen gençleriz. Ve siz büyüklerimize sesleniyoruz, bizi böylesine engellemeyin, bir takım kuralların içine sıkıştırmanın, araştırıcılığa yöneltme yerine ezberciliğe yaklaştırmanın nedeni ne?

Ben şu anda benim gibi çırpınan birçok gençten sadece biriyim. Duygularımızı dile getirebildiysem ne mutlu!....

Günışık PARLAYAN
ANKARA

lirtmek için bir şey eklemem gerekmez sanıyorum.

— Okul kitaplarını hatmetme yıllar sonra nasıl yazıya dönüştü? Ya da salt hafızlama yazarlık için yetmeyeceğinden, bu süreç nasıl işliyor?

— İşte, okuyorsun, etkileniyorsun, seviniyor, üzülüyorsun, **doluyorsun.** Sonra anlatmak istiyorsun, paylaşmak yani. Anlatıyorsun sözlü olarak çevrendekilere filan. Yetmiyor. Ya da seni anlayamadıklarını düşünüyorsun. Erafında olup bitenlerden etkileniyorsun; hayattan, gördüklerinden, acılardan, haksızlıklardan bir şeyler kalıyor sende. Bunları anlatma isteği duyuyorsun. Bunun içinde bir başkaldırı var, çünkü **karşı koymak istiyorsun, yazarlığın temelinde var bu...** Daha pek çok şey söylenebilir ama, galiba yazma serüvenini oluşturan süreç böyle işliyor.

— Peki yazmaya başladıktan sonra yazarlığa giden yolda...

— Ha tamam bu çok önemli. Büyük bir kâğıt sepeti, çöp sepeti yani. O gerekli yazar olabilmek için, anladın mı? (Yüzüne bakıyorum) Yayınlanmış her yazının altında en az bir kâğıt sepeti dolusu yayınlanmamışyazı bulunur. Gerçi ilk günler kıyamazsın bunlara saklarsın, "kuzguna yavrusu..." hikâyesi. Ama bir kaç yazın çıktıktan sonra, bunlar için uygun yerin çöp sepeti olduğu senin aklına yatar biraz. Sonra bir yazın daha çıkar, sonra birkaç tanesi yayınlanmaz, kızgınlıklar, kırgınlıklar, üzüntüler, sevinçler ve daha çok çalışma. Gerçekten yazar olmaya karar verdiysen iş yürür eninde sonunda "yırtarsın".

— "Yırttık" diyelim. Bu kez yazdıklarımızın içeriği, niteliği yüzünden etiketin bol olduğu bu ortamda kolayca etiketleniyorsun. "Bireyci", "gerçekçi" filan gibi. Uzun yıllar bir toplumculuktur, toplumsallıktır...

— Evet Ufuk, ne demek istediğini anlıyorum. Bu konuda sayfalar dolusu şey söylenebilir. Kısaca şunları söyleyeyim. Yazmakla çok insana ulaşmak istiyorsun. Burada toplumsallık işin içine giriyor zaten. Daha sonra yayınlanınca yazdığın toplumsallaşıyor. Yani yazıların toplumsal bir işlevinin bulunduğu tartışma götürmez bir gerçek. Ancak burada **"ben toplumsal konuları işliyorum, bunun için önemliyim, değerliyim"** kalpazanlığından sakınmak gerekir. Bir yazar herhangi bir konuyu ele almakla değil, o konuyu yazarlık sanatı boyutlarında işleyebilmekle değer kazanır. Bak deminden beri üzerinde konuştuğumuz konu ne? Yazarlık, yazar olabilmek. Yazar olabilmenin koşulu şu ya da bu konuyu yazmak değil. Öyle olsaydı, eline her ayakkabı sayasını alan kunduracı olurdu. Burada görüşümü çok net bir şekilde anlatacağım bir şey var:

Büyük yazarların tümü isteseler başka çok şey olabilecekleri halde bunlardan vazgeçip yazarlığı seçmişlerdir. Bu ne kadar önemli ve değerliyse başka bir şey olamayacak adamların da yazar olmaya kalkışması o denli tuhaf ve gülünçtür...

— Bir de yaşanılanların yazılması toplumculukta ölçü olarak görülüyor...

— Evet haklısın, ama gerçekte önemli olan yaşadıklarımızı yazmak değil, yazdıklarımızın yaşarlık kazanması...

— Peki ödüller nasıl oluyor?...

— Ha ödül konusu. Şimdi işte çok çalışıyorsun artık çeşitli biçimlerde yazarlık kapılarını zorluyorsun. Genç bir yazar olarak önündeki en elverişli fırsatlardan biri oluyor ödül. Ödül veren kuruluş sorumluluğunu gerektiği biçimde yerine getirirse kitabın filan çıkıyor. İyi oluyor yani...

— Onu demeyecektim. Ama önemli değil.. Ödüller için başka şeyler de söyleniyor, eleştiriler falan, hatta sen de kırık bir ödülden söz etmiştin...

— Orasını karıştırma... Ödüller konusunda pek çok şey söyleniyor, yazılıyor, aksaklıklar filan eleştiriliyor. Bunların birazı, bu işlerin bizde yeni başlamış olmasından kaynaklanıyor sanıyorum. Sonra henüz göçebelikten kurtulamamış bir toplum olduğumuz söyleniyor. Yerleşmiş ve köklü değer yargılarımız yok. Sonra ödüllerde işleyiş ve organizasyon bozuklukları oluyor. Karşı çıkılacak yanları çok yani. Bu konuda Murathan Mungan'ın bir ödül kazandıktan sonraki sözlerini anımsıyorum: "Birkaç ödül kazandıktan sonra ben de ödüllere karşı olacağım". Sanıyorum küçük bir şaka yapmak için söylemedi Mungan bu sözü.

BİLİM

Tüm bilimleri etkileyen Sibernetik

Dr. TOYGAR AKMAN

Eğer canlılık "bilgi alışverişi kurarak denge sağlayabilme" ise, o zaman "sinir sistemimizde bir tahribat ya da tıkanıklık olduğu anda" bu "tahribat giderilerek canlılık durumu sürdürebilir."di. Ya da aynı "sinir sisteminin işleyişi" daha da ayrıntılı olarak "makinelere uygulanarak", makinelerin "canlı bir varlık gibi hareket etmeleri" sağlanabilirdi...

Sibernetik biliminin, ortaya koyduğu "karşılıklı bilgi alış-verişi ile denge kurma" ve "iletilen bilgilerin kontrol ve ayarlaması ile kendiliğinden yönetim" durumları, hızla tüm bilim alanlarında uygulanabilmiş ve böylece de yepyeni bilim dalları ortaya çıkmıştır.

Önceleri, "Elektronik hesap makineleri" (Calculation Machines) ve "Elektronik Uygulamaları" biçiminde gelişmeye başlayan, yeni bilim ve teknoloji, mühendislik bilimlerinden hızla tıp bilimlerine atlamıştır.

İngiliz Nöroloji Uzmanı Dr. Grey Walter, "Işık ile bilgi alış-verişi kurarak, kendi kendini yöneten" ünlü "Işık Kaplumbağası" makinesini yapmış; bir başka İngiliz Nöroloji profesörü Dr. Ross Ashby ise, "kendi kendine denge kurarak, sistemlerini düzenleyen' çok ünlü "Homeostat" makinesini meydana çıkarmıştır. "Homeostat", öylesine ilginç bir biçimde çalışıyordu ki, akım geçen yollardan herhangi biri kapatıldığı ya da kırıp bozulduğu anda, diğer akım yollarından "bilgi alış-verişi"ni sürdürüyor ve yeniden "denge ayarlaması" yapıyordu. Bu durum Profesörü Ashby'nin, öğrencilerinin, son akım geçen yolu parçalayıp tahrip etmelerine dek sürüyordu. Son ibre parçalanınca, makinenin çalışması duruyordu. Prof. Ashby'nin deyimi ile, "-İşte, ancak o zaman 'Homeostat' ölmüş oluyordu."

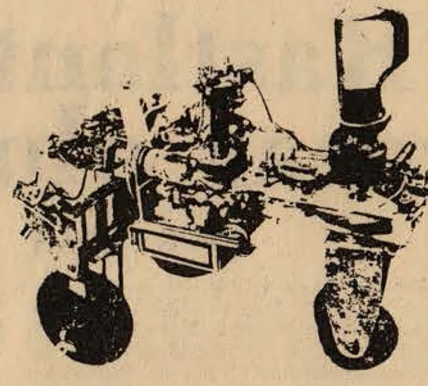
Dr. Grey Walter'in, "Işık ile haberleşerek belirli davranışlarda bulunan" ve adına "Işık Kaplumbağası" denilen ilginç bir makinenin esası: "Işığı bulunca ona yönelme" ve "Işık ile doyunca ondan kaçma" idi! Makine nerede "Işık kaynağı" bulursa ona doğru yöneliyordu. Ancak, "Fazla ışıktan etkilenen" ve tekerleklerin bağlı olduğu reflektörler, bu kez hızla ışıktan kaçıyordu. Bu durum ise, tam bir "0- 1" biçiminde cereyan eden **"Bilgi Alış-Verişi ile Yönetim" kısaca "Sibernetik" demekti.**

Aşağıda Dr. Grey Walter'in bu ilginç makinesinin, resmi görülmektedir.

Dr. Grey Walter'in bu çalışması, Sibernetik Biliminin (resim 1) tıp alanında uygulamasına ilişkin, ilk ilginç örnek olmuştu.

Profesör Ross Ashby ise konuyu biraz daha geliştirerek ele almıştı. "Çeşitli Sistemler arasında elektrik akımları ile bilgi alış-verişi kurma" ve bu "sistemlerin birbirlerini dengeleyebilmesi" üzerinde çalışmalara girmişti.

Sistemleri, öylesine birbirleri ile "haberleşecek" biçimde bağlamıştı ki, (A), (B) ve (C) olarak gösterilen üç "ana sistem"den birinde bir değişme olduğu anda, bu değişiklik, doğrudan doğruya bağlı olduğu, diğer

Resim 1

yönden ele alınıyordu. Bir yandan "biyolojik olarak çok daha geliştirilmiş insan" yapılması ve "İnsan"ın eskiyen organlarının yerine "Yeni Elektronik Organlar" monte edilmesi çalışmaları sürdürülürken, diğer yandan da "İnsan ile makinenin ortak yaşamından oluşan" yepyeni bir "Varlık türünü meydana getirebilme" çalışmalarına girişiliyordu. Biyo- Sibernetik ve Biyonik bilimleri, bu konularda çok ilginç aygıtlar ortaya koymaya başlıyorlardı. "Biyonik" çalışmaları, esas olarak "Biyo-Sibernetik" bölümü içinde geliştiğinden, bazı sibernetik bilginleri, biyonik ile biyo-sibernetik arasında bir ayırım yapmamaktadır. Nitekim Prof. F.H. George, bir kitabında:

"..Biyonik, organizmaları örnek olarak alan, mühendislik sistemlerinin geliştirilmesi çalışmalarıdır. Biyo-Sibernetik ve Biyonik, hemen hemen, aynı konu ile uğraşmaktadır.." (2) demektedir.

Psiko-Sibernetik adı altında ortaya çıkıveren yepyeni bilim dalında ise, "İnsanın psikolojik davranışları"nın tümü yeni baştan ele alınarak değerlendiriliyordu. Psiko-Sibernetik adını, yeni bir ad ve kavram olarak, ilk kez kullanan Dr. Maxwell Maltz, bu tanımı, nasıl bulduğunu şöylece belirtmektedir:

"..İnsan beynini, sinir sistemini, Sibernetik esaslara uygun olarak, bir "Servo-Mekanism" biçiminde düşündüğümüzde, insan davranışlarının nedenlerini anlamakta, yeni bir görüşe (yeni bir kavrama) varıyoruz. Ben, bu yeni kavramı, sibernetik esaslarının, insan beynine uygulanması olarak, "Psiko-Sibernetik" biçiminde tanımlamayı uygun buldum. Tekrar etmem gerekiyor: "Psiko-Sibernetik": " İnsan bir makinedir!" demiyor. Bundan da ötede, " İnsanın, kendisinin kullandığı, bir makine yapısına sahip olduğunu !" tanımlıyor (3)

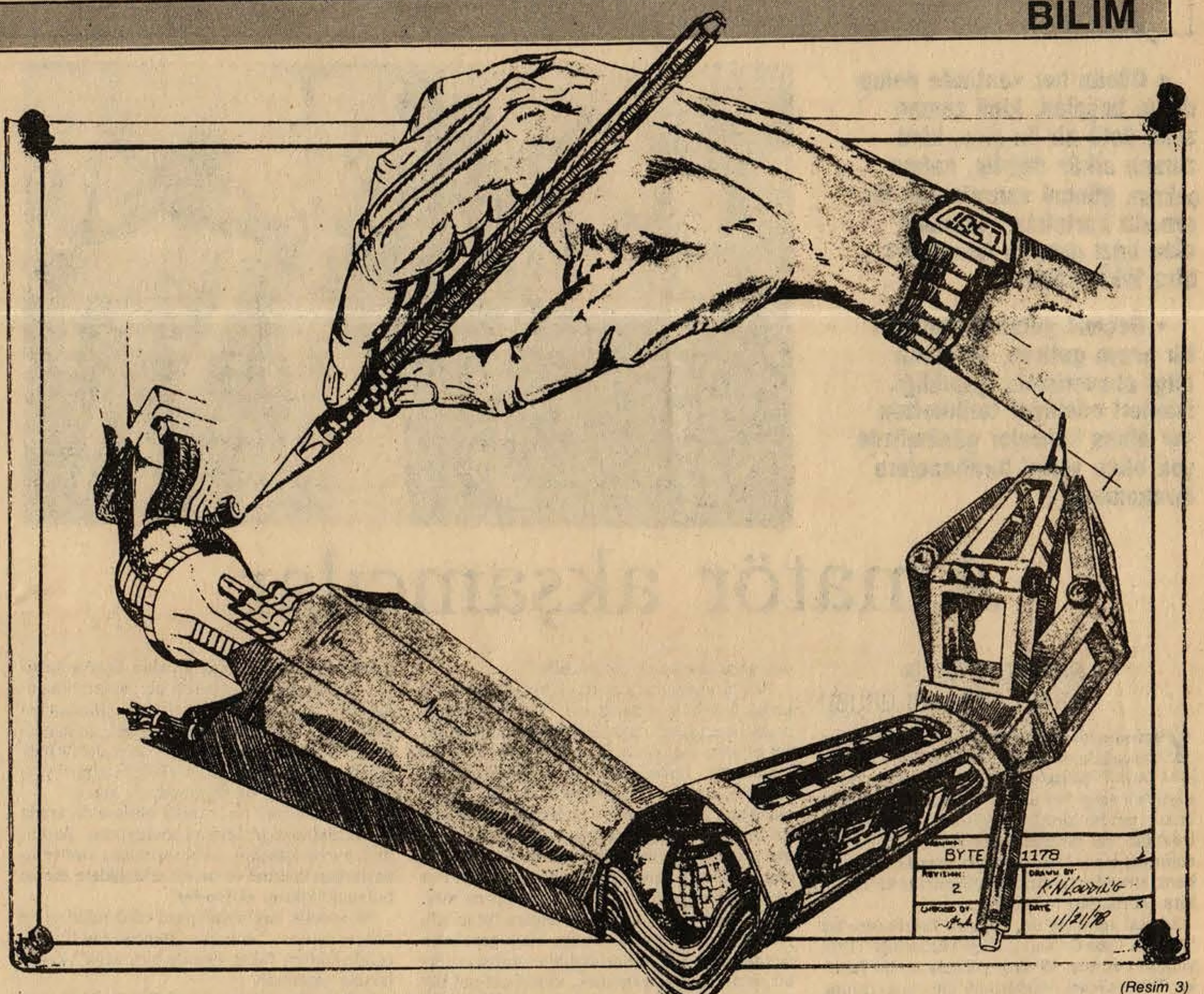
Psiko-Sibernetik bilimi gelişirken, yeni bir bilim dalı da kendiliğinden ortaya çıkıyor ve Hipno-Sibernetik adını alıyordu.(4)

Sibernetik, biyo-bilimlerinden sosyal-bilimler alanına da hızla giriyor ve Sosyo-Sibernetik adı altında yeni bir bilim dalı oluşuyordu. Bu yeni bilim dalı da, "kişi" ile "toplum" arasındaki "ilişki"nin, ne tür "bilgi alış-verişi" ile sağlandığını araştırıyor ve "haberleşme"nin kesildiği ya da "hatalı bilgi iletimi" olduğu anda, meydana gelen olayları değerlendirmeye çalışıyordu.

Bunun yanı sıra hukuksal-sibernetik adı altında gelişmeye başlayan yepyeni bilim dalı, önceleri "Kanun ve içtihadları toplayıp değerlendirme makinesi" biçiminde başlayan çalışmalarını, "Yargı makinelerinin yapılması" aşamasına vardırmaya çabalıyordu.

Yargı makineleri!..

Akıl alacak bir şey mi bu?.. Elektronik bir yargıç tarafından yargılanma ve elektronik karar ile sonuçlanma !...

İnsan makineyi yaratırken, aynı anda makine de insanı şekillendiriliyor.

(Resim 3)

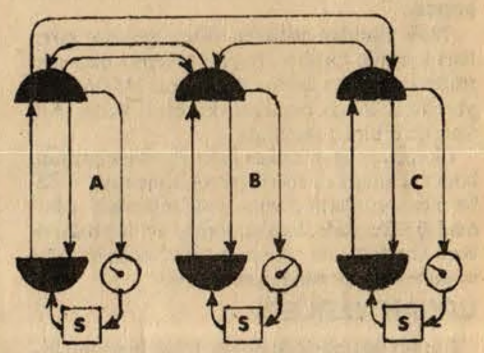
Konuya yabancı olanlar, nasıl düşünecek ve değerlendirmede bulunacaklardır ?... Onu bilemem. Ancak, "İnsan ile Makine" arasındaki 'İlişki'nin, son 10-15 yıl içinde, umulmayan yerlere vardığını, özellikle belirtmek isterim. Sanıyorum ki, aşağıdaki resim, bu durumu çok güzel bir biçimde yansıtmakta ve "İnsanın makineyi yaratırken" aynı anda 'makinenin de insanı şekillendirdiğini", belirlemektedir. (Resim 3)

Bir kez daha özetlemek istersek, şöyle diyeceğiz:

"..Bütün bu çalışmalar, "Sibernetik"in, "Dünyamızın geleceği" üzerinde, ne kadar yoğun bir çalışma alanı içine girmiş olduğunu göstermektedir (5)."

Kısaca, Dünyamız, "Sibernetik bir oluşum" içinde gelişmektedir...

(1) ASHBY W. Ross DESIGN FOR A BRAIN Wiley 2. Edition. 1960.Sa:205-214
(25 GEORGE F.H. CYBERNETICS Teach Yourself Books. London. 1972. Sa.:5.
(3) MALTZ Maxwell PSYCHO-CYBERNETICS Wilshire Book. London. 1969.Sa:17.
(4) PETRIE Sidney and STONE Robert B. HYPNO-CYBERNETICS New-York.1976.
(5) AKMAN Toygar (DÜNYANIN SİBERNETİK OLUŞUMU Karacan Yayınları. 1982.

Resim 2

EĞİTİM

Piyango Kültürü

KENAN AKÇAY

Genç insan, içinde yaşadığı, büyüdüğü, geliştiği çevrenin doğal, toplumsal, ekonomik ve kültürel koşullarının

işinize iki saatte gidip patronunuzdan fırça yemeyeceksiniz. İşiniz olacak, eviniz olacak, altınızda bir araba olacak. Acaba BMV mi olsa, Renault mu olsa?

çıksın, çıkış soldan" diye bağırdığını ve kolunuzdantutulup dışarı atıldığınızı hissedersiniz. O on yaşındaki mini mini yavrular, insanlığın, kadın - erkek iliş-

genç insan etkili bir abluka altına alınmış, her türlü olumlu gelişmeden uzak, düşünmeyen, pinekleyen, sorumsuz bir görünüm içinde, sapık ve toplumsal yapımızdan uzak bir kültürün etkisi altında, hiç de normal olmayan hareketler yapan bir genç insan kalabalığı oluşmuştur. Bunun tek sorumlusu genç insanlara, fakir insanlara umut sırınga ederek

den olan, on yaşındaki çocukların bile rahatlıkla girip izleyebildikleri sinemaları kapatmaktan aciz, yetkililer çocukların yarınlarını korumaktan uzak bir durumdadır.

ADINI SİZ KOYUN

İşte kültür yapımız. Adını siz koyun. Buna ister "Piyango Kültürü", ister

ğer sistemlerde 'Yeni bir denge ayarlaması'nın meydana gelmesine neden olmaktaydı. Prof. Ashby, sistemlerin çalışmasını şöyle açıklamaktaydı:

"..Şekilden (A) ve (C) yi izleyerek, şu ilginç durumu görebiliriz. (A) ile (C), birbirleri ile doğrudan doğruya bir bağlantıda bulunmadıkları halde, bir "Ara Sistem" olan (B) sistemi vasıtası ile, birbirleriyle bağlantı halindedirler. Bu sistem, sürekli olmayıp, aralıklı olarak işlemektedir. Varsayalım ki, (B), ilk önce (A)ya etkide bulunmuş olsun. Bunların meydana getirdiği, "Üstün Denge Durumu", bir terminale ulaşacaktır. Şimdi de (B) ve (C)nin etkilerini görelim. Eğer, (B) nin mekanik hareketleri, (C)nin mekanik hareketleriyle birlikte oluyorsa, (B) ile (C)yi birlikte değiştirebilen bir "denge alanı" meydana geliyor demektir. O zaman (B) nin mekanik hareketlerinin durumu, belirsiz bir şekilde sürecektir. Bu durum, (B)nin, esas denge durumu olan (A) ile meydana getirmiş olduğu "denge durumu ile bağlantı kuruncaya dek" devam edecektir. Eğer, (B) nin durumu, (C) ile bir "denge" meydana getirmemiş ise, o zaman, diğer durumlara dönüşecektir. Bundan şu sonuç çıkmaktadır ki, (A) ile (C)nin her ikisinin "denge durumları" aynı değeri aldıkları anda, (B) nin mekanik hareketlerinin dönüşmesi duracaktır.."(1)

Prof. Ashby'nin açıklamaya çalıştığı bu sistemin, basit bir şeması, aşağıda gösterilmektedir.

İlk bakışta çok basit gibi gözüken bu "sistemlerin birbirlerini dengelemesi" sonunda, Prof. Ashby, "Makinelerde üstün denge durumu" kurulabileceğini kanıtlamış ve "makinelerin kendilerini üstün denge ile yönetebilmeleri" durumunu da ortaya koymuş oluyordu!..

Nitekim, bu nedenle, çalışmalarını "beynin yeni bir taslağı" adı altında sunmuştu. Özetle, "tıpkı insan beyninin çalışmasını andırır" bir sistemin makinelerde de uygulanabileceğini gösteriyordu. Ashby'nin "Homeostat" adlı makinesi, çeşitli akım yollarından "kendi kendine bilgi alış-verişinde bulunarak" çalışmasını sürdürüyordu. Ta ki, Dr. Ashby'nin öğrencileri, bu makinenin son ibresi parçalanıncaya kadar onu tahrip etmiş olsunlar!..

Bu çalışmalar, "canlılık", "hayat" ya da "yaşama olgusu" adını verdiğimiz durumun, yeni baştan ele alınıp değerlendirilmesine de neden olmuştu!

Eğer canlılık; "bilgi alış-verişi kurarak denge sağlayabilme" ise, o zaman "sinir sistemimizde bir tahribat ya da tıkanıklık olduğu anda bu tahribat giderilerek, canlılık durumu sürdürebilir"di !.. Ya da, aynı "sinir sisteminin işleyişi" daha da ayrıntılı olarak "makinelere uygulanarak", makinelerin, "Canlı bir varlık gibi hareket etmeleri" sağlanabilirdi!

Sibernetik,biyo-bilimleri alanına girmişti.

Nöro-Sibernetik adı verilen yeni bilim dalında, bir yandan insanın "Sinir sisteminde cereyan eden haberleşme" durumunun incelenmesi derinleştiriliyor, diğer yandan da "makinelerde sinir sistemine benzer bilgi alış-verişi akımının geliştirilmesi" üzerinde çalışmalara başlanıyordu.

Biyo-Sibernetik adı verilen diğer bir yeni bilim dalında ise, konu, çok daha değişik

etkisiyle değişir, yeni bir biçim kazanır. Belirlenen yapılanmanın dışına çıkmasına izin verilemeyeceğinden, yeni bir kültür olayı ile karşılaştığında bocalayacak, özenecek ama çizgiyi bir türlü aşamayacaktır.

Ekonomik ve siyasal bunalım, kültürel yapımızda derin yaralar açan yozlaşmayı getirmiştir. Ekonomik alanda ve siyasal platformda bunalım sürekli güncelliğini koruduğundan, bir türlü ulusal düzeyde kültürel yapıyı bunalımdan kurtaramadık. Gençlik, ülkesinin sorunlarını bilmez, üretime katkıda bulunmayı düşünmez, varlığından habersiz, yaşamakla yaşamamak arasında bulunan bir duruma getirilmiştir. Yozlaştırılmış kültürel ilişkiler, gençliği modaya uyma adına özentiye, sorunlarını unutma adına içkiye, eroine, vakit geçirme adına kumar masalarına, kahvelere itmiştir.

UMUT TACİRLERİ

Ekonomik ve siyasal daralmanın getirdiği kültürel çıkmaz, her kesimden insan için bir çıkış yolu arama zorunluluğunu getirmiştir. Bunun bilincinde olan değerli işadamlarımız, umut tacirliğine el atmışlar, milyarlara varan çekilişler düzenleyen para, eşya, taşınmaz mal dağıtmayı bir gazetecilik görevi saymışlardır. Sanki başka yatırım alanı yokmuş gibi yeni gazeteler çıkarılmış, eski büyük gazeteler satın alınarak, umut satmayı iş edinmişler, ekonomik çıkmaz içindeki dar gelirli insanlara yalnızca yardım olsun diye milyonlar dağıtmaya başlamışlardır. Bu da bir kültür hizmetidir.

Gazetelerimiz umut tacirliğinin yanında çıplak kadın resmi basarak tiraj artışı sağlamayı da bir kültür hizmeti saymışlardır. Ünlü ve de "sanatçı" kadınlarımızın yatak odalarına kadar girerek onlarla röportaj yapmak, resim çekmek, onların sorunlarını dile getirmek bir gazetecinin halkına hizmetidir. Göz yaşartacak haberler arasında, Arzu Okay'ın külotunu çalan hırsız, külotlarla birlikte çaldığı videoyu getirdiği halde neden külotları getirmediği ve yerini söylemediği gibi çok önemli sorunlar bulunmaktadır. İbrahim Tatlıses'in kimi hamile bırakıp bırakmadığı gibi önemli sorunlar basınımızda geniş yer almaktadır. Olsun, bu da bir kültür hizmetidir.

YA ÇIKARSA!...

Her ayın 9'unda, 19'unda, 29'unda milli piyango çekilişi yapılır. Eğer gazetelerimizin para, eşya, araba, ev çekilişlerinde şans size gülmemişse, bir milli piyango bileti alarakşansınızı "talih kuşunda" deneyebilirsiniz. Belli olmaz, "ya çıkarsa" diye düşüneceksiniz. Evet ya çıkarsa, neler yapılmaz o parayla.

Önce şöyle bir kafanızı vurup yatacak, bir güzel uyuyacaksınız. Öyle sabahın köründe dolmuş kuyruğuna geçip iki saat beklemeyeceksiniz. Hadi iki saat beklediniz, sonra ayakta, üstelik üst üste,

caksınız. Umudunuzu kesmeyin bunların olması için milli piyango bileti alın, ya da kupon biriktirin yeter. Umut şırınga etmek, yoksulu, garibi bunların hayali ile bir süre olsa yaşatmak da bir kültürel hizmettir.

Umut Memed'in ekmeği, ye Memed ye, son yıllarda akıllı ve yatırım seven, ne olacak, batsa bile bir operasyonla kurtarılan yatırımcılarımızın tatlı ve bal akan ağızlarında bir şiar oldu çıktı.

SİNEMA VE GENÇLİK

Ünlü film eleştirmeni Atilla Dorsay, Cumhuriyet'te açık saçık seks filmi gösterin sinemaları bir dizi yazıyla yetkili makamlara ihbar etmişti. O ihbarlardan sonra Aksaray'daki Güneş sineması bir süre Ahlak Zabıtası ekiplerince kapatıldı. Ancak bir süre sonra yeni getirttiği parça filmlerle yeniden film oynatmaya başladı. Sıcak yaz günlerinde sinema dolup dolup taşıyor. Kapısındaki biletçisinden, içerdeki yer göstericisine kadar herkes kabadayı insanlar. Şöyle bir kapısında durup izleseniz içinde on yaşındaki çocukların dabulunduğu bilet kuyruğunun ta dışarılara kadar uzandığını göreceksiniz. Sırada bekleyenlerin bir elinde mendil sürekli sıcaktan şapır şapır akan terlerini sildikleri , sinemada soğutma tertibatının bulunmadığı düşünülürse olayın ilginçliği anlaşılır. Üstelik o sıcakta, kapıda bekleyen yer göstericiye az para verirseniz vay halinize!.. Sinemanın kabadayılarından bir güzel dayak yiyebilirsiniz. Film daha yeni başlar, parça koyulmakta gecikilmez, sonra sinemadaki adamların "İşini bitiren

ufak ayrıntılarına kadar görebilmektedir. Bu da halkımıza bir kültür hizmetidir. Ve bu kültür hizmetinden yetkililer ve özellikle de aydınlarımız hiç mi hiç rahatsız olmamaktadır.

BUNALIMIN AYDIN TİPİ

Aydınlarımız, o bunalımlı, o küçük burjuva pislikleriyle dolu, sorumsuz, bireyci aydınımız var ya, o aydınımız işte gençliği köreltmeye, kendisi gibi bunalımcı yapmaya çalışıyor. Sorumluluğunu bilmiyor. Çağdaşlıktan uzak. Oysa her düzeydeki aydın insan halkının, içinde yaşadığı toplumun sorunlarını, kendi sorunlarını bilmeli, elinden geldiğince geniş kitlelere öncülük görevini tam yapmalıdır. Budur aydının görevi, yoksa birbirini karalamaya kalkışmak, birbirinde kusur aramak, nedensiz ve belli bir kaynağı olmadan çamur atmak aydının görevi değildir. Geçmişte çok gördük, bir yazarımıza kesin kanıtı olmadan, şu romanı şu romandan kopya ettin diye çamur atılmaya kalkışıldı. Aydın, yazar geçinen biri, önceleri övgüyle söz ettiği bir genç yazara kızdığında, araları açıldığında, hiç kanıtı olmadan çamur atabilmekte, sonra da basın ahlak yasasından bahsedebilmektedir. O çamur attığı genç yazar adına yazı yazıp gazetede yayınlatabilmekte, başka birinin adına düşmanına sövgü yağdırabilmektedir. Buna aydın demek olası mıdır? Bu kişinin basın ahlak yasasından söz etmesi mümkün müdür?

İşte böylesine karmaşık bir kültürel yapılanma içinde, bunalımcı aydını ile, iştirakçisi ile bir bütün oluşturularak

Sabri Börüteçene

umut tacirliği yaparak, çıplak kadın resmi basıp satarak, seks filmi gösreterek para kazanan, böylesine yanlış işlerle uğraşan insanları denetlemeyen görevliler ve sorumsuz aydındır.

SAPIK KÜLTÜR MÜ?

İsmail Cem, ülkemizin yapısını değerlendirirken, kültürel yapımızdan "Piyango Kültürü" diye söz etmektedir. Son aylarda çok rağbet gören at yarışları, spor toto, milli piyango ve gazetelerin düzenlediği çekilişler, İsmail Cem'in "Piyango Kültürü" deyişini doğrulamaktadır.

Genç insanlar işsiz, başıboş bir durumda dolaşıyorsa, on yaşındaki çocuk Türkiye'nin her yerinde seks filmine gidebiliyorsa, saat sekizden sonra gazete bayilerinde akla hayale gelmeyecek düzeyde seks kitabı satışı oluyorsa, insanlar umutlarını piyangoya bağlamışlarsa, insanlar açlıkla karşı karşıya kaldığında at yarışlarına, spor totoya daha çok rağbet gösteriyorsa, sorunlarını unutmak için esrar, eroin, içki içiyorsa, ciddi haber yerine ArzuOkay'ın külotunun ne olduğunun araştırması yapılıyorsa, Bülent Ersoy'un kadınlığı, İbrahim Tatlıses'in kimi hamile bırakıp bırakmadığının tartışması yapılıyorsa, bu kültür "Piyango Kültürü" de değil, umudu kalmayan, yol gösterilmeyen, şaşıran insanlara aşılanmak istenen "Sapık bir kültür"dür.

Avrupa'dan sapık insanların sapık ilişkilerini sergileyen parça filmler ithal ediyoruz. Avrupa'dan moda ithal ediyoruz. Avrupa'dan resimli seks kitabı ithal ediyoruz. Avrupa'dan boy boy çıplak kadın resmi ithal ediyoruz. Avrupa'dan Lotolar, Bingolar ithal ediyoruz. Avrupa'dan silah, Avrupa'dan eroin, esrar, Avrupa'dan bunalımcı aydın tipi, Avrupa'dan iştirakçilerimizin uygulaması gereken reçeteler ithal ediyoruz.

Kitapçılarımız seks kitabı, kitapçılarımız aşk romanı, kitapçılarımız "Nasıl Zengin Olunur" kitabını, kitapçılarımız Amerikan kaynaklı Tommiks, Teksas Zagor kitaplarını, kitapçılarımız resimli fotoromanları, kitapçılarımız umut, hayal dolu kitapları satıyorlar. Sinemalar bol gözyaşlı filmler, sinemalar seks filmleri, sinemalar bol vestern türü filmler, sinemalar aşk ve ağlamaklı bol arabesk müzikli filmler, sinemalar Ferdi Tayfur, Orhan Gencebay, İbrahim Tatlıses filmleri gösteriyorlar.

Gazete bayileri, bol çıplak kadın resimli gazeteler, gazete bayileri piyango çekilişi düzenleyerek ev, araba, video, milyonlar veren gazeteleri satıyorlar.

Aydınımız sorumsuz, aydınımız çıkarcı, aydınımız bunalımcı, aydınımız çağından uzak, aydınımız kişiliksiz, yol göstericilikten uzak, küçük burjuva özentileri içinde sersemlemiş durumda bataklıkta çırpınıp durmaktadır.

Yetkililer suskun, yetkililer seks filmleri gösteren ve ahlak çöküntüsüne ne-

deyin, ne derseniz deyin, ama gençliği suçlamayın. Gençlik doğru verilen her şeyi algıladı, uyguladı, sorumluluğunu taşıdı. Ama sizin verdiğiniz kültür, bizim diye sahip çıkamadığımız kültür, gençliği bu duruma getirdi. Milyonlara ulaşan sayısıyla gençlik de bu ülkede bir varlık durumunda. Ne sorumluluğu verdiniz, üretime katılmalarını mı sağladınız, kendi gelecekleri hakkında söz söylemelerine mi izin verdiniz de şimdi bataklığın içine düştükten sonra onları suçlama hakkına sahip oluyorsunuz? On yaşında hayvanca ilişkilerini seyrediyor filmlerde kadın ve erkeğin genç insan. Öyle yetişiyor, öyle büyüyor.

Genç insan içinde yaşadığı, geliştiği çevrenin etkisiyle büyüyor, gelişiyor. Ondan öğrendiğiyle, belleğine kazınanı doğru bilerek yaşama atılıyor. Onun içinde yaşadığı toplum, genç insanın harcını karıyor, yoğuruyor ve yapıyı oluşturuyor. Harç yanlış karılmış, katkılar ters etki yapmış ve bina iyi olmamışsa, bunda genç insanın suçu yoktur.

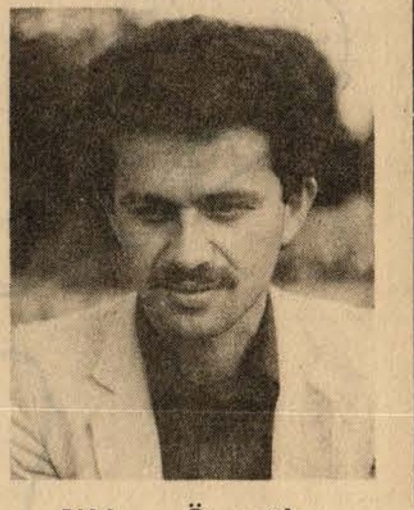
İleri ve çağdaş bir düzeye ulaşmak için öncelikle kültürel çıkmaz içinden kurtulup, ulusal benliğimize, ulusal kültürümüze kavuşmamız gerekmektedir. Ve kültürümüzün adını bilmek zorundayız.

Sonra bataklık içine gömdüğümüz gençlik, o bataklıktan kendi çabası ile kurtulduğunda sizi bir kaşık suda boğar.

Haberiniz ola!..

ölüm kadar

duyarlıyız yaşama

Yıldırım Öveçoğlu

(1961 - ....)

Arkadaşımızı bir deniz kazasında yitirdik.

Acımız sonsuzdur...

DOSTLARI

ANI

Ömer Faruk Toprak'ı yaşamı ve yapıtlarıyla hiç unutabilir miyiz?

KEMAL SÜLKER

İşte yine 20 Ağustos geldi, gelecek. Bu gün; şiirleriyle, roman ve öyküleriyle olduğu kadar, toplumcu gerçekçi dergileri yönetmedeki becerisi ile de 1940 kuşağı sanatçıları arasında önemli yeri olan Ömer Faruk Toprak'ı toprağa verdiğimizi anımsatır.

Onu yitirdiğimizden kısa bir süre sonra tüm şiirlerini, açıklamalar, bilgiler ve belgelerle bize sunan eşi Füruzan toprak'ı da saygıyla alkışlamamız gerekir.

Toprak'ın pek çok arkadaşı oldu, karşıtı, hatta düşmanı da. Ama Ömer Faruk "düşmana inat bir gün daha fazla yaşamak" için de uğraştı, ne yazık ki olgun döneminde aramızdan ayrıldı.

Bu yazımda yaptığımız konuşmalardan, anlatılarından da yararlanarak, yeni kuşaklara onu bir ölçüde olsun tanıtmak istedim.

★ ★ ★

Ömer Faruk Toprak, 1941 ve 1942 yıllarında haftalık "İnkilâpçı Gençlik" dergisini yönetmişti. Bu gazeteyi ele aldığı vakit dergi sağ kanatta yer almıştı. Toprak, dergiyi sağdan sola yönlendirdi. O yıllarda, ünlü solcuların önemli bir bölümü de, solcu tanınmaya başlayanlar da ya hapsedilmiş, ya sürgüne gönderilmişti. Toprak, cesaretle sağcı dergiyi sol kanada çekti. Daha sonra yeni bir kimlikle yeni bir dergi çıkarmak istedi, ama hükümetten izin almak gerekiyordu. Bu izin verilmeyince başkalarının çıkarmakta olduğu etkisiz ve tirajsız dergilerden birini kiralamak yolu kalıyordu. Aylığını on liraya "Yürüyüş"ü satın almayı bildi ve ilerici arkadaşlarıyla birlikte "Yürüyüş" dergisine saygın bir yer kazandırdı. Ne var ki dergi, bir gün Emniyetçe kapatıldı. Bunun öyküsünü Rıfat Ilgaz'a Toprak'ın yaptığı anlatıdan dinleyelim:

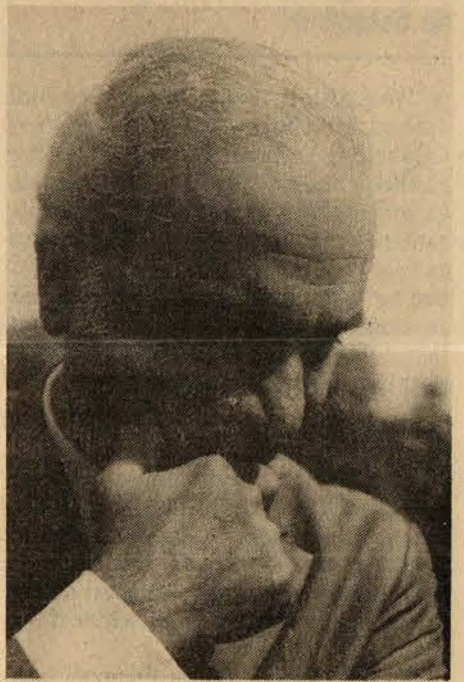
"Meseret'te oturuyordum, bir kişi çıka geldi, polis olduğunu söyledi. Yürüyüş'ü kapatma emri aldıklarını söyledikten sonra, boş bir kâğıt uzattı. 'Kapatıldığını tebellüğ ettim' diye yazıp, imzalamamı bildirdi. 'Kapatılma kararını göreyim' dedim. Kararın Müdüriyet'te olduğunu söyledi. Kararı görmeden imzalamayacağımı bildirince: 'Mesul Müdür olan Rıfat Ilgaz'dan kâğıt aldım, siz de zorluk çıkarmayın, sizin için iyi olmaz' yollu bir de tehdit savurdu. İmzalamak zorunda kalmıştım."

"Seninle kafa kafaya verip, Emniyet Müdürlüğüne gitmeye karar vermiştik, kararın aslını görmek için." demişti Ilgaz.

"Evet. Çünkü o devirde dergi de, kitap da Bakanlar Kurulu kararıyla toplatılıyor ve kapatılıyordu. Resmi gazeteyi taramış, böyle

Oysa tonlarla keder yüklü bir marşandiz
Sabaha karşı göğsümün üzerinden geçiyor.

Birçok yoksulluk ve yokluktan şikâyetçi idi zaman zaman. Örneğin ilkokulu bitirdikten sonra hemen ortaokula girememişti. Çünkü ortaokul yoktu Gönen'de. Başka bir kasabaya da gönderilmesi olanaksızdı. Bir yıl boş kaldı, ama Halkevi kitaplığında birçok yapıtı ara vermeden okumaya yöneldi. Üzerinde etki yapan iki kitap olmuştu: Maksim Gorki'nin "Arkadaşım"'ı ve Nâzım'ın "Gece Gelen Telgraf"'ı. 1934'te Sabahattin Ali'yle Said Faik'in öykülerini okumaya başladı. Ailecek olanaklar elverdiği için ortaokulu İstanbul'da okumaya geldi. Bu sırada en çok gittiği yer Sahaflar Çarşısıydı. Cep harçlığı azdı, ucuz da olsa her istediği kitabı alamadı, bu nedenle de o yılların ünlü Eminönü Halkevi'nin kitaplığının gediklileri arasında yer aldı, şiir yazmaya yöneldi, her gece gördüklerinden, duygularını etkileyen izlenimlerden yararlanarak hece ölçülü ve uyaklı şiirler döktürmeye başladı. Üç dört yıl kadar süren bu şiir denemelerinden birkaçını beğeniyordu; bunlardan seçtiklerini Servetifünun-Uyanış dergisine gönderdi (1938). Ne var ki 1938 öncesi Nâzım'ın yayınlanmış yapıtlarını da okumayı başardığı için o dizelerin ritmine kapılmış, heceyi bırakarak özgür koşukta düşüncelerini ve izlenimlerini dile getirmenin elverişliliğini sezmişti. Bu yeni alandaki yapıtlarını Varlık, Dikmen, Yeni Edebiyat, Ses dergilerine gönderiyor, o dergilerde aynı biçimde yer alan şiirleri okuyarak şiirlerin gizlerini öğrenmeye önem veriyordu.

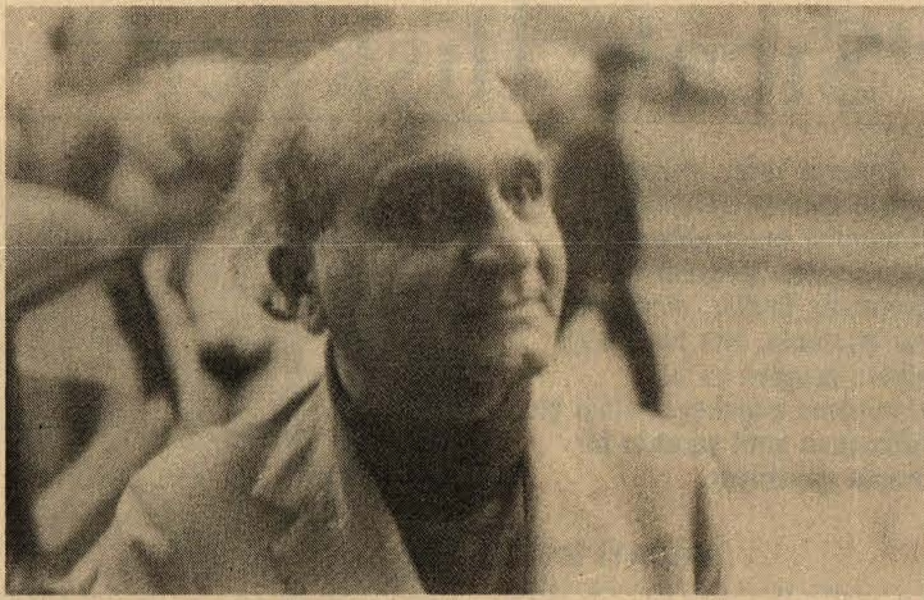

Böylece sanatta yararlılık ilkesini doğru buldu. kendisi de halk katından geldiği için halkın umutlarının gerçekleştirilmesi yolunda ileri adımlar attı. O kadar ki artık "1940 Kuşağı" diye tanımlanan toplumcu gerçekçi şiir akımının içinde yer aldı. Özellikle Yürüyüş Dergisi'nin yöneticilerinden olduktan sonra yalnız okudukları değil, içinde bulunduğu sanatçı çevresinin konuşmalarından ve üçüncü sınıf içkili lokantalardaki söyleşilerden de edindiği bilgiler ve görüşler Ömer Faruk'taki mayanın tutmasını sağladı. O, artık halkın mutluluğu için kalemini bileyen bir yazar-şair olmuştu. Bana:

"Biliyorum" diyordu, "halkın arasına katılmak bizimle başlamadı, halka kulak vermenin ürünlerini 1930'lardan sonra görmedik değil. Yakup Kadri, Reşat Nuri, Halide Edip, Nâzım Hikmet, Sabahattin Ali, Osman Cemal, Sadri Ethem, Salahattin Enis, Ercüment Behzat ve onları izleyenler mutsuz çoğunluğun sorunlarına eğilmeyi bilmişlerdi. Bizse 1940'da bu halk sevgisini bilinçli bir öze kavuşturduk."

"Nasıl bilinçlendin?" demeye gelen bir uzun tümce ile görüşünü sormuştum. Hiç alınmadı.

"Benim bilinçlenmem, bilinçle şiir ve düz yazı yazmam, halkçı olmayanların bana veya bize gözdağı vermesi ve bizleri jurnal etmeleriyle gelişti."

Ömer Faruk Toprak: "Benim bilinçlenmem, bilinçle şiir ve düzyazı yazmam, halkçı olmayanların bana veya bize gözdağı vermesi ve bizleri jurnal etmeleriyle gelişti."

Biraz durduktan sonra

"Sana iki olaydan söz edeyim, üstünü sen anlayıver" dedi. "Birincisi, Hukuk Fakültesinden ayrılmama neden olan baskıydı Şiirlerimiz çeşitli dergilerde yer alıyor, bunlar iktidarca da izleniyordu. Bu "solcu" şiirleri, öyküleri, incelemeleri yazanların kim oldukları araştırılıyor ve üniversite öğrencisi olanlar ayrı bir listede yer alıyor, Millî Eğitim Bakanlığı'na veriliyordu. Bakan da bunu İstanbul Üniversitesi rektörüne bildiriyor, önlem alması isteniyordu. Bunu bize uygulanan bir yöntemden anlamıştık."

"Nasıl olmuştu bu?" diye sordum.

"Bir gün içinde benim de bulunduğum şair ve yazar arkadaşlardan üniversitenin değişik fakültelerinde ve değişik sınıflarında okuyanlarımızdan bir bölümünü Rektör Cemil Bilsel, odasına davet etti. Gittiğimizde Bakan Hasan Âli Yücel'in de orda olduğunu gördük. Bakanın kalın siyah, gür kaşları bir iniyor, bir kalkıyordu. Rektör Cemil Bilsel'in çenesinden aşağı sarkan yanak uzantısı daha belirgindi, pembe yanakları daha bir al aldı. Bizi oturtmadı. Bilsel de ayaktaydı.

"Geldiğinizden memnunum, dedi, sizi uyarmak için çağırdım. Şu, ya da bu dergide yazıyor, hürriyet'ten, halkın sıkıntılarından söz ediyorsunuz. Bilir misiniz bizim bu sıralarda okuduğumuz yıllarda uzun süre ne özgürlük vardı, ne de basın hürriyeti. Abdülhamid, yazısında "Burun"dan söz edenin burnunun yerlerde sürtülmesini buyuruyordu. "Yıldız" diyenin bir daha gökte yıldız görmesi sona eriyordu. Şimdi bir "Hürriyet" lâfıdır tutturmuşsunuz. Başımızda Millî Şef'in bulunduğunu biliyorsunuz. Onun ne kadar çok özgürlükçü ve halkını düşünen bir şef olduğundan şüphe etmekte haksızsınız, bu; üniversitenin bilim üreten havasının farkında olmadığınızı gösterir. Buna izin veremem. Savaş atmosferinin dayattığı mecburiyetler belki bazı güçlüklere ve yokluklara yol açmış olabilir. İyi şeyleri görmeden bunları boyuna temcit pilavı gibi okurların önüne koymak, iyi niyetten yoksunluğunuzu kanıtlar. Bu da fakülteleri bitirmenizi kendi tutumunuz ve ters görüşünüz yüzünden önler. Yani siz bilim kaynağından yeteri kadar nasibinizi alamazsınız ve Hukuk'takiler ne yargıç, ne savcı olmayı, hatta avukatlık yapma yeteneğini yitirmiş olur. Anladınız mı?"

Bu gözdağı vermeden sonra Toprak, hukuktan ve fakülteden soğudu. Bıraktı üniversiteye gitmeyi. Hele Orhan Seyfi'nin genç şairlerin, bu arada Ömer Faruk'un şiirlerini yorumlarken her sözcükten yazarının aklına gelmeyen anlamlarla onu karalamaya ve jurnal etmeye kalkışması, daha bilinçle yoksul halkın yanında yer almaya yöneltiğini de ekledi o konuşmamızda...

Böylece Ömer Faruk Toprak, 1940 kuşağının heyecanlı, duygulu şairi, yazarı, romancı ve öykücüsü oluverdi. Bu başarısında gezip gördüğü gerçekleri yorumlamasının büyük katkısı görülüyordu. 1940'da yeni bir çağın kapısını açan savaş, onda önemli sarsıntılar yaptı, toplumcu felsefenin yeni yorumlarını okuyor, yeni ozanların özgürlükçü, antifaşist, anti militarist şiirleri onu yeni sentezlere itiyordu. Üstelik o Anadolu'nun yoksul halkını tanımış, pek çok yurt köşesinin bakımsızlığının ve yokluğunun yarattığı huzursuz ortamın başkaldırıcı, eleştirici yeni insanlarını tanımıştı. Bu evrede "susmak değil, yazıp bu sorunları deşmek dönemi gelmiştir" diyordu. Ulusal olduğu kadar evrensel olacak yapıtlar vermeyi amaçlamıştı.

Ne var ki, üzerinde çalıştığı yapıtları bitirmeyen kalp sızılarını belki Sovyetler Birliği'nde iyileştirir diye bu ülkeyi ziyaret etti. 1964'ten sonra 1972'de yeniden yüreğini yoklayan enfarktüs üzerine, sağlık denetimine önem veriyor ve bu önem, onda az da olsa ölüm korkusunu yeşertiyordu. Vefalı eşiyle birlikte Moskova'da kalp hastalıkları uzmanlarına görünmeye gittikten sonra profesörün vardığı sonuç onu ürkütmüştü: "Yüreğiniz ne çok iyi, ne çok fena." demişti doktor.

Bunu açıklayan hekimin "ne çok iyi" ye mi, "ne çok fena"ya mı ağırlık verdiğini anlamak için dakikalarca doktor profesörün gözlerine, yüzüne bakmıştı. Hekim ne gülümsüyor, ne suratını asıyordu. Bunu şöyle anlatır Ömer:

"Ne gördü ise dosdoğru konuştuğuna inanıyorum. Sakinleşiyorum biraz. Yüreğim, birkaç yıldır nasılsa, gene o tempoda vuruyor demek. Ama asıl geniş soluğu, hastaneden çıkınca alıyorum. Ağaçlardan kopup gelen ıslaklığın kokusu vuruyor burnumun kanatlarına." (Soyut, Ocak 1974).

Beş yıl süren titiz bir sağlıklı yaşam, onu en verimli çağında yeni yapıtlarını verebilmesine yetmedi ne yazık. 20 Ağustos 1979'daki son bakışını gören eşi Füruzan Toprak'tı.

Namuslu yaşadı, namuslu göçtü Ömer Faruk Toprak... Emekçi halkın yanındaydı, onların şairi olmaya çalıştı. İnancına göre şiirler yazdı, şiir yaratmanın o ince hünerini her yapıtında gösterdiği söylenemez. Ama yolu ve çizgisi onu gelecek kuşakların unutmasını önlüyor.

Nasıl ki biz, onun 1944'te Rıfat Ilgaz'ın arandığı aylarda, sorguya çekildiği Emniyet Müdürlüğünde geçirdiği saatlerdeki direnişini unutmuyoruz. 1945'te Üniversite'de yapılan tutuklamalar sırasında bir öğrencinin kitapları arasında şairin "İnsanlar" adlı kitabı çıkınca, onun da tutuklanması üzerine (Şubat 1945) haftalarca kaldığı 32 No'lu hücrede donma tehlikesi geçirdiğinin öyküsünü unutamıyoruz. 1944-1946 arası dönemdeki İstanbul Üniversitesi gençliğinin yaşadığı dramı anlatan "Tuz ve Ekmek" romanını da unutmuyorsak...

Unutmayanlar yalnız Türkiye'deki dostları, okurları değil, şiirlerinin çevirilerini okuyan İngiliz, Fransız, Sovyet, Romen, Yunan, Arap, Bulgar, Vietnam, İspanyol okurları da elbette...

SÖYLEŞİ

Soroptimistler Kongresi'nin ardından

bir karar bulamamıştık. Biz de kararı görmek için birlikte I. Şube'ye gitmiştik.''

''İlk gidişti bu. Boyuna gittik sonraları...''

''Evet, öyle oldu, dedi Toprak; nezaketle karşılamışlardı bizi. Kararı göstermek istemediler. Ama o sıralarda Emniyet Müdürlüğü, müfettişler tarafından denetlendiği için, bir olay da çıkarmak istemediler. Kararı içerden getirip, okudular uzaktan.. Beş altı satırlık bir yazıydı bu. Başımı uzatıp bakmıştım; en altta İçişleri Bakanı adına Müsteşar'ın imzası vardı. Daha fazlasını görebilmek için başımı biraz daha uzatınca bir omuzla uzaklaştırmıştı beni. İşte onsayı çıkarabildiğimiz ''Yürüyüş'' dergisi böylece, bir bakanın emriyle kapatılmıştı.''

''Ne dersin, gene sen sahibi, ben de sorumlu müdürü olarak, çıkaralım mı Yürüyüş dergisini?''

Rıfat Ilgaz'ın bu sorusuna ''başka dergiler var'' diye olumlu yanıt vermemişti Ömer Faruk. (Türk Solu Dergisi, ''Ömer Faruk Toprak'la Konuştum'', Rıfat Ilgaz)

Ömer Faruk, Ilgaz'la yaptığı konuşmada dört kitap üzerinde çalıştığını söylemişti:

''Birincisi otobiyografik bir günlük... Bunda 1940-1960 döneminin serüveni var.

İkincisi 'Baca'' adını taşıyan bir şiir kitabı.. Bunda Anadolu'nun ıssız bir köyünde, bir kerpiç kulübenin bacasından esinlenerek yazdığım şiirler...

Üçüncüsü ''Edebiyat Kavgamız'' adını verdiğim deneme ve eleştiri yazılarımı toplayan bir kitap olacak...

Dördüncüsü ise, bir hikâye kitabı...Gerçi şimdiye kadar üç hikâyeden başka yayınlamadım. Ama bir kitabı dolduracak hikâyem var.''

Rıfat Ilgaz'ın Toprak'la yaptığı konuşmanın giriş bölümü şöyleydi:

''Boştancı'da..Şenesenevlerde... Bahçe içinde çiçekler, sarmaşıklar, hanımelleri arasında bir... bir.. dilim varmıyor söylemeye, bir villâ! Neden mi dilim varmıyor? Farukçuğuma çok görürler diye, bu tek katlı yuvayı...''

Ve konuşmanın sonunda, Ömer Faruk dört kitap üzerinde çalıştığını söyledikten sonra Rıfat Ilgaz, yazısını şöyle sona erdiriyor:

''Bu dört kitap için sana candan başarılar Farukçuğum!.. Seninle şu sarmaşıkların altında birkaç kadehçik içeriz bir gün, yayınlanmış kitaplarını ıslatmak için.. Haydi hoşçakal!''

Ne yazık ki ne Toprak bu kitapları ayrı ayrı yayınlamaya fırsat buldu, ne de Rıfat bahçe içindeki çiçekler, sarmaşıklar, hanımelleri arasında yeni yayınlanan kitaplarını ıslatmak için ''Faruk'çuğunun'' birkaç kadehini içebildi. Çünkü Faruk 20 Ağustos 1979 Çarşamba günü hayata gözlerini yumdu, 22 Ocakta toprağa verildi. Çocuğu olmamıştı ama, beş şiir kitabı, iki romanı, iki öykü kitabı yayınlanmış ve yüzlerce şiiri, denemesi, eleştirisi, makalesi, anı yazısı dergilerde, gazetelerde kalmıştı. Vefalı eşi Füruzan Toprak da her yıl onu Ömer Faruk Toprak Ödülü'nü kazananlar gününde en taze anılarla ve dost gözüyle yaşatmayı başarıyor.

★ ★ ★

1972'nin sonlarıydı. Bir süre önce geçirdiği kalp krizi, onu sevenleri bir hayli üzmüştü. Bir şiir yazmıştı bu kriz üzerine. Yurdunun çalışkan insanlarının kederine ortak olmayı bilerek... Bunu da şu dizelerinde belirtiyordu:

ÜLKÜ DEMIRTEPE

Fotoğraflar: Nazım Timuroğlu

12. Dünya Soroptimistler Kongresi dört gün süren çalışma ve gezi programlarının bitiminden sonra 28 Temmuz, Perşembe günü sona erdi. Dünyanın dört bucağındaki 74 ülkeden, 1300 kadının katıldığı kongrenin Türkiye'de yapılmasını gerçekleştiren Sadun Katipoğlu'nu kutlamak gerek. Türkiye'nin dış tanıtımının yeterince yapılamadığı bir aşamada bu gerçekten önemli bir olay. Yaşadıkları toplumlarda üst düzeyde görevler elde etmiş, gezip görme meraklarını yitirmemiş bu kadınların tanıtım açısından yaratacağı potansiyel azımsanmamalıdır.

Bu dört gün süresince, Atatürk Kültür Merkezi'nin salonları ilginç görüntülere sahne oldu. Kendi parasal olanaklarıyla kongreye katılan delegelerin yaş ortalaması altmış civarında gözüküyordu. Toplumumuzda genellikle kadının ununu eleyip eleğini duvara astığı artık cennette yer kapabilmek için hazırlıklarını yoğunlaştırdıkları yaşta olan bu kadınların yaşam tutkuları, çevreye karşı ilgileri, gezip görme meraklarının hâlâ dipdiri olması izlenmeye değerdi. Çok yaşlı kadınların yanısıra, tekerlekli iskemlelerinde dolaşanlar da göze çarpıyordu.

Aralarında Simone Veil gibi dünyaca ünlü kadınların da olduğu delegelerden konuşabildiklerimiz İstanbul'u ve Türk insanını sevdiklerini söylediler. Ama bu, boyalı basında hergün bir örneğine rastlanan ''Türkiyeniz bir cennet. Bundan sonra tatillerimi hep ülkenizde geçireceğim. Özellikle erkekleriniz çok yakışıklı ve cana yakın'' türünden buram buram yapmacık kokan sözler değildir. İstanbul'daki yaşantılarından örnekleyerek bize aktardıkları izlenimleri gerçekten nesnel ve candandı. Örneğin İngiltere'de ITV'nin bölgesel televizyonunda yönetici olan Patricia Sloman bakın ne diyor: ''Buraya gelmeden önce İstanbul'un çok kirli bir kent olduğunu söylemişlerdi. Londra İstanbul'dan daha pis. Oysa İstanbul görülmeye değer harikulade bir kent. Ülkeme döndüğümde yapacağım ilk iş televizyonda İstanbul'u tanıtmak olacaktır. Bence ülkenizin tanınmamasının nedeni, tanıtımın halklar düzeyinde yapılmamasıdır.'' İngiliz ve Türk toplumlarının karakteristik özelliklerine de değinerek, ''Ben bir İngiliz'im. Üyesi olduğum toplumun özelliklerinden kendimi soyutlayacak değilim. İngilizler yardımlarını nazik ama soğuk biçimde yaparlar. Oysa Türkler -tabii ki ancak tanıdıklarımdan edindiğim izlenime göre- çok sıcaklar ve yardımlarını görev olarak değil severek yapıyorlar'' dedi.

Soroptimistlerin düzgün organizasyonu, canla başla çalışmaları ve iyi evsahiplikleri sayesinde yabancı delegeler Türkiye'den hoşnut olarak ayrıldılar. Ancak bu arada sipsivri bir aksaklık göze batmayacak gibi değildi. Soroptimistlerin basın temsilciliği görevini üstlenmiş olan Soroptimist hanımın olumsuz tutumunu anlamak gerçekten olası değildi. Basından başka arkadaşların da bu ilişkiden yakınmalarına karşın, ''Somut'' olarak bize en sert yaklaşımını sergiledi. Bizim konuya derinlemesine yaklaşımımız nedense onu alabildiğine irkiltti. Derneğin politik yanının olmadığını biz biliyorduk ve politika karıştırmak amacında da değildik. Ancak hazır bulunduğu bir konuşmada Ermeni sorunuyla ilgili bir sorumuzu ''Biz burada çay sohbetinde değiliz, bir mülakât yapıyoruz'' biçiminde sertçe engelledi. Soroptimistleri, kendisinin belirlediği sorular dışındakileri yanıtlamamaları konusunda sürekli uyarmasıyla dikkatleri çekti. Oysa basın araştırıcıdır. Basının araştırma ve soru sorma özgürlüğünü kimse kısıtlayamaz. Nasıl ki kişinin yanıt verip vermeme özgürlüğü varsa, basının da soru sorması en doğal hakkıdır. Bu ilişkinin daha uygar boyutlar içinde olması gerekmez miydi?

Soroptimistler Avrupa Konseyi Başkanı Sadun Katipoğlu:

"Soroptimistlik kesinlikle politikanın ve dinsel konuların dışındadır"

Sadun Katipoğlu

12. Uluslararası Soroptimist Kongresinin İstanbul'da yapılması kararında etkili rol oynayan Sadun Katipoğlu, Soroptimistler Avrupa Federasyonu Başkanıdır. Ekonomi eğitimi gören Katipoğlu, 1965 yılından bu yana Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferans Heyeti'nde yönetici olarak çalışmaktadır. Türkiye'deki Soroptimist etkinliği konusunda bilgi edinmek amacıyla Sadun Katipoğlu'yla bir söyleşi yaptık.

Sayın Katipoğlu, bu derneğe katılma nedeninizi ve nasıl katıldığınızı anlatır mısınız?

Biraz da mizacım gereği, sosyal hizmet vermeye ve özellikle kadın kuruluşlarında çalışmaya karşı hep bir eğilim duymuşumdur. Çeşitli olanakları elde etmiş biri olarak, Türkiye gibi bir ülkede topluma hizmet vermeyi görev sayıyorum. Bir bakıma kendimi borçlu görüyorum. Soroptimist olmam bir rastlantı sonucudur. Boğaziçi Soroptimist Kulübünün kurucusu Belkis Elbi çalışmalarına katılmamı önerdi ve katıldım. Derneğin amaçları önceleri bana çok teorik geliyordu. Soroptimistliğin uluslararası platformdaki önemini kavramam 1972 yılını bulur. 1972 yılı Gültepe Toplum Eğitim Merkezi'nin açılış yılıdır. Eğitim Merkezi'nin açılışının öyküsü de şöyledir: 1967 yılında Beraet Üngör Avrupa Fedarasyonu'nda, ''Türkiye'de Cehaletle Mücadele'' projesini gündeme getirmiş ve Soroptimist Avrupa Fedarasyonu'nun konuya ilgisini çekmiş. Böylece Gültepe Toplum Eğitim Merkezi, Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve Unesco'nun yardımlarıyla kurulmuş oldu. 1972 yılında Uluslararası Soroptimist'ler Yönetim Kurulu'nun Türkiye'de yapılmasıyla ilgili istek geldi. Gültepe Toplum Eğitim Merkezi'nin açılışı da bu tarihe rastlatıldı. Bu olay, Soroptomist'liğin dış dünyadaki önemini kavramama neden oldu.

Soroptimist'likle Rotaryen'lik arasında benzerlik var mı?

Evet, üye alış biçimleri bakımından bir benzerlik var. Her iki dernek de kulüplerine her meslek dalından yalnızca bir üye alır. Rotaryenliği derinliğine incelemediğim için bunun dışında birşey söylemeyeceğim.

Bildiğim kadarıyla Soroptimist olmanın koşulu meslek sahibi olmak ayrıca meslekte başarı elde etmiş olmak. Başarı görece bir kavram. Başarının kriteri nedir? Bu kriter, yönetim odaklarında etkili olabilecek yönetici statüsü müdür?

Üye olacak kişide, kendi dalında hizmet verebileceğini kanıtlamış ve toplumda saygınlık kazanmış olması gibi koşullar aranır. Üyelerimiz arasında her meslek dalından üye var. Ana tüzüğümüze göre kulübün, toplumun çalışan kadınlarını temsil etme özelliği göstermesi gerek. Ayrıca meslek dalları arasında dayanışma sağlanması açısından meslek konusunda bir ayırım yapılmaz. Günümüzde üretime katıldığı kabul edilen ev kadını üyemiz de var. Örneğin Akademik çevresiyle ünlü Cambridge'de, bir dönem kulüp başkanlığını Gerda -soyadını unuttum- adlı bir kuaför yapmıştı.

Anladığım kadarıyla Soroptimist'lik üyeler arası bir dayanışma örgütü görünümünde. Kongrede konuşmasını izlediğim, Avustralya Melbourne Üniversitesi Rektör Yardımcısı Dame Margaret, kişisel kaynakların birleşmesiyle büyük bir kaynak oluşacağından söz ederek "Ne bildiğiniz değil, kimi tanıdığınız önemli" demişti. Oysa toplumda kadının statüsünün yükseltilmesi gibi bir amacınız var. Bu yapınızla, tabandaki kadının statüsünün yükseltilmesi amacınızı nasıl gerçekleştirmeyi düşünüyorsunuz?

Tabii ki üyeler arasında bir dayanışma olacak. Kadının statüsünün yükseltilmesiyle ilgili uygulamalar her toplumda, toplum yapısına uygun olarak değişiklik gösterir. Biz Türkiye'de, kulüplerimizde toplantılar düzenleyerek kadının durumu ile ilgili gelişmeleri açıklıyoruz, tartışmalar yapıyoruz. Çeşitli uygulamalarımızla kadının durumunu düzeltmeye uğraşıyoruz. Biz bir baskı grubu olamayız. Soroptimistlik kesinlikle politikanın ve dinsel konuların dışındadır. Bu amacı hizmetlerimizle gerçekleştirmeye çalışıyoruz. Kadının statüsünün yükselmesi, biliyorsunuz, erkekle eşit hizmet vermekten geçer. Soroptimist oldukça ve eşit hizmet verdikçe kadının konumu da yükselir. Örneğin Gültepe Toplum Eğitim Merkezi'nde eğitim kursları, çeşitli beceriler kazandıracak kurslar açıyor, burslar veriyoruz. Amaçlarımızı bu yolla gerçekleştireceğimize inanıyoruz.

Kongrede Simone Veil'in de belirttiği gibi kadının ailedeki geleneksel rolü sürüyor. Önce ev kadınlığı ve analığı arta kalan zamanda da dış dünyadaki çalışması geliyor. Kadınlar evlenip çocukları olduktan sonra çocuklarının bakımı gibi sorunlar nedeniyle profesyonel çalışmalarına bir süre ara verdikten sonra başlamaları halinde erkekler onların varacakları yere çoktan gelmiş oluyorlar. Onun için de politik alanda ve yönetici düzeyde kadın çok az. Aile içinde sorumlulukların paylaşılması ilkesi geçerli değil. Bunun yerine, erkek yardım adı altında -ki bu bile yaygın değil- aile ekonomisine katkıda bulunan karısıyla -o da canı isterse- ev işlerine katılıyor. Türkiye'de çalışan kadına hizmet verecek alt yapı kurumları tam anlamıyla gelişmemiştir. Kadınlar sorunlarını kendi kişisel olanaklarıyla tek tek çözümlemeye çalışıyorlar. Bu konuda siz ne düşünüyor ve çalışan kadınlara ne getiriyorsunuz?

Evet bu önemli bir sorundur. Ancak bu sorun devletin çözümleyebileceği kapsamdadır. Üyelerimiz sorunlarını kişisel olanaklarıyla çözümlemeye çalışırlar. Çözümleyemeyenlere de biz yardım etmeye çalışırız. Genellikle bize katılan kadınlar çocuklarını büyütmüşlerdir. Bize ondan sonra katılırlar. Türkiye'de kadın geleneksel rolünden kurtulmak, sorumlulukları eşleriyle paylaşmak için yeterince mücadele etmiyor. Kadınlar kendi yollarını kendileri açmalılardır. Örneğin benim evimde de, oğlumun evinde de sorumluluklar paylaşılır. Bunun örneğini çevremde çok görüyorum.

(Gelecek sayı: İngiltere delegesi Patricia Sloman ve ABD delegesi Ms. Sheila M. Barry ile röportajlar.)

Dame Margaret Blactwood:

"Ben kesinlikle feminist değilim"

Dame Margaret Blackwood Avustralya, Melbourne Üniversitesi'nin 126 yıldan bu yana seçilmiş ilk kadın rektör yardımcısı. İkinci Dünya Savaşı'nda Avustralya Hava Kuvvetleri'nde çalışan Dame Margaret, savaşın bitiminden sonra, Melbourne Üniversite'sindeki Botanik kürsüsüne dönmüş. A.B.D. ve İngiltere'nin çeşitli üniversitelerinde görev yapmış ve araştırmalara katılmış. 1981'de eğitime hizmetlerinden dolayı İngiliz Krallığı'nca ''Dame'' ünvanıyla onurlandırılmış. Seçkin kariyerinde çoğu konuda **ilk** olan Dame Margaret otuzbeş yıllık Soroptimist. Hiç evlenmediğini belirten Dame Margaret'e şu sorular yöneltildi.

Ülkenizde Soroptimist olmanın koşulu nedir?

Avustralya'da Soroptimist olabilmenin koşulu, çalışan kadının sorumlu bir mevkide görev yapıyor olmasıdır. Bu yüzden de yaş ortalaması yüksektir ve genç üyeye rastlanmamaktadır. Çünkü kadının mesleğinde en yüksek düzeye gelmesi zaman alır.

Kadının ailedeki geleneksel rolü başarıyı engellemiyor mu?

Bana kalırsa kadınlar dünyanın en mutlu yaratıkları. Çünkü kadın birbirinden farklı iki hayat yaşıyor. Hem evde anne eş ve evin yöneticisi olarak -evin yönetimi çok önemlidir. Yaşadığı hayat hem de dış dünyadaki çalışma hayatı. Oysa erkekler ne kadar monoton bir yaşam sürdürüyorlar. Kadınların her iki işlerini de son derece iyi yönettikleri kanısındayım. Bence en önemli konu, çalışan kadınların değil ev kadınlarının düzeylerinin yükseltilmesi için çalışmalar yapmak.

Feminizm konusundaki düşüncelerinizi öğrenebilir miyim?

Ben kesinlikle feminist değilim ve hatta Women's Lib (Kadın Özgürlüğü) denen akıma karşıyım. Çünkü feministler bizim başlattığımız birçok hareketi sekteye uğrattılar. Ama ben kadının özellikle ev kadının sorunlarını yakından izledim ve sahip çıktım. Bunun için de feminist olmak gerekmiyor. Bence en önemlisi bu problemleri bilmektir.

Türkiye'de kadının durumunu biliyor musunuz?

Hayır, bilmiyorum.

Türkiye'yi ne oranda tanıyorsunuz?

Türkiye'yi tanımıyorum. Halkınızın hakkındaki bilgim de buradakı gördüğüm Türklerle sınırlı. Genelleme yapıp bilimsel birşey söyleyemem.

Teşekkür ederim.

Dame Margaret Blackwood

KISA KISA

KULAĞIMIZ KİRİŞTE

Rıfat Ilgaz
Şiirler
Çınar Yayınları-1983 62 s.

Kitap iki bölüm... Birinci bölümde şairin son yıllarda yazdığı yaşam üzerine şiirler; ikinci bölümde "çocuklarımızın bahçesine"den yansılar var.
"Açıkçası var olmak için yaşıyorum
Bırakın düpedüz yaşamayı
Yaşamak için direniyorum üstelik
Çare yok,
Tüm acılara direneceksin."

SİYASAL İDEALLER

Bertrand Russell
Türkçesi: Mehmet Harmancı
Deniz Kitap Yayınevi
111 s. 200 Tl.

Kitap 1917'de I. Dünya Savaşı içinde yazılmış, fakat yalnız Amerika'da yayınlanmıştır. Kitaptaki konular konferans olarak verilmek istenmiş, yazarın savaş aleyhtarı olmasından dolayı buna izin verilmemiştir.

Russell'e göre: "Değerli olan herşey, ancak insandan çıkabilir. Siyasetin gerçek amacı, insanın doğal yaratıcılığına özgürlük vermek ve başkaldırdıkları her yerde mülkiyet, yetki ve geleneklerin öldürücü kuvvetini engellemektir."

İKTİDAR

Bertrand Russell
Türkçesi: Erol Esençay
Deniz Kitapları Yayınevi-1983

Bertrand Russell XX. yüzyılın önde gelen bilim adamı ve düşünürlerindendir. Çağının siyasal ve toplumsal sorunlarına ilgisiz kalmamış olan yazar, pek çok olaya da öncülük ettiğinden dolayı cezalandırılmıştır. Russell bu kitap için: "Bu kitapta, fiziğin temel kavramının erke olduğu gibi, toplumbiliminin temel kavramınında iktidar olduğunu kanıtlamaya çalıştım" diyor.

"Sıcak İlişkiler"

Anıların kolay, rahat, ama ilgiyle okunan bölümleri sanatçılar arası iddiasız konuşmalar. Kırgınlıklar, sevinçler, imalar, eleştiriler var bunlarda. Her biri de iyi niyete sevgiye ya da konuşanın engelleyemediği bir tutkusuna yani yaratıcı bir drama dayanıyor.

NECATİ MERT

A. Hatipoğlu

Muzaffer Buyrukçu'nun "Sıcak İlişkiler"deki anıları 1961-1969 yıllarını ve bir "giriş"le tarih başlıklı on yedi bölümü kapsıyor. Her günün sıradan konuşma, olay ya da kişilerinin notlar biçiminde yığışması değil, günden hatta akan günlerden titiz bir ayıklamayla seçilmiş anılar bunlar.

Anıların merkezi doğal olarak Buyrukçu. Çevresi de çoğu edebiyatçı, ama zaman zaman Duran Karaca, Cemil Eren, Suavi Tedü ve Fikret Hakan'a uzanan sanatçılar. Sorunlar, dramlar, ilişkiler, konuşmalar hep sanata ve sanatçıya ait. Orhan Kemal'in sinemacılardan parasını alamaması, Rauf Mutluay'ın para ödemeyen dergilerden ve yayınevine kitaplarını parasız veren yazarlardan yakınması, Necati Cumalı'nın "Ay Büyürken Uyuyamam"ı kendi parasıyla bastırma zorunluluğu, genç yazarlara kapalı kapılar...

Anıların kolay, rahat, ama ilgiyle okunan bölümleri sanatçılar arası iddiasız konuşmalar. Kırgınlıklar, sevinçler, imalar, eleştiriler var bunlarda. Her biri de iyi niyete, sevgiye ya da konuşanın engelleyemediği bir tutkusuna yani yaratıcı bir drama dayanıyor. Yaratıcılığın sıkıntılarını ve tutkuya dönüşmüşlüğünü de daha çok Buyrukçu'nun kendi eyleminde görüyoruz. Sözgelimi kayınpederli evde "saat birlere, ikilere kadar daktiloda taka-tuka" yazdığı, kayınpederin kızıp "Yatmadın mı sen daa? Adi bakalım odana! Erkesin uykusunu kaçırmaya akkın yok!" dediğinde "Zihnimin verimli doluluğunu boşaltamadığımdan ötürü tedirgindim. Karanlıkla boğuşuyor, talihsizliğime veryansın ediyordum." dediği geceler; ve Kemal Tahir'le tanıştığında "Ben onun yanında nokta gibiydim."den "Kemal Tahir gibi benim dilimde, kalemimde de güzel nesneler biçimlenecek, varlıklar eyleme olarak sürdürüldüğü ülkede bunlara katlanmakla ve bunları yazgı olarak karşılamakla koşullu olduğunu biliyor. Ya da nükteyle, direnmenin gülmecesini yaşamakla veya bir başka pratik yolla karşılıyor bu engelleri. Hatta bunların altı sorun olarak da çizilmiyor. Fakat "Sıcak İlişkiler"de evrensel yaratıcılıkla özel engeller çelişkisi alçak gönüllüce belirsizleştirilmesine karşın varlığı kesin gözlenmekte ve karşıtlığın uç noktaya vardığı "sirke bidonlu anı" ve "tornistan elbiseli ödül töreni" bölümlerinde eşsiz bir traji-komedinin nedeni olmaktadır.

Sanatçılarımızın yaşantısına ve sanat sorunlarına yönelik bu anılar belge özellikleri yanında kimi incelemelere de ipuçları verecek zenginlikte. Örneğin Salahattin Hilav, Şerif Hulusi ve Mahmut Makal'ın görüşleriyle "Devlet Ana" (s.106-109) ve yine "Goriot Baba"dan kalkılarak Atilla Özkırımlı, Asım Bezirci ve Cemal Süreya'nın görüşleriyle "karakter"in ne olup ne olmadığı (s.145-152) tartışmaları ve Murat Belge'nin de katıldığı "Türk edebiyatının tiplere dayandığı" (s. 165) tezi. Ayrıca pek çok sanatçı ve yapıt hakkında da kısa, öz, çarpıcı değerlendirmeler: Reşat Enis, Yakup Kadri, O. Henry, A.Ş. Hisar, Oktay Akbal...

YALINKAT DEĞİL

Buyrukçu'nun bir özelliği de anılarını yalınkat değil öykü hileleriyle anlatması. Hatta öykünün; acısı, sevinci, öf- çakıştığını belirtmek içindir. Tek ayrım birinin gerçek ötekinin düşsel kişilere dayanması, ama bunun dışında tüm öykü yollarının kullanılmasıdır.

Şöyle: 28.1.1969 günlü anıda Buyrukçu dolmuştan iner. Mevsim kış, yerler karlıdır. Okuldan çıkan öğrenciler grup grup dağılırlar, kimileri de kartopu oynamaya koyulur. Onları izlemeye başlar yazar. "Şimdi genç olsam, ah o günler!" der içinden. Daha sonra "Gürültülü Birkaç Saat"taki karlı bir geceyi, Orhan Kemal'in o sayfaları pek beğenişini anımsar. Birinin elinde gördüğü "Köyün Kamburu" onu alır Kemal Tahir'e götrür. Kemal Tahir'le tanışmasını, evine gidişini, onu dinleyişini anlatır. "Ben de Kemal Tahir gibi konuşabilseydim, dünyalar benim olurdu." der. "Gürültülü Birkaç Saat"i Kemal Tahir de okumuş çok sevmiştir. Sanatçı dostların arasında beğenilmesi sevindirir Buyrukçu'yu. "Heyecanlıydım, seviniyordum, utanıyordum." diye yazar. Günlük kapanırken kartopu oynayan çocuklar düşen yaşlı bir adamı kaldırmakta, eline bastonunu vermektedirler.

Burada yalnız anı olan anlatılmamakta, "Gürültülü Birkaç Saat"i çok beğenilerek ustalarca desteklenen Muzaffer Buyrukçu özelinden "kaldırılan adam" simgesine sıçramayla anıya öykü atmosferi taşınmaktadır."Şimdi genç olsam,ah o günler!" ile "Ben de Kemal Tahir gibi konuşabilseydim, dünyalar benim olurdu." karşıtlığında da "anı" amacından öte, insanın neyin peşinden koşma- olup anıların yoğunlaşma nedenidir.

17.4.1969 günü "Yeditepe"ye gitmektedir Buyrukçu. Yolda gördüğü bir adamı Rahmetli "Hasan Amca"ya benzetir. Ardından Hasan Amca'nın Cemal, Enver ve Talat Paşalı, İsmet Paşalı, Falih Rıfkılı dünyasına geçer. 'Yeditepe'ye geldiğinde Hüsamettin Bozok yoktur, biraz soluklanır. Bu arada "Yeditepe"de tanıştığı sanatçıların tümü geçer belleğinden.

İlk bakışta ilgi yoktur "Hasan Amca" ile "Yeditepe" arasında. Hatta o günün fiziksel anısı da yalnız "Yeditepe"ye gidişidir. Fakat bellek sürecinde öyle yaşar ki Buyrukçu, "Çok canlı ve kalabalıktı Yeditepe bir zamanlar"dan günlük sonunda "Bu erozyon insan hayatının doğal yanıydı. Akıp duracaktı zaman."demeye geldiğinde "Hasan Amca" ile "Yeditepe" arasında kendiliğinden bir bağ kurulur ve tarihten günümüze doğrulanan erozyon bu "anı"nın bence "öykü"den beklenen amacı olur.

> Buyrukçu'nun bir özelliği de anılarını yalınkat değil öykü hileleriyle anlatması. Hatta öykünün; acısı, sevinci, öfkesi, korkusu, tutkusu olan dramlı bir insanla başladığını ve ancak böyle bir insanın öykü oluşturduğunu düşünürsek "Sıcak İlişkiler"e öykü gözüyle de bakabiliriz.

NEZİHE MERİÇ'İN HEYECANI

Sait Faik ödül töreni günü TDK ödül töreninde olanları, tornistan elbisesini, Nezihe Meriç'in heyecanını anımsaması ve yine İlhan Berk'li bir grupla içerlerken İlhan Berk'in Fahir Aksoy'la, Fikret Otyam'la ve Erdal Öz'le ilgili üç ayrı ibretlik anısına geçivermesi de hep anı ile öyküyü çakıştırma isteğine dayanıyor.

Nitekim Buyrukçu da Füruzan'la ilgili olarak şöyle bir not düşmüş "Sıcak İlişkiler"de: "Genç hikâyecilerimizin çoğu...paşa dedeleri anlatıyorlar. Anlatmaya çalışıyorlar, daha doğrusu. Bir özenti bu, bir züppelik. Bir yazar, bilmediği şeyi yazmamalı, yazarsa gülünç duruma düşüyor o yaptığı şey, kendine çok güzel gelse ve kendini doyursa bile... Yazar kendine çevirmeli gözlerini, yaşadığı ana, varlığında işleyen gürültü-

Yapı Kredi Bankası'nın Atatürk dizisi

TÜRKER ACAROĞLU

Atatürk'ün 100. doğum yılı dolayısıyla, Yapı ve Kredi Bankası da Muhterem Erenli'ye 5 ciltlik bir kitap dizisi hazırlatıp yayımladı. (1981, takımı 1000 TL.) Özellikle çocuklara ve gençlere seslenen bu dizi,Ulu Önderin doğumundan ölümüne değin yaşam öyküsünün çeşitli evrelerini içermektedir. Birçok anıdan, yerli ve yabancı yapıttan yararlanarak derlenen bu dizide, büyük kurtarıcının kişiliği, görüşleri, sevgisi ve ulusuyla elele, gönül gönüle başardığı büyük savaşı, bir bütün olarak sunulmaktadır. Şimdi bu dizide yer alan kitaplardan her birinin içeriğini kısaca özetlemeğe çalışacağız:

1. VATAN VE HÜRRİYET

Derleyici, yapıtını nasıl hazırladığını önsözünde şöyle açıklar: "...O'nun yaşam akışının izleri olan olayları yansıtan, yayınlanmış anılarının arasına, gerekli bilgileri özetleyerek katmayı düşündüm. Anıların daha ilginç olacağına, aynı zamanda ilgi çekeceğine inançlıydım. Özellikle genç kuşağın daha iyi anlayabilmesini sağlamak için de bugün benimsenerek kullanılan sözcükleri kullanmaya dikkat ettim."

Emeklilik yaşamında O'na ait yayın ve yapıtları okuyarak daha iyi tanımak ve tanıtmak isteyen derleyici, ilginç, eğitici, düşündürücü bulduğu anıları not alıp bu dizideki kitapları oluşturmuştur. Okunan kitaplar ve yayınlar, bankanın başkentin en işlek yerinde, Kızılay meydanında hizmete açtığı Ellinci Yıl Atatürk Kitaplığı'nda bulunmaktadır.

Birinci kitapta, Ata'nın doğumundan Kurtuluş Savaşına dek yaşamıyla ilgili anılar yer almıştır.

2. BAŞKOMUTAN

İkinci kitap, Kurtuluş Savaşı yıllarını kapsar. İstanbul mitinginden (6.VI.1919) Cumhuriyetin ilânına (29.X.1923) değin olaylarla ilgili anı-

geçecekti.'' demelere tırmanışlar. Bütün bunlarla sanatçının evrensel kimliği çiziliyor sanki.

Ancak Türkiyeli sanatçının, geçimini bağladığı işi ve yaşamını birleştirdiği eviyle düştüğü terslikler de bu evrensel kimliği ve yaratıcı kişiliği bunaltan olaylar olarak sık sık çıkıyor ortaya. Örneğin Buyrukçu'nun sevmediği Ankara'ya atanması, kayınpederine kızıp bir haftada ''taş ve briketlerle'' ev yapması, meyhanede içtiği için evden kızılması, ''Papirüs''te dergi paketlemesi, elinde sirke bidonu, çanta ve şemsiyesiyle bir gün Cağaloğlu'nda dolaşmak zorunda kalması ve olmadık insanlarla olmadık karşılanması...

Gerçi Buyrukçu böyle aykırılıkları pek dert etmiyor. Yazarlığın ikinci iş kesi, korkusu, tutkusu olan dramlı bir insanla başladığını ve ancak böyle bir insanın öykü oluşturduğunu düşünürsek ''Sıcak İlişkiler''e öykü gözüyle de bakabiliriz. Böyle deyişim ''anı'' türünü hafife aldığım ve ona ''öykü''yle saygınlık kazandırmak istediğim için değil, Buyrukçu öyküsü ile Buyrukçu anısının

sı gerektiğini imleyen ''öykü''ce bir uyarı vardır.

ANIDAN ÇOK ÖYKÜ'NÜN YOLLARI

Tarihi belli bir anıdan tarihi bilinmeyen bir başka anıya benzetme, çağrışım, doğrudan ya da aktarmalarla yapılan geçişler de yine anıdan çok öykü yolları

ye, o gürültünün beslendiği kaynaklara.'' (s.259).

Buyrukçu'nun yazarlık serüveni bu. Ve kendini yaza yaza kazanılan ustalık. Sanırım anılarının tadı da bunda gizli. ''Bir dizi kitabın ilki olan bu yapıt...'' deniyor ''Sıcak İlişkiler' için. Arkasını sabırsızlıkla bekliyoruz.

ları içerir. Özellikle Başkomutanlık dönemine ilişkin anı ve fıkralar dikkati çekmektedir.

3. CUMHURBAŞKANI

Üçüncü kitapta, Atatürk'ün Cumhurbaşkanlığı dönemine ilişkin anılar, fıkralar, belgeler yer alır. Halifelik, Cumhuriyet, Kuran'ın dilimize çevrilmesi vb. ile ilgili olanlar, daha ilginç gibi görünmektedir.

4. BAŞÖĞRETMEN

Dördüncü kitap, Ata'nın eğitim ve öğretimle ilgili anılarını bir araya getirir. Çocuk sevgisi, küçük Ülkü'ye gösterdiği yakın ilgi, yeni harflerin kabulü sırasındaki başöğretmenliği vb. kitabın belli başlı konularıdır.

5. YAZILANLAR

Sağlığında ve ölümünden sonra O'nun için yazılanlardan seçmelerin derlendiği beşinci ve son kitapta, çok değişik, pek çeşitli yazılar ve anılar bir araya toplanmıştır. Atatürk'ü her yönüyle tanıtan bu dizideki kitaplar, hele ilk ciltler, bol bol resimlerle süslüdür, iyi kâğıda özenli baskılıdır.

Şengil'in ''Güzel Bir Oyun''u

Şengil, olayları abartmadan, psikolojik çözümlemelere çok fazla yer vermeden insanın durumlar karşısındaki yaşantısını ve davranışlarını öyküleştirmiştir. Dili yalın, anlaşılır biçimdedir.

MUZAFFER UYGUNER

Şengil, **Kafasını Törpüleyen Adam** ve **Es Be Süleyman Es** adlı öykü kitaplarından sonra üçüncü kitabını da yayımladı: **Güzel Bir Oyun** (1). Kitapta on öykü yer almış. Bu on öykü, yaşam içindeki gözlemlerden, izlenimlerden ve anılardan örülmüş. Genellikle, bir takım olaylar ve bu olaylar karşısında bir anlık şaşırmalar üzerinde durulmuştur diyebilirim. Psikolojik bir yaşantının zaman zaman gerginliğe kadar varan öykülemesini de buluyoruz bu öykülerde.

''Penceredeki Işık'', karı-koca ve küçük bir çocuktan oluşan eve güzel dul'un gelişini ve erkeğin ona içten içe süren ilgisini öyküleştirir. Son anda, yağan yağmur yüzünden dul'a belirli bir yere kadar eşlik eden erkek, sel suyuyla dolu hendeği aşar ve genç dulu da atlatır; tam o sırada şeytana uyup dulla arasındaki hendeği de aşacakken evinin penceresindeki ışığı görür ve o görünmeyen hendeği aşmaktan vazgeçer. Şengil, böylece, özellikle erkeğin içindeki kımıltıları ve sonra da bu kımıltıları bir anda körleştirmesini ustaca anlatır. Böyle bir ustalığı ''Giz''de de görüyoruz. Bir işyerindeki durumu, telefon görüşmeleri ve kısa konuşmalarla anlatır; asıl konunun ne olduğunu söylemez de bir şeyleri sezdirir. Sırf hareket ve konuşmalarla, bir olayı, gizin sisi arkasında sergiler. ''Güzel Bir Oyun''da değişik bir anlatım tekniğini uygularken, Tünel'de karşı karşıya gelen genç kızla, erkeğin içsel kımıltılarını, üzerinde durulması gereken noktaların üzerinde durarak öyküleştirir. Genç kızın ve erkeğin içkonuşmalarını açıklar, bir anlık bir karşılaşmanın öyküsünü, derin bir gözleme dayandırır.

Kitabın ''Pencere'' ve bunu izleyen ''Öykünün Sonu'' adlı öyküleri yaşanmış bir olayın öyküsü olarak göründü bize. Şengil, ilk öykünün başlarında, bazı gereksiz ve uzun çıkmalar yapmış ve öyküyü epeyce zedelemiştir. İkinci öyküde ise, araya girerek, öykünün sonunu değişik bir biçimde bitirme isteğini yazarın bir hakkı olarak belirlemiştir. Kendiliğinden ve uzaktan oluşan bir sevi ilişkisi gibi görünen bu iki öykünün içeriğinde, gene yalnızca erkeğin iç yaşantısını buluyor ve sonunda da, genç kızın ilgisizce geçip gidişi karşısında, o şaşkınlık anını birlikte yaşıyoruz. ''Ali Cengiz Oyunu'' da yaşanmış bir olayın öyküsü olmalı. Bu yüzden, bir anı anlatımı niteliğinde görünüyor.

''İki Ucu'' adlı öykü, rüşvet gerçeğinin bir öyküsüdür. Şengil, bu rüşvet gerçeğini çok değişik bir açıdan öyküleştirmiş ve başarılı bir bileşim ortaya koymuştur. Buradaki şaşırtmacayı, öykünün sonuna ustalıkla yerleştirmesine tanık oluyoruz. ''Keçi Sakalı''nda da sağlam bir gözlemi ve bu gözleme dayanan ustaca bir öyküleştirmeyi görmekteyiz. Keçisiyle kentin sokaklarında dolaşan Durmuş Günebakan'ın bir gün ortadan kaybolması ve kentlinin ''sakalını kes!'' sözlerine keçisinin sakalını keserek yanıt vermesi ve kendisinin bir daha görünmemesi de ilginç bir durumdur. Şengil, öykünün sonunda, bu değişik durumu iyi yerleştirmiştir.

Kitapta okuduğumuz ''Geçit'', ''Yabancı'' ve ''Günün Sonunda Şenlik'' daha çok değişik birer deneme olarak göründü bana. Bir durum karşısında insanın davranışını ortaya koyan bu yazılar da, bu öğeyle öykü de sayılabilir. Ancak, deneme yönleri daha baskın diyebiliriz.

Şengil, olayları abartmadan, psikolojik çözümlemelere çok fazla yer vermeden insanın durumlar karşısındaki yaşantısını ve davranışlarını öyküleştirmiştir. Dili yalın, anlaşılır biçimdedir. Fazlaca süse yatkın değildir. Anlatımda da yalındır ve bu yalın anlatımıyla da Esendal'ın öykücülüğüne yakın bir çizgide görünmektedir.

Güzel Bir Oyun'un ilk üç öyküsü (''Penceredeki Işık'', ''Giz'' ve ''Güzel Bir Oyun''), kitabın başarılı ve ilginç öyküleridir. Bu üç öyküden gerçekten bir tad alıyor ve bunları güzel öyküler arasında anıyoruz.

*1. Salim Şengil, **Güzel Bir Oyun**, öyküler, Yazko Yayını, İstanbul 1983, 98 sayfa, ederi 150 lira.*

Söz öğrencilerin

A. KEMAL CAN

"Günümüzde eğitim dizgemiz, ilkel bir yapıya sahiptir. Öğretmen kitaptaki bilgileri, kuru ve yüzeysel olduğunu bile bile, kelime dışına çıkmadan anlatıp dururken, öğrenci büyük bir oburlukla verileni ezberlemeye çalışır. Oysa okul, öğrenciye bilimsel metotlara göre yöntemli ve verimli çalışma davranışlarını, düşünerek, usavurarak düzenleme yollarını öğreten ve alışkanlıklar kazandıran bir kurumdur."

Böyle yazıyor Kenan Akçay, kendi yönetimindeki AKÇAY YAYINLARI arasında çıkan SÖZ ÖĞRENCİLERİN adlı yapıtındaki uzun önsözde. Öğrenci fıkralarından ve öğrencilerin ağzından eğitim-öğretim alanındaki olumsuzlukları eleştiren yazılardan oluşuyor SÖZ ÖĞRENCİLERİN. İlk bakışta kitabın isminin çok ciddi olduğunu, bir fıkra kitabına konmasına akıl erdiremiyorsunuz. Ancak sınıfta kara tahtaya "Söz Öğrencilerin" yazan küçük kız kompozisyonu isimdeki sertliği eritmiş. Oldukça iyi yapıldığı anlaşılan düzenleme ve biçimdeki güzellik, kitabın hemen baş tarafına Ayten Uyan'ın büyüklere seslenen DİLEKÇE adlı şiirinin konulması ile daha da güzelleşmiş. Ve Akçay yapıtına eğitim-öğretim sorunlarını içeren oldukça uzun bir önsöz yazmış.

Anlaşıldığı kadarıyla arkadaşın bu alanda söyleyeceği çok şey var.

"Düşünmeyen, düşündüğünü söylemeyen dilsiz insanlar, kendi kendine konuşan insanlar topluma zarar verir." diye yazıyor Akçay. Önsözünde şöyle diyor:

"Öğrenci her türlü olumsuzluğun, bunalımın tek kaynağı olarak gösterilmiştir. Her hareketinden bir sonuç çıkarılmaya çalışılmıştır. Yaşamını hep başkaları şekillendirmiştir. Onunla ilgili yapılanlar, ona hiç sorulmadan yapılmıştır."

Sistemin bozukluğu, anlaşılmazlığı ve öğretmenin de bu olumsuzluğa bağlı kalışı nedeniyle ortaya çıkan yanlışlıklar ve öğrenci üzerindeki etkisi üstünde duran Akçay, bu yeni dönemde eğitim-öğretimin ve özellikle ders kitaplarının çağdaş bir niteliğe kavuşturulmasını, öğrenciye de söz hakkı verilmesini istiyor.

Önsözün son bölümünde Akçay şöyle yazıyor:

"SÖZ ÖĞRENCİLERİN adlı çalışmamda, öğrencilerin kişisel dünyasını yansıtmaya çalıştım. Kitabı oluşturan fıkraların birçoğunu ilk kez duyacak, öğrenciyi körelten, söz hakkı vermeyen anlayışın, insanı ürperten üretkenlik ve pratik

Çağımızın şiirine ışık tutan bir kitap:

"Şiir nasıl yazılır?"

● Şiir yazmak için önceden hazırlanmış kurallar yoktur ve olamaz. Her şair, hatta her şiir kendi kuralını kendi yaratır. Bu kurallar, şairin yaşadığı olaylardan, her konunun kendi koşullarından doğar. "Konuşulan dili şiire nasıl sokabiliriz?", önemli olan budur.

ARSLAN KAYNARDAĞ

Şiir yazmanın belli ilke ve kuralları var mıdır? Bir insan ne yapsın ki, yazdıkları, söyledikleri şiir olsun? Edebiyatla ilgilenen çoğu kimsenin aklına gelen sorulardır bunlar. Ne var ki yanıtlanmaları hiç de kolay değildir. Şiir konusunda, şimdiye değin öne sürülen düşünceleri bilmiyor değiliz. Aristo'nun ünlü **Poetika**'sından başlayarak birçok estetik kitabında şiirin felsefesine yer verilmiştir. Şairler de şiirleri konusunda açıklama yapmaktan geri kalmamışlardır. Bütün bunlara karşın şiir yazmanın eksiksiz bir yöntemi ortaya konulamamıştır. Bir takım yöntemler ortaya konulmaya çalışılmışsa da, bunlar pek işe yaramamıştır. Açık olan şu ki, şiir yazmak herkesin yapabileceği bir iş değildir. Belki herkes düzyazı yazabilir, ama herkes şiir yazamaz. Şiiri şairler yazar. Nitekim, bir insan çok kültürlü olduğu halde tek bir dize bile meydana getirmeyebilir. Öte yandan, okuması yazması olmayan dağdaki çoban, şair olabilir, güzel şiirler söyler.

Şiir üzerine çok düşünülmüş, kitaplar yazılmıştır dedim. Kimileri dilimize de çevrilmiştir bunların. Bizim yazarlarımızın yazdıklarıyla, yabancı yazarlardan çevrilen kitap ve yazıları toplarsak bir birikim ortaya çıkar. Kuramsal açıdan önemli olan az değildir. Son yıllarda, Mayakovski'nin ünlü **Şiir Nasıl Yazılır** kitabı da Türkçeye çevrilip yayınlandı (birinci baskı 1979). Kitap oldukça kısa sürede tükendiği için bu yıl ikinci baskısı yapıldı.

Mayakovski dünyanın usta ozanlarından biri. Şiirde devrim yapmış, eski şiiri eleştirerek yenilikler getirmiş. Yepyeni bir teknik uygulamış. Bütün "avangard" akımlara açık olduğu için, başta fütürizmin etkisi altında kalan şiirini, daha sonra yığınlara seslenen etkili bir araç olarak kullanabilmiş.

Şiir Nasıl Yazılır'da bir yandan sanatının hesabını veriyor Mayakovski, bir yandan da kendi şiir üretim tekniğini irdeliyor. "Eski şiir kurallarını yerden yere vurmasam da, çoğu zaman kötülemek zorunda kaldım" diye başlıyor kitabına. Önemle vurguladığı bir nokta var: Şiir yazmak için önceden hazırlanmış kurallar yoktur ve olamaz. Her şair, hatta her şiir kendi kuralını kendi yaratır. Bu kurallar, şairin yaşadığı olaylardan, her konunun kendi koşullarından doğar. "Konuşulan dili şiire nasıl sokabiliriz?", önemli olan budur. Mayakovski böylece, bindokuzyüzlerin başında kendini arayan çağdaş şiirin gündeme getirdiği en ilgi çekici noktalardan birine değinmiş oluyor.

DENEYİMLERDEN SONUÇLAR

Şiirin genel kuralları olmaz ama, her şair kendi deneyimlerinden belli bir takım sonuçlar çıkarabilir. Mayakovski de şiir deneyimlerini aktarıyor bize. Öyle ki, bir yerde, çıkardığı sonuçlara, onun şiirinin kuralları diye bakabiliyoruz.

● Bir de not defteri gerekir şaire. Bu defter şairin herşeyidir. Şiirin yazılması, beklemeyi, ya da yer değiştirmeyi gerektirebilir. Yer ya da zaman perspektifi olmuyorsa, zihinsel bir uzaklaşmadan yararlanılır.

Diyor ki, **"Şiire başlarken birkaç genel kural vardır. Satrançtaki ilk oyun kuralları gibidir bunlar ve onları herkes kabul eder. İlk oyundan sonra herşey değişir. Satrançtaki beklenmeyen oyunlar gibi, beklenmeyen uyaklar, beklemeyen sözcükler çıkar ortaya."**

● **"Şiire başlarken birkaç genel kural vardır. Satrançtaki ilk oyun kuralları gibidir bunlar ve onları herkes kabul eder. İlk oyundan sonra herşey değişir. Satrançtaki beklenmeyen oyunlar gibi, beklenmeyen uyaklar, beklenmeyen sözcükler çıkar ortaya"**

Başlangıç kuralları şunlar olabilir:

1) Çözümü şiir yoluyla olabilecek toplumsal bir sorun,

2)Bu sorunun çözümlenmesinde, içinde bulunduğumuz toplum katmanının, bizden istediği şeyi iyice bilmek ya da sezmek,

3) Sözcük malzemesinin zengin olması, sözcük ambarının durmadan doldurulması, yeni sözcükler yaratılması, bir yandan da az kullanılmış sözcüklerden yararlanmak,

4) Şiir yazılan yerin uygun olması: Kalemler emre hazır, masalar düzenli olmalı, gereğinde atılan adımların sayısına uyan bir alan bulunmalı, pipo, sigara, yayıncılara kolay gidip gelmek için bisiklet eksik olmamalı,

5) Şair sözcükleri evirip çevirmede, uyak seçmede, ses yineleme, imge bulma, şiire ad koyma ve şiiri bitirmede usta olmalı.

Bütün bunlar bir çabanın işidir. Bu nedenle diyor Mayakovski, "Alaskalı ve Yaltalı iki şair aynı değerde iki şiir yazsalar, ben Alaskalının yazdığını daha değerli bulurum. Zira Yaltalı, şiirsiz bile güzel olan bir çevrede şiir yazarken, Alaskalı soğuktan donmaktadır ve kalemi zor işlemektedir."

Şair her zaman bir hazırlık içindedir. Mayakovski, kendisinin günde 18 saat hazırlık çalışması yaptığını söylüyor. Gördüğünüz gibi bunun içine nerede ise uyku bile girmektedir.

Bir de not defteri gerekir şaire. Bu defter şairin herşeyidir. Şiirin yazılması, beklemeyi, ya da yer değiştirmeyi gerektirebilir. Yer ya da zaman perspektifi olmuyorsa, zihinsel bir uzaklaşmadan yararlanılır.

Mayakovski'ye göre, yazılan şeyin değerini tam tartabilmek için, onu birkaç gün bekletmenin büyük yararı vardır.

Çırpınışlar, Şadi Alkılıç ve "Deliyim Dünyalar Benim İçin Dar"

İstedim ki, Şadi Baba'nın şair kimliğini anlatmak da benim işim olsun. Ve şimdi istiyorum ki, bu yazı, yıllardır dilimden düşmeyen ve Şadi Baba'ya ait bir dizeyle bitsin: "Deliyim dünyalar benim için dar"

METİN GÜVEN

"Gönül'den"
Şadi Alkılıç.

Şiire ilk başladığım yıllarda, eski kitap satan yerleri dolaşırken, ciltli bir kitabın ilk sayfasını açtığımda, yukarıya aldığım ithafla karşılaşmış ve **25 kuruşluk** kitaba 100 kuruş ödeyip hemen almıştım. Yaklaşık yirmi yıldır da hemen hergün yeniden, yeniden okudum Şadi Alkılıç'ın şiirlerini.

"Gönül'den"
Şadi Alkılıç

yazan sayfayı çevirdiğimizde alttaki bilgilerle karşılaşıyoruz.

Lütfullah Şadi
ÇIRPINIŞLAR
Şiirler
Remzi Kitaphanesi
İSTANBUL-1934

Bir sonraki sayfada ise kitabın **Güneş Matbaası**'nda basıldığı yazılı.

Ve kitap bir dörtlükle başlıyor:

Bir kalp fırtınasıyla geçti günler haftalar
Ortada kırık, dökük perişan biri kaldı
Şimdi ufkunda sisler, gözlerinde yaşlar var
Bakışı uzak.. Derin karanlıklara daldı...

Bu dörtlüğün altında tarih yok ama, kitaptaki bütün şiirler, yıl, ay ve gün olarak tarihli. Bu tarihlerden şi-

zekayla nasıl eleştirildiğimi göreceksiniz.

Büyüklerini o akıl almaz düzeydeki yergi gücü ile sorunlarının üzerinde durmaya zorlarken öğrenci, her hareketinde inceliği, pratikliği, doğallığı ile daha çok ilginizi çekecektir.''

BAŞLIKSIZ FIKRALAR

Akçay fıkraların hiçbirine başlık koymamış. Fıkra aralarına üç yıldız koymakla yetinmiş. Böylelikle anlatıya yakın bir çizgi izlemiş. Kitapta toplam sekiz kısa yazı var. ''Söz Öğrencinin'' başlıklı bu yazılar, birden sekize kadar numaralanmış. Bu yazılar genel olarak öğrencinin ağzından yapısal bozukluğu eleştiren türden yazılar. Akçay hiçbir fıkra kitabında yapılmayanı yaparak, topluma hem fıkralarla, hem de yazılarla geniş bir mesaj iletme yolunu seçmiş.

Söz öğrencinin - 1 başlığı altındaki ilk yazıda Akçay, öğrencilere dünyanın dağları, gölleri öğretildiği halde, içinde dönen dolaplardan habersiz bırakıldığını anlatıyor. Söz öğrencinin - 2 de ders kitaplarını, 3'de ders kitaplarının içeriği ve dilini, 4'de tarih ders kitaplarını, 5'de yabancı dil öğretimini, 6'da öğrenci - öğretmen ilişkilerini, 7'de öğretmeni, 8'de edebiyat öğretimini eleştiriyor. Çeşitli gazete ve dergilerde toplumsal konularda ilginç yazılarını okuduğumuz Kenan Akçay, kahkaha ile güleceğimiz fıkraların aralarına koyduğu yazılarla bizi uyarıyor, fıkralara kendimizi kaptırmış, kahkaha ile gülerken birden karşımıza bu yazılardan biri çıkıyor, tatlı gülücüklerimiz birden acıya dönüşüyor. Fıkralarla yazılar, bizi sürekli uyarıyor.

Yönetimindeki Akçay Yayınlarının ilk kitabı olan SÖZ ÖĞRENCİLERİN ilginç bir çalışma, ilgiyle okunacağını sanıyorum.

Söz Öğrencilerin, Kenan Akçay, Akçay Yayınları, İst. 1983 112 sayfa, 180 TL. P.K. 726 Sirkeci - İST.

"Sanat Eki"nin ilk sayısı çıktı

Kayseri'nin yerel gazetelerinden Hakimiyet, her ayın başında vermeyi amaçladığı ''Sanat Eki''nin ilkini yayımladı.

Birinci hamur kağıda, özenli bir baskı tekniğiyle hazırlanan ''Sanat Eki''nin ilk sayısında ve şiirleriyle; Tuncer Uçarol, Mehmet Çağlıkasap, Sadullah Kutluer, Abdülkadir Budak, Ayhan Gülsoy, Erkan Kamil, Bedrettin Aykın, Hasan Akarsu yer alıyor.

Dergi niteliği taşıyan ''Sanat Eki''nde ayrıca kitaplar üstüne yazılar, sanat ve sanatçı üstüne notlara da yer veriliyor.

''Sanat Eki''ni basıma hazırlayan Mehmet Çağlıkasap, ekin yazınsal sorunları irdeleyici bir kimlikle çıkacağını, sorgulayıcı yazıların öncelikle yayımlanacağını, derginin yayın dünyasında kendine özgü bir yer edinmeye çalışacağını söylüyor.

Lermontov ve Hançer

BEHZAT AY

Hançer. Şiirler. Yazan: M.Y. Lermontov, Türkçesi: A. Behramoğlu Adam Y. 1983

1814'te doğup 1841'de 27 yaşındayken ölen ünlü Rus yazarı Lermontov üzerine, kitabın başında, kısa, özlü, doyurucu bir incelemesi var Behramoğlu'nun. Lermontov'un yaşadığı dönemi ve Lermontov'u güzel bir öz Türkçe ile anlatmış. Bu yüzden kısa bir kitap tanıtma yazısında, Lermontov'dan uzun söz etmeye gerek görmüyorum. Yalnız şunu belirtmeden edemeyeceğim: Puşkin'in düelloda öldürülüşünün ertesi günü **''Şairin Ölümü''** şiirini yazıp ünlenen Lermontov, nasıl bir raslantıysa, dört yıl sonra kendisi de düelloda genç yaşında öldürülür. Behramoğlu, ''Şairin Ölümü şiiri, dönemin bütün ilerici insanlarının belleğinde yer etmişti'' diyor. Öldürülüşünü de ''cinayete çok benzer bir biçimde'' görüyor. Sonra ozanın sürgünlüğü de göz önüne alınınca... Cinayet mi, düello mu? diye şunca zaman sonra, bir başka ülkenin okuru bile düşünmeden edemiyor.

Lermontov Kafkasya'ya sürgüne gönderilir. Ozan Kafkasya'yı iyi tanır. Bu yüzden şiirlerinde Kafkasya doğası, içli, duygusal bir dille betimlenir. Daryal Geçidi'ni geçip, Kazbek Dağı'ndan inip, Dağıstan Vadisi'nde yürüyor, Terek Nehri'ni, Hazar Denizi'ni görüyor gibiyiz dizelerde.

''Zamanımızın Kahramanı'' adlı romanıyla tanıdığımız Lermontov'un **''Hançer''**ini okumakla, O'nun tadına doyamayacağımız şiirlerini de tanımış olacağız.

Ozan, 1838'de yazdığı ''Düşünce'' şiirini şöyle bitirir:

''Çocuklarımız horgörüyle anacaklar bizi,
Aşağsayarak anacaklar, bir yargıç ve yurttaş sertliğiyle.
Aldatılmış bir çocuğun acı alayı gibi
Savruk ve batkın babası üstüne!''

Bu ve başka şiirlerinde ozanın zaman zaman kötümser, umutsuz bir ortamda yaşadığını anlıyoruz. ''Hem Sıkıntı Hem Hüzün'' şöyle başlar:

''Hem sıkıntı hem hüzün ve yok el uzatacak kimse
İçinin daraldığı bu dakikalar...

O Şarkı Söylerken Erir Sesler

O şarkı söylerken erir sesler
Öpücük dudakta nasıl erirse.
Bakarken o, ışıldar gökler
Tapılası gözlerinde.

Yürürken tüm devinimleri
Ve tüm kıpırtıları, konuştuğunda,
Öylesine duyguyla, anlatımla dolu ki
Ve öylesine olağanüstü bir yalınlıkla...

(1838)

LERMONTOV

● Ozan Kafkasya'yı iyi tanır. Bu yüzden şiirlerinde Kafkasya doğası, içli, duygusal bir dille betimlenir.

İstekler!... Boşuna ve sonsuzca istemenin yararı ne?...
Ve yıllar geçmede, en güzel yıllar!''

Birinci hamur kağıda özenle basılmış, dilde Türkçe yönünden titizlik gösterilmiş... Şiiri de, Türkçeyi de sevenlerin, severek okuyacakları bir kitap **''Hançer''**. Üstelik Rusçayı iyi bilen A. Behramoğlu çevirdiği için de güvenilir...

F. König

ramlarının incelenmesine geçiliyor. Ritm ve ölçüyü, ünlü **Sergey Yesenin'e** şiirine nasıl uyguladığını anlatıyor Mayakovski.

Şair Yesenin, 1925 yılında intihar etmiş ve intihar etmeden az önce **Ayrılık** şiirini yazmış. Böyle bir şiir ve onun ardından gelen intihar olayı büyük etki yapmış toplumda, intiharların sayısı birden artmaya başlamış. Şairler ağıt yazmış, Yesenin'in ölümü üzerine yazılan şiirlerden hiçbirini beğenmiyor Mayakovski, onlarla alay ediyor. Kendi yazdığı **Sergey Yesenin'e** adlı şiirin sonunu şöyle bağlamaktadır: ''Bu yaşamda/ Ölmek/ Kolay bir iş/ başlamak yepyeni bir hayata/ İşte asıl güç olan!''

Böyle dediği halde, çok değil beş yıl sonra, eleştirdiği işi o da yapacak, intihar edecektir.

Sergey Yesenin'e şiiri onun kuramcılığının belirli bir uygulama alanı olmuştur. Bu nedenle, şiiri çevirirken çok titiz davranmalıydım diyor Yurdanur Salman. Çevirmen davranışında haklıdır, zira her hecenin, her uyağın büyük önemi vardır o şiirde. Bu nedenle kitabın ikinci baskısındaki çeviri, yeniden gözden geçirilmiş. İster istemez şiirsellikten ödün vermek zorunda kalınmış. Şiirin Türkçesi, kitabın bütünü içinde anlam kazanıyor.

''Kitabım her engele karşın şair olmakta dayatanlara yararlı olabilir'' diyor Mayakovski. Şunları ekliyor: ''Şiirin üretilmesi en zor şeylerden biri olduğu unutulmamalıdır. Şair her zaman yeniden yanadır ve yöntemde yenilik, her şiirin yazılışında zorunludur. Şiir ciddi bir üretim işidir. Şairin giyinişi, evde karısıyla konuşuşu bile değişik olmalı, yazdığı şiirin türüne göre belirlenmelidir.

Şiir Nasıl Yazılır'da ayrıca şiir konusundaki şu saptamaları buluyoruz:

1) Şiirde, bir de iç ses uyumu vardır. İç ses uyumuna, sözcükleri daha bir vurgulamak, bu sözcükleri sarıp sarmalamak için başyurulur.

2)Tutum ilkesi şiir için en önemli ilkedir. Öyle ki bu ilke uğruna, kimi zaman, pek çok güzel dize ve imgeden vazgeçmek bile gerekebilir.

3) Dolayısıyla şiirin bir mimarlık bilimi vardır.

4) Ben en önemli sözcüğü, her zaman dizenin sonuna yerleştiririm ve ne pahasına olursa olsun ona bir uyak bulurum, diyor Mayakovski. Dizeleri birbirine uyaklar kaynaştırır. Bu nedenle uyak malzemesi, öteki malzemelerden daha sağlam olmalıdır.

5) Şiir, onu karşılarında okuyacağımız dinleyiciler gözönünde tutularak yazılmalıdır. Şiirin tonu dinleyicilerin türüne göre değişebilir. Dinleyicinin ya da okuyucunun tepkisini göz önünde tutmak her zaman önemlidir.

Bütün bu görüşler, yirminci yüzyılın şiirini incelerken bize ışık tutacak nitelikte şeylerdir.

Mayakovski'nin, başta, fütürist şiirin etkisi altında kaldığını ve çoğu zaman bir çeşit Rus aruzu uyguladığını biliyoruz, kitapta bunlara değinilmiyor.

Şiirseverler Yurdanur Salman'ın bu güzel çevirisini herhalde okumalılar.

rında yazıldığı anlaşılıyor.

Şiirlere geçmeden önce, kitabın arka kapağındaki **fiyatı 25 kuruş** yazılı sayfaya enlemesine düşülen notları okuyalım.

Ev: İstanbul, Kadıköy, Bahariye sk. No:80

Kadıköy vapurundan çıkınca, hemen iskele solundaki moda otobüsüne binilecek, tam (adliye) durağında inince evin kapısı solda- İskeleden taksi daha iyi.

Daire: İstanbul, Beyazıt, Üniversite arkası, Süleymaniye camii karşısı, Süleymaniye Sağlık merkezi. Telefon: 220770

"Gönülden" ama biraz uzak olmalı kendisine kitap imzalatan kişi. Kimbilir belki de Şadi Baba'nın **"ruhunda"** sancılı uykular yaratan bir sevgilidir bu

Geldiğin Gece.

Altındaki tarih, 8-9. 3. 1934. İki günde yazılan **Geldiğin Gece**'nin ikinci bölümünde

Düşündüm, dedim ki, ''bir saadetim varsa, oda ancak, yalnız Hikmet'im''
Bağlı sana ruhum, Kemiğim etim
Fakat bak, hayatın bilmece senin

Denmesinden, söz konusu şiirin, Şadi Alkılıç'ın eşi, Hikmet hanım için yazılmış olabileceğini düşünüyoruz.

Kitabın tamamına serbest söyleyiş egemen. Yalnızca ilk bölümündeki iki şiir aruz ölçüleri içinde yazılmış. İkinci bölüm, 49. sayfadaki MXCXXX 111 gibi bir 'aranot'la başlamış. **"Fehime Melih"**e adanan bu ikinci bölümdeki şiirlerin hemen hepsi de ayrı ayrı insanlara ithaf edilmiş. Bu arada **"Ahmet Haşim'in aziz ruhuna"** yada **''Ziya Osman''**a gibi üstnotlara da rastlıyoruz. Oysa ilk bölümün sadece son şiirin başında bir ithaf var.

Geniş Ufuklara Hasret

İkinci bölümde yeralan ve Rıfat Mahir'e adanan şiir şöyle başlar:

Geniş Ufuklar istiyorum
ışıklı, geniş
ufuklar
Bu ufuk
Bu ufuk bana dar
Bir zindan kadar
.....

Bu şiirde, Şadi Alkılıç, içerik ve biçim olarak Nâzım'a uzanıyor

Şadi Baba'nın kocaman yüreğinin durduğunu, 17 temmuz tarihli 'Cumhuriyet'te çıkan ölüm ilanından öğrendim. Birgün sonra da İlhan Selçuk, Şadi Alkılıç'ın kişiliğini, yaşama biçimini anlatan bir yazı yayınladı köşesinde.

İstedim ki, Şadi Baba'nın şair kimliğini anlatmak da benim işim olsun.

Ve şimdi de istiyorum ki, bu yazı, yıllardır dilimden düşmeyen ve Şadi Baba'ya ait bir dizeyle bitsin.

"Deliyim, Dünyalar benim için dar."

24 Haziran tarihli Somut'ta, 1982-83 mevsiminde izlediğimiz yabancı ve yerli filmlerin bir toplu değerlendirmesini yapmıştım. O yazıda eksik kalan bir yön vardı: Aynı dönemde TV'de sunulan filmler. Bu yazıda işte bu eksikliği gidermek istiyorum.

OLUMLU-OLUMSUZ YÖNLERİYLE "TV'DE SİNEMA"

1982-83 mevsimi boyunca TV'miz pek çok ilginç yabancı sinema yapıtını izlenceye aldı. Kuşkusuz bunun % 95'lik bir bölümünü daha önce tecimsel sinemalarımızda oynamış filmler oluşturdu. Bu filmlerin % 98 kadarıysa her zamanki gibi Amerikan sineması ürünleriydi (% 70'i 1940'ların, 1950'lerin yapıtları). Yine, bir süredir renkli yayına geçen TV'miz çoğu renkli olan bu yapıtları ne yazık ki siyah-beyaz yayımladı. Kimi filmler kesilerek, kırpılarak gösterildi. Pek çok film de Türkiye'de oynarken taşıdığı ad araştırılmadan yeni adlar takılarak ekrana çıkarıldı. Doğal olarak bu talihsizliğe uğramayan Türk filmleriyse, hem çok az sayıda izlencelere girebildi; hem de bu filmlerin seçimi oldukça özensizce yapıldı.

"TV'de Sinema" gösterilerinin en başarılı yanıysa öbür dış kaynaklı dizilerde de olduğu gibi Türkçe seslendirmesinin başarısıydı. Böylece ülkenin büyük bir bölümünde (üç büyük kentimizin seçkin sinemaları dışındaki tüm salonlar) acele yapılmış, yetersiz bir Türkçe seslendirmeyle yabancı film izleyen Türk seyircisi, hiç olmazsa TV'de özenli, düzeyli, klişeleşmişlikten uzak sesler duyabilmiş oldu.

TROELL, COPPOLA, TRUFFAUT, HUSTON

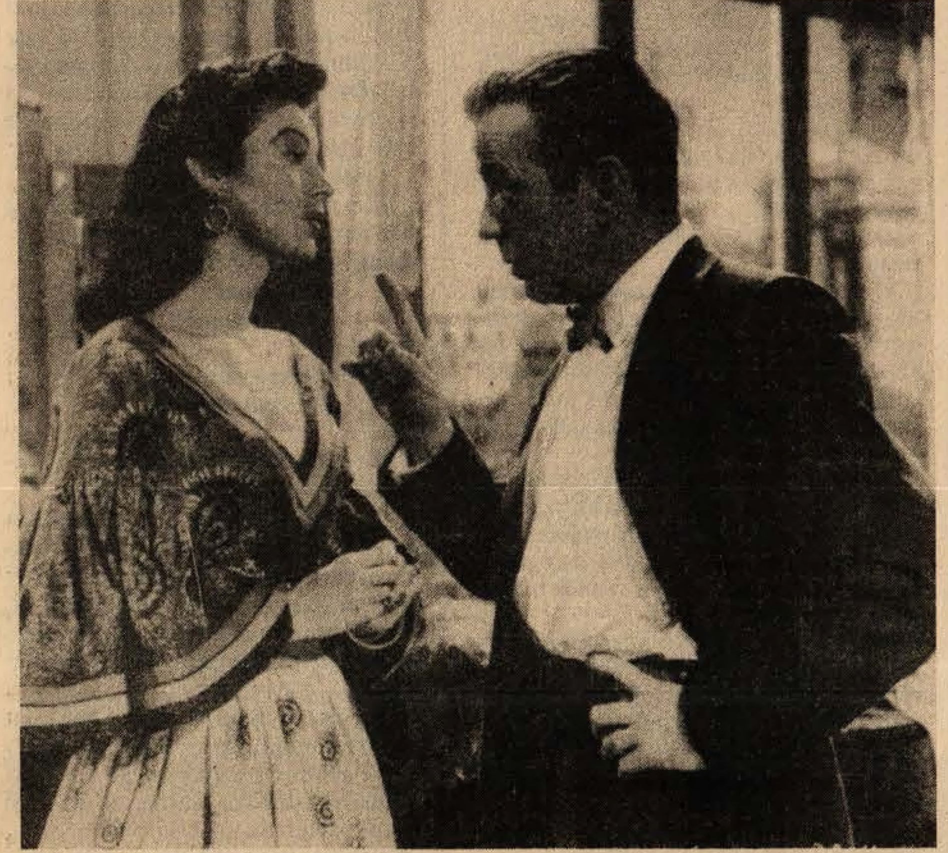
1982-83 mevsiminde TV'de sunulan Türkiye'de daha önce gösterilmemiş filmler arasında İsveçli Jan Troell'in **Göçmenler** (1971) ve **Yeni Ülke** (1972) adlı iki yapıtı, **Baba** ve **Kıyamet'in** yönetmeni Amerikalı Francis Ford Coppola'nın 1974 Cannes Şenliği birincisi **Konuşma**'sı (The Conversation), Fransız François Truffaut'nun 1973'ün "en iyi yabancı film" Oscar'ı sahibi **Amerikan Gecesi** (La Nuit Americaine) ve ABD sinemasının yaşlı ustası John Huston'ın **Zorlu Yargıç**'ı (Life and Times of Judge Roy Bean, 1972) en ilginç yapıtlar oldular.

terimiş filmi **Göçmenler**'le onun devamı olan **Yeni Ülke**'si, tanınmış yazar Vilhelm Moberg'in dört uzun öyküsünden uyarlanmıştı. Max Von Sydow, Liv Ullman gibi usta oyuncuları karşımıza çıkaran (ve asılları renkli olan) iki film boyunca Troell, 19. yüzyılda bir İsveçli çiftçi ailesini (ve başkalarını) ABD'ye göçe zorlayan toplumsal koşulları (büyük toprak sahibi baskısı, dinsel bağnazlık, kıtlık, düşük gelir, vb..) yalın bir dille sergiliyor, insan ilişkilerini büyük bir ustalıkla işliyor, ABD bölümünde de ırk ayrımına karşı çıkıyor, ABD İç Savaşı'nın nedenlerini pek çok Hollywood filminden daha iyi ortaya koyuyordu. Tümüvle olumlu, önemli çalışmalardı Troell'in filmleri Coppola'nın **Konuşma**'sıysa sinemalarda oynasaydı rahatlıkla mevsimin "en iyi filmi" seçilebilirdi. (Aslı renkli olan) filmde, Amerikan toplum yaşamı için büyük önem taşıyan ve 1974'lerde Watergate skandalı nedeniyle daha da güncellik kazanan "gizli dinleme" olgusu, bireysel bir öykü içinde alabildiğine sarsıcı bir biçimde eleştiriliyordu. Coppola, kadınlara bağlanmadan yalnız yaşayan orta yaşlı bir dinleme uzmanının alet olduğu cinayetin ayrımına varacak mesleğine yabancılaşmasını nefis bir sinemayla anlatıyor, Antonioni'yi anımsatan usta işi "boş an" görüntüleri sunuyor, bir sinema dersi veriyordu..

François Truffaut'nun ekim ayında ekrana gelen (aslı renkli) **Amerikan Gecesi** (Güneşte Gece), özellikle yerinde duramayan uçarı, hareketli kamerasıyla bir filmin çekim öyküsüne koşut biçimde ekipte yer alan insanların dünyalarına sorunlarına dalıyor, yönetmenin sorumluluklarına özel bir yer veriyor, sinema denen olayın mutfağını insani boyutlarıyla birlikte gözler önüne seriyordu. Pierre-William Glenn'in başarılı görüntüleri ve Georges Delerue'nün özenli müziğinin de filme katkısı büyüktü.. Huston'ın Paul Newman'lı **Zorlu Yargıç**'ıysa, (aslı renkli) 1880'leri Vahşi Batı'sında (Teksas) gerçekten yaşamış başına buyruk, yasadışı bir yargıcın öyküsünü anlatıyor, Maurice Jarré'nin Oscar'a aday olmuş ilginç müziğinin eşliğinde ve belli bir gülmece tadı içinde yöneticileri yönlendiren küçük tutkuları irdeliyordu. Huston'ın dezavantajı yasadışı kahramanını alabildiğine cana yakın göstermesiydi..

ÖTEKİ "İLK GÖSTERİM"LER

ABD sinemasından Robert Wise'ın insancıl içe-

"Çıplak Ayaklı Kontes"'ten...

Strain, 1971), Blake Edwards'ın Batı'ya iltica etmek isteyen bir Sovyet diplomatıyla dul bir İngiliz kadını arasındaki yakınlaşmayı anlattığı **Kaçış** (The Tamarind Seed, 1974) ve Henry Hathaway'in klasik biçemli western'i **İz Peşinde** (True Grit, 1969) Türkiye'de ilk kez TV'de gösterilen (asılları renkli) öteki filmler arasında yer aldılar.. Fielder Cook'un iki küçük kardeşin müzeler evrenini tanımak için ailelerinden gizli büyük kente gidişlerini dinamik bir dille anlattığı **Kaçaklar** (The Fugitives-1982) da öyle.. Ama bu 'ilk gösterim'-lerin en dikkate değeri kuşkusuz **Patton**'ın yönetmeni Franklin J. Schaffner'in 1964'ten kalma siyah-beyaz **En İyi Adam**'ıydı (The Best Man). Zamanında sansürümüzden geçememiş olan bu yapıt, Gore Vidal'ın Broadway'de büyük ilgi görmüş bir oyunundan hareketle, ABD'nin iki büyük siyasal partisinden Cumhuriyetçi Parti (Nixon'ın partisi) içinde devlet başkanı adaylığı için çekişen farklı kişilikte iki politikacının savaşımını dile getiriyordu. Senaryo, günümüzde de geçerli olan seçim entrikalarını, siyasal hesapları ve parti içi sürtüşmeleri büyük bir gerçeklikle yansıtıyor, Schaffner, gerek kalabalık sahnelerdeki ustalığı, gerekse hızlı, etkili sinema diliyle dikkati çekiyordu. İki başoyuncu Henry Fonda ve Cliff Robertson da çok başarılıydı. Filmin zayıf yanı, sonuç olarak Cumhuriyetçi Parti'nin siyasal görüşlerine bağlı kalışı, giderek kendisine en uygun adayı bulma konusunda taşıdığı gizilgücü vurgulayarak bu partinin bir çeşit propagandasını yapmasıydı.

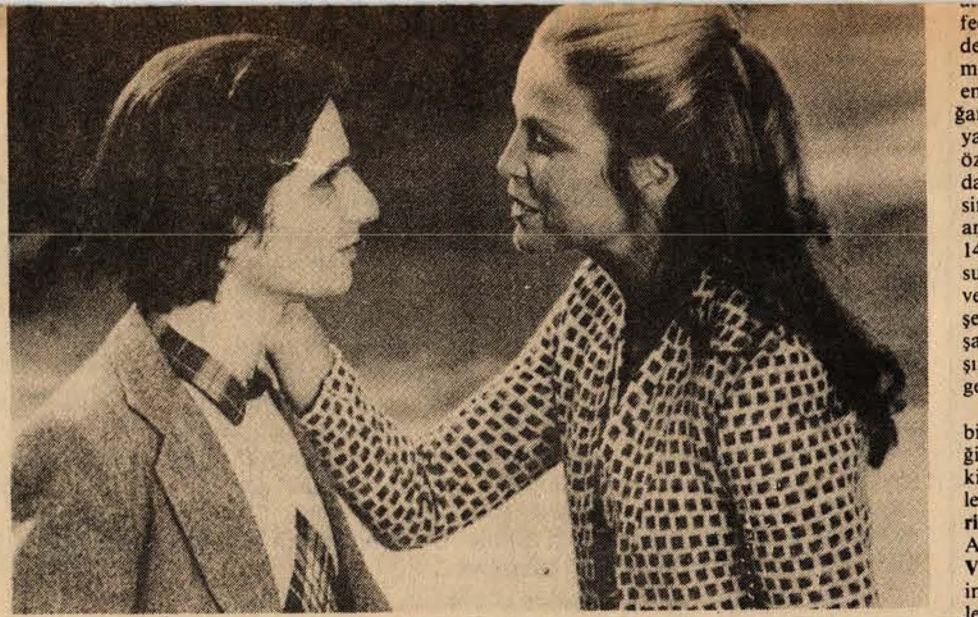
ESKİLERDEN SEÇMELER

Mevsim boyunca (1982 eylül başından bugüne) TV'de sunulan öbür yabancı filmlere gelince.. Daha önce Türkiye'de gösterilmiş olan bu yapıtların 30'lu, 40'lı ve 50'li yıllara ait olanları genç sinemaseverler için kuşkusuz ilginçti. Hemen hepsi ABD filmi olan bu yapıtları kısaca anımsamaya çalışalım.

1930'lar: Hollywood'un bu yıllarından gelen en dikkate değer örnek Fritz Lang'ın, Tracy-S. Sidney'li yapıtı **Öfke** (Fury, 1936) idi. Norman Krasna'nın öyküsünden hareket eden film, küçük bir kentte, bir çocuk kaçırma olayından ötürü haksız yere suçlanan bir adamın halk tarafından linç edilmek istenmesini anlatıyordu Lang, ABD taşrasının dar görüşlülüğünü ve toplu isteri olgusunu başarıyla yansıtıyor, geri plandaysa kurulu düzen yasalarına saygı düşüncesine bağlı kalıyordu. Yine de Öfke, Lang'ın ABD'de yönettiği (ilk ve) en iyi yapıttı.. 1930'lardan bir başka ustanın William Wyler'ın **Rüzgârlı Bayır** (Ölmeyen Aşk/Wuthering Heights, 1939) adlı ünlü filmiyse nedense bana o denli önemli görünmedi. Emily Bronte'-nin tanınmış romanından yapılmış bu L. Olivier'li, M. Oberon'lu, D. Niven'lı uyarlama, stüdyo dekorları ve alabildiğine akademik anlatımı bir yana, yüzlerce benzerini izlediğimizden olsa gerek günümüz için oldukça demode kaçıyordu..

O yılların verimli yönetmeni Clarence Brown'-ın Eugene O'Neill'in oyunundan aktardığı düzeyli **Anna Christie** (1930) ile Fransız asıllı George Fitzmaurice'in **Mata Hari**'si (1932) ünlü oyuncu Greta Garbo'yu ekrana getirdiler.. TV'miz ocak ayından başlayarak bir dizi Johny Weismuller Tarzanını da "pazar sineması"nda izlenceye aldı. **Tarzan** (Tarzan and His Mate, 1934) adlı örneğiyle başlangıçta ilgi çeken bu dizi, giderek çocuk izleyicilerin aylar boyu sokaklarda Tarzan gibi bağırıp insanları rahatsız etmesi gibi toplumsal sonuçlar doğurdu. Ama kamuoyunda dizinin çocuklara yararı üstüne pek bir tartışmaya da yol açmadı.

1940'lar: TV'de bu yılları Hollywood'undan ilginç örnekler izledik. Mevsim başında (eylül 1982) sunulan **Büyük Çılgınlık** (Hellzapoppin, 1942) iki yeteneksiz sahne oyuncusunun çevirmek istedikleri bir film çerçevesinde her türlü güldürü türünün işlendiği gerçekten çılgınca, benzersiz bir bürleskti. Film, yönetmeninden (H.C. Potter) çok Marx Kardeşler'in senaryocusu Nat Perrin'e çok şey borçluydu.. Sonraki yılların güldürü ustası Billy Wilder, Hollywood'daki ilk filmi **Küçük Kız'**-da (The Major and the Minor, 1942) R. Milland ve G. Rogers'ın düzeyli oyunlarıyla sevimli bir dostluk öyküsünü rahat bir dille anlatıyordu; Wilder'ın **Çifte Tazminat'**ı (Double Indemnity, 1944) ise "kara film" türünün ünlü örneklerindendi. "Postacı Kapıyı İki Kere Çalar"ın yazarı James

François Truffaut'nun Ekim'de ekrana gelen "Amerikan Gecesi" adlı filminden bir sahne.

Cain'in benzer konulu bir başka romanı, merak ve gerilim dozu iyi ayarlanmış bir senaryo ve F. MacMurray-B. Stanwyck-E.G. Robinson üçlüsünün başarılı oyunlarıyla yansıtılıyordu. Ama hepsi bu kadardı.

George Stevens'in S. Tracy-K. Hepburn'lü **Yılın Kadını** (Woman of the Year, 1942) bir spor yazarıyla "yılın kadını" seçilen köşe yazarı karısının evlilik yaşamlarındaki uyuşmazlığı işleyen orta halli bir güldürüydü ama düşündürücü yanları da yok değildi.. George Cukor'ın İngrid Bergman'a Oscar kazandıran, C. Boyer ve J. Cotten'lı **Işıklar Sönerken** (Gaslight, 1944) Patrick Hamilton'-ın bir oyununun ikinci sinema uyarlamasıydı (ilki 1940). Öyküsünün gizemli yönünün azlığına karşın etkili, sürükleyici bir polisiye "suspense"ti bu. Ama daha öte bir özelliği yoktu.. TV'mizde en çok filmi gösterilen Amerikan yönetmeni Vincente Minnelli, **Müzikallerin Altın Çağı** (Güzeller Revüsü/Ziegfeld Follies, 1946) ile çeşitli müzik ve dans gösterilerinin art arda sunulduğu F. Astaire'li, G. Kelly'li öyküsüz bir müzikal vermişti (aslı renkli); **Kara Korsan** (Kara Şeytan/The Pirate, 1947) ise Minnelli'nin müzikalle aşk ve serüveni iç içe işlediği G. Kelly ve J. Garland'lı bir fanteziydi.. Norman Z. McLeod'un Danny Kaye'li **Rüyalar Peşinde**'si (Kahkaha Tufanı/The Secret Life of Walter Mitty, 1947) sürekli hayaller kuran bir gencin iş ve özel yaşamında içine düştüğü gülünç durumları işleyen düzeylice bir güldürüydü.. Michael Curtiz'in **Baba Evinde Hayat**'ı (Lifewith Father, 1947), H. Lindsay-R. Crouse ikilisinin çok tutmuş sahne oyunlarının uyarlamasıydı; William Powell'ın iyi oyunuyla belli bir izlenebilirlik kazanabilmişti.

1940'ların Hollywood'undan gelen en ilginç yapıtlarsa Frank Capra'nın **Aday**'ı (State of the Union, 1948) ve Alfred Werker'in **Kayıp Hudutlar**'ı (Lost Boundaries, 1949) oldu. Capra'nın S. Tracy-K. Hepburn'lü filmi H. Lindsay-R. Crouse ikilisinden bir başka oyun uyarlamasıydı ve halkçı ilkelerinden ödün vermeyen bir başkan adayının partisi içindeki savaşımını dile getiriyordu. Dönemi için oldukça cesur ve ilerici bir yapıttı bu.. Adı tek filmle bilinen Werker ise beyaz tenli ama zenci asıllı bir doktor ve ailesinin çevrenin ırkçı tutumları yüzünden karşılaştığı sorunları düzgün ve gerçekçi bir dille işliyordu.

TV'mizde bu mevsim sunulan 1940'ların öteki yapıtları arasında da John Ford'un duygusal yönü güçlü western'i (aslı renkli) **Üç İsimbabası** (Çöl Yavrusu/The Three Godfathers, 1948), Anatole Litvak'ın B. Stanwyck ve B. Lancaster'ın oyunlarıyla Lucille Fletcher'ın bir radyo oyunundan aktardığı heyecan dozu yüksek "suspense"i **Yanlış Numara** (Sorry, Wrong Number, 1948), Howard Hawks'ın konusu savaşta geçen ve belli bir gülmece tadı içeren C. Grant-A. Sheridan'lı aşk serüveni **Savaşta Evlilik** (Harp Gelini/ I Was a Male War Bride, 1949) ve Mervyn Le Roy'un Cukor'ın ünlü filminin (1933) yeniden çevirimi olan, iyi bir yönetim ve oyunculukla da belli bir düzeyin altına düşmeyen **Küçük Kadınlar**'ı (Little Women, 1949) sayılabilirdi.

1950'ler: Bu yılların TV'de sunulan en ilginç örnekleri Mark Robson'ın siyah-beyaz **Karanlığın Sonu** (Bright Victory, 1951), Joseph Leo Mankiewicz'in **Çıplak Ayaklı Kontes** (The Barefoot Contessa, 1954) ve **Bayanlar Baylar** (Gönül Yolu/Guys and Dolls, 1955) adlı iki filmi (asılları renkli), Nicholas Ray'in yine renkli sunulması gereken ünlü **Asi Gençlik**'i (Rebel Without a Cause, 1955), John Ford'un **Çöl Aslanı** (The Searchers, 1956) ve Howard Hawks'ın **Rio Bravo** (Kahramanlar Şehri, 1959) adlı western'leriydi.. Robson'ın az bilinen filmi, zamanında başoyuncusu Arthur Kennedy'yi Oscar adayları arasına sokmuş, iyi anlatımlı bir toplumsal dramdı. II. Dünya Savaşı'nda kör kalan bir Amerikalı askerin öyküsü içinde Robson, günümüzde Vietnam Savaşı üzerine yapılan ABD filmlerine benzer bir konuyu işliyor, bu arada kimi burjuva değer yargılarını eleştiriyor, ırk ayrımına karşı çıkıyordu..

Mankiewicz'in iki filmi de anlatım olgunluğu ve taşıdıkları toplumsal ve kurumsal eleştiri dozuyla ilginçti. Ava Gardner ve H. Bogart'lı ilki, yönetmenin Hollywood'un yapım kurallarını alabildiğine yerdiği, insancıl yönü güçlü, sağlam senaryolu bir dramdı... M. Brando, J. Simmons ve F. Sinatra'lı bir müzikal olan ikincisiyse ilk bakışta daha hafif bir görüntü veriyor; New York'lu bir gangsterle dinsel yardım kurumu görevlisi bir genç kızın ilişkileri çerçevesinde doğal ve katı kuralcı - dinsel kalıplara dayalı - yaşam anlayışlarını ustalıkla karşı karşıya getiriyordu.. Ray'in James Dean'li filmi için bir şey söylemeye bilmem gerek var mı? 1950'lerin öfkeli, tedirgin, amaçsız, şiddete yönelik Amerikan gençliğinin iyi anlatılmış, çarpıcı bir betimlemesiydi **Asi Gençlik.**

"Aday" — Capra

federal askerle (J. Wayne) yarım kan kızılderili bir delikanlının (J. Hunter) Komançilerin eline düşmüş bir genç kızı arayışlarının öyküsü, Ford'un en usta anlatımlı filmlerinden biri oluyordu. Olağan yaşamın ve insan ilişkilerinin güçlü bir dille yansıtılışı, Ford'a özgü hafif gülmece tadı filmin özellikleri arasındaydı. Yönetmen ırkçı tutumları da sergiliyor, bu konuda varolan kimi savların tersine kızılderili savunuculuğu içinde görünmüyor ama düşmanlığına da düşmüyordu... Hawks'ın 141 dakikası birden gösterilen yapıtı da ağır temposuna karşın Ford'u aratmayan ustalıklı bir çevre ve insan gerçekliği taşıyor, ayyaş ama gözüpek bir şerifle (J. Wayne) ona yardımcılığa başlayan yaşama küsmüş bir kovboyun (D. Martin) yasadışına çıkan varlıklı çiftçilerle savaşımını dile getiriyordu..

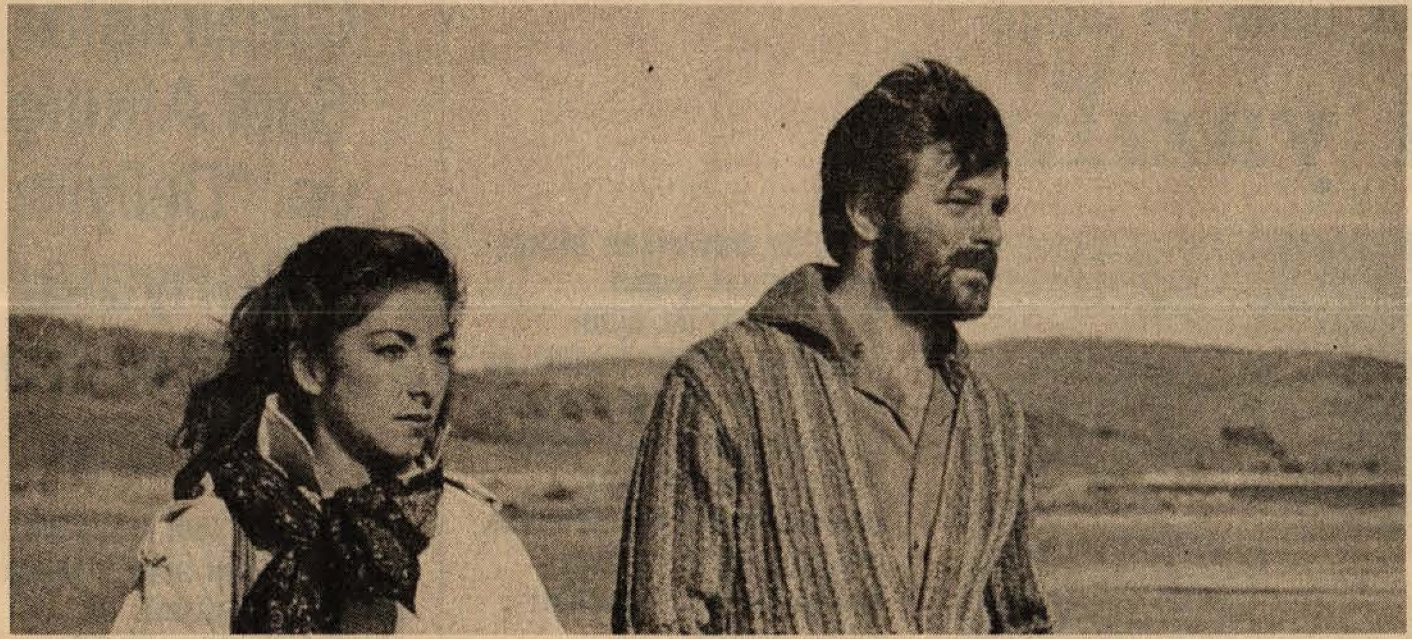
TV'miz 1950'lerin Amerikan sinemasından daha birçok örnek sundu Bunların tümüne burada değinmek olanaksız olduğu denli gereksiz de. Ama kimi seçmeler yapmak gerekirse, Cecil B. De Mille'in 153 dakikalık ünlü ve pahalı "spectacle"ı **Harikalar Sirki** (The Greatest Show on Earth, 1952), Alfred Hitchcock'un tiyatro uyarlaması **Cinayet Var'**ı (Dial M. For Murder, 1953), James Cagney'-in Oscar'a aday olmuş olağanüstü oyunuyla belleklere yerleşen Charles Vidor'un **Ya Sev, Ya Bırak** (Love Me or Leave Me, 1955), Vincente Minnelli'nin bir ölçüde gençlik bunalımlarına değinen D. Kerr'li oyun uyarlaması **Çay ve Sempati** (Tea and Sympathy, 1956), Billy Wilder'ın insanlığın kendine saygı ve cesaret duygularını dile getirdiği, ilk New York - Paris hava yolculuğu girişiminin öyküsü 135 dakikalık **Büyük Uçuş** (The Spirit of St. Louis, 1957) ve George Cukor'ın 1880'lerde bir gezginci tiyatro çerçevesindeki aşkı incelikle işlediği (Korkunç) **Kumpanya** (Heller in Pink Tights, 1959-60) büyük özellikler taşımayan ama rahatça izlenebilir nitelikte ürünlerdi.

Geçen mevsim 1950'lerin Avrupa sinemasından TV'mizdeki en kayda değer örnekse, Yves Allégret'nin, 1953 Venedik Şenliği'nde üçüncülük ödülü alan **Gururlular** (İhtiras Kadını/Les Orgueilleux) adlı yapıtı oldu. Allégret, yaşamda küsüp kendini içkiye vermiş eski bir doktorla yeterince sevmediği kocasını yitirip yalnız kalan bir kadının - ikisi de Fransız - bir hastalık salgını tehditi altındaki yoksul Meksika'da karşılaşmalarını ve yaşama yeniden bağlanma çabalarını, iki büyük oyuncunun - M. Morgan ve G. Philippe - katkılarıyla anlatıyor, büyük savlar içermeyen yalın bir aşk öyküsü sunuyordu.

1960'ların sineması da esas olarak Hollywood çerçevesi içinde kalarak bir hayli örnekle anıldı TV'de. Bunlar arasında H. Hawks'ın **Eldorado'**su (1967) ve Abraham Polonsky'nin **Beklenen Adam'**ı (Ya Sen, Ya Ben/ Tell Them Willie Boy is Here, 1969) gibi ilki yönetmeninin **Rio Bravo'**-daki çizgisini sürdüren, öbürü kızılderili yanlısı tutumuyla dikkati çeken iki ilginç western de vardı.. Bu yılların sunulan öteki yapıtlarına fazla dalmak istemiyorum. Amacım, geçen mevsim TV'de izlediğimiz belleklerden silinmeye yüz tutmuş daha eski dikkate değer yapıtları şöylece yeniden ve topluca anmaktı.

TV'DEN DİLEKLERİMİZ

Son olarak TV'ye yönelttiğimiz eleştirileri yaz ayları için olmasa bile eylülle başlayacak yeni mevsim izlenceleriyle birlikte giderilmiş görmeyi tüm sinemasever TV izleyicileri adına dilemek istiyorum.. Lütfen ABD dışından da ilginç sinema ürünleri bulup izlencelere alalım; İtalya, Fransa, B. Almanya gibi ülkelerden klasiklere ve Türkiye'de oynamamış yapıtlara, Japonya, Hindistan gibi Asya ülkelerinin tanınmayan düzeyli filmlerine ekranlarımızda yer verelim.. Lütfen filmleri özgün renkleri ve uzunluklarıyla ekrana getirmeye çaba gösterelim; ülkemizde eskiden oynamış yabancı filmleri o zamanki Türkçe adlarıyla sunmaya dikkat edelim; TV'yi besleyen bu önemli sanat dalını salt bir eğlendirme, vakit geçirme aracı gibi görmeyelim.. Yine lütfen Türk sinemasının henüz ekranlara gelmemiş birçok ilginç yapıta sahip olduğunu anımsayalım ve gerekirse (bir zamanların TRT'lerinin yaptığı gibi) sinema yazarlarına danışarak bu örnekleri saptayıp seyircinin ilgisine sunmaya çalışalım.

"Kırık bir Aşk Hikâyesi"

ALİ RIZA BALAMAN

Plato'nun yaşam süreci içerisinde sürekli kanıtlanan ünlü bir özdeyişi vardır: "Şeyler bana göründükleri gibi benim içindir; sana göründükleri gibi senin içindir." Sayın Karakadıoğlu'A Tipik İki Türk Filmi: Kırık Bir Aşk Hikâyesi..." (Somut: 15 Temmuz 1983: 50/24) başlıklı yazısında yukarıdaki özdeyişi bir kez daha kanıtlarcasına söz konusu filmi istediği gibi görmeye çalışarak **göbek danslı/ mezar taşlı/ göz yaşlı** "tipik" bir Yeşilçam Film'ine "Atipik" değerlendirmesini kolayca yakıştırıvermiş.

Nesnel gerçekliği bulmanın ya da görebilmenin güçlüğü yanında insanoğlu'nun olaylar karşısındaki göreceliliği, olayların olduğu gibi değil de olması gerektiği gibi (idealize edilmiş durumuyla) algılanmasını ya da gösterilmesini sağlamaktadır. Olayları nesnel gerçekliği içerisinde görmeye çalışmaksa "dünya görüşü" sorunudur. Benim amacım, sayın Karakadıoğlu'nun yazdıklarına eleştiri getirmekten çok, olayı bir başka açıdan göstermeye çalışmak olacaktır.

İki genç sanatçı (Senarist Selim İleri, Yönetmen Ömer Kavur) biraraya gelmiş, elbirliği edip alanda bir yapıt oluşturmuşlar. Filmin konusu, lise edebiyat öğretmeni bekâr Aysel'in Ayvalık'a atanmasıyla başlar... Aysel'in kendisi gibi bekâr, aynı lisede resim öğretmeni Bedri'yle arkadaşlıkları, Bedri'nin intiharıyla gözyaşları arasında biter ama, Fuat'la Belgin'in nişanlarında ilk kez göz göze geldiği Fuat'la yıldırım aşkları devam eder. Liseyi zar zor bitiren yakışıklı ve de oldukça varlıklı bir ailenin çocuğu Fuat, kendi yaşdaşı ve yine varlıklı bir ailenin kızıyla (Belgin'le) nişanlıdır. Her şeye karşın Fuat, kendisinden yaşlı Aysel Öğretmen'e karşı yakalandığı yıldırım aşkının tutsağı olur; O'nunla sık sık buluşur gezer - tozar, kimlik kartının sorun olmadığı lüks motellerde - ki, burası yazarın gözünde kasabadır - sevişir... Sonunda "küçük burjuva ahlâkı" kendini gösterir; çıkar ilişkileri ön plana geçer "kentli kentine, köylü köyüne" hesabı Aysel kasabayı terkeder; Fuat, varlıklı nişanlısıyla evlenip çoluk çocuğa kavuşur...

Yetenekli iki sanatçının sanki ne kendi toplumlarına ne de çağlarına karşı sanat adına bir sorumlulukları yokmuşcasına ortaya koydukları koyu romantizm'e gömülü ortak filimleri, aydın genç kuşağın katılarak güleceği bir güldürü niteliğindedır. Ilk kez göz göze gelen ayrı cinsten iki bireyin yıldırım aşkları; genç, eğitim görmüş, ekonomik özgürlüğüne sahip, resim yaparak yeniden üretim uğraşısı içinde bulunan kendi kendine yeterli lise resim öğretmeni Bedri'nin kıytırık bir aşk beklentisi yüzünden intiharı olayları, Sayın Karakadıoğlu'nun Yeşilçam Filmleri'ne eleştiri olarak getirdiği "Filiz Akın Marmara açıklarında gemiden denize atlar, İstanbul'da kıyıya çıkar. Yirmidört saat yüzmek O'nu ne yormuş ne de mizamplisini ve makyajını bozmuştur. Elbiselerinin dökümü bile bozulmadan, kırıtarak ve bir kaç damla su damlatarak rıhtımda sevgilisine koşar" olayından ayırt etmenin olanağı var mı?

"KENDİN YAP SİNEMASI"

Senaryo yazarıyla, yönetmeniyle, yetenekli oyuncuları ve ekibiyle alanda yaşayarak, katılarak, gözlemleyerek "kendin yap sinaması"na örnek olabilecek çok daha güzel bir yapıt ortaya konabilme olanakları varken para kazanma kaygusuyla olsa gerek ucuz ve kaçamak yollar sınanmış. Sözgelimi, kasaba sözcüğüne sığınılarak Bedri'nin intiharına neden, yalnızlık, tekdüzelik ve yabancılaşma gösterilmeye çalışılırken; Aysel'in yıldırım aşkı umutsuzluğuna da kasaba baskısı görünümü verilmeye özellikle uğraşılmış. Kasaba olgusuna yönetim biçimiyle (kaymakamlık) bakmak biçimselciliktir ve yanlıştır. Kasabaya nitelik kazandıran köy-kasaba-kent-büyük kent bağlantısı içerisinde yaşam biçiminin (kültürünün) kendisidir. Yalova'nın, Kadıköy'ün de birer kasaba olduklarını unutmayalım. Ayvalık'ın, yukarıda adlarını andığımız kasabalardan geri kalmışlığı olmadığı gibi ileri gitmişliği söz konusudur. Nitekim, iki sevgilinin (Fuat-Aysel) Amerika Motelleri'ne benzer Ayvalık Turistik Moteller'de buluşmalarına ne buyurulur? Yoksa Senarist, Atılgan'ın Anayurt Oteli konusunun geçtiği kasabayı anımsayıp Ayvalık'ın olanaklarını mı kullandı?

Sonuçta, "küçük burjuva kokuşmuşluğu"nu kendine konu seçen dil ustası, edebiyatçı yazar Selim İleri'yle "Ah güzel İstanbul" ticarî filminin yapımcısı Ömer Kavur - tencere yuvarlandı, kapağıyla bulustu örneği - biraraya gelmişler ve tipik bir Yeşilçam Film'ini oluşturmuşlar.Aklımın almadığı, bu filme övgü düzenlerin ve alkış tutanların çokluğudur. Bu alkışlar ve övgüler ola ki, filme Moskova Film Festivali büyük ödülünü kazandırmaya yetecektir!..

"Sinema Günleri 84" için bir kaç öneri

TUNCER CÜCENOĞLU

Bize göre Anadolu yakasındaki sinema salonlarından, en uygun ve merkezi olan bir tanesi, gösteri programına alınmalı ve dönüşümlü olarak tüm filmlerin Anadolu yakasında gösterime sunulması sağlanmalıdır.

11. Uluslararası İstanbul Festivali çerçevesinde düzenlenen "Sinema Günleri 83": 20 Haziran - 15 Temmuz 1983 günleri arasında İstanbul'un Avrupa yakasındaki üç sinema salonunda başarılı bir düzenlemeyle gerçekleştirildi.

Bu somut başarıda; programlanan 36 filmden, biri dışında tümünün, programlandığı şekilde gününde, saatinde izleyenlerin beğenisine sunulması; programlanan filmlerin seçiminde içinde bulunulan koşullarda, özellikle yaratmaları gereken sanatçıların moral kazanmalarına ve üretmelerine yönelik filmlerin gözönünde bulundurularak özenli bir seçime gidilmesi, yararlı olmuştur. (Özellikle GOYA gibi bilinçle yapılmış, tüm sanatçılara anlamlı mesajlar veren bir filmi seçen Kurul'a kendi adıma ve birçok sanatçı dostum adına teşekkür etmek isterim. Kuşkusuz bu teşekkür yalnızca GOYA için değil, AMATÖR için de, DOSTOYEVSKİ.... ORKESTRA ŞEFİ, BASİLEUS DÖRTLÜSÜ için de geçerli...)

Gözlemleyebildiğimiz kadarıyla İstanbul seyircisinin, bir filmi izledikten sonra diğerine yetişebilmek için gösterdiği çaba, bilet bulabilmek için son dakikaya kadar sinema kapısında **iade** beklerken gösterdiği heyecan, bilet bulabilmişse son dakikada içeriye girerken yüzlerdeki okunan mutluluk, ancak yaşayanların, görenlerin, tanımlayabileceği kadar güzeldi.. Özellikle benden, "fazla biletim olup olmadığını" sorup "Yok" yanıtını aldıktan sonra büyük bir üzüntüye kapılan bir bayanın, film bitiminde çıkışta bana "Ben de izledim" diyerek mutluluğunu an ıtmasını unutmama olanak yok.

Böylesine coşku dolu durumlarla geçen "Sinema Günleri 83"ün ardından, "İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı Sinema Komitesi"nce, "Sinema Günleri 84" adlı altında, İstanbul Festivali'nden bağımsız bir gösteri programı düzenleme kararı alındığını öğrenmiş bulunuyoruz.

23 Nisan, 6 Mayıs 1984 günleri arasında yine İstanbul'da düzenlenecek olan "Sinema Günleri 84"ün film seçimine de önümüzdeki günlerde başlanılacağını sevinçle öğrenmiş bulunuyoruz.

Zaten zor bir sınavı büyük bir başarı ve yüzakıyla geçmeyi başaran düzenleyicilerin, işi çok daha sıkı tutarak, az da olsa aksaklık ve seyirci tarafından hoşgörüşle karşılanan önemsiz eksiklikleri, yok etmeye, kararlı bir çabayla şimdiden sarılmaları, Sinema Günleri düzenleyicilerine olan saygımızı giderek artırıyor. Ancak güzel bir çabaya yalnızca saygı duymakla katkıda bulunulamaz ki.. Omuz da vermek gerekir daha iyiyi, daha güzeli gerçekleştirmeleri için....

Bu düşünceden hareketle Sinema Günleri 84 için birkaç önerimiz olacak ilgililere:

1. Gösteriler İstanbul'un Avrupa yakasındaki üç sinema salonunda yapılmıştır. Bu ise Anadolu yakasından gelenler için büyük külfet ve zaman kaybına neden olmuştur. Bırakınız külfet ve zaman kaybını birçok kişinin, bazı film gösterilerini, hiç izleyememeleri sonucunu doğurmuştur bu durum.

Ayrıca "Sinema Günleri 84"ün program günleri de Nisan-Mayıs aylarına kaydırılmıştır. Bu durumda izleyici sayısı da bana göre daha üstlere fırlayacaktır. İzleyici sayısının daha üstlere fırlamasına "Sinema Günleri 84"ün bağımsız olarak düzenlenmesi de etken olabilecektir. O halde ne yapmalı? Bize göre Anadolu yakasındaki sinema salonlarından, en uygun ve merkezi olan bir tanesi, gösteri programına alınmalı ve dönüşümlü olarak tüm filmlerin Anadolu yakasında gösterime sunulması sağlanmalıdır. Bu gerçekleşirse, Anadolu yakası hareketlenecek ve bana kalırsa Anadolu yakasında oturan izleyiciler de bu önerimizden dolayı bizi mahçup etmeyeceklerdir.

2. Film seçiminde yine özenli davranılacağından eminiz. Ancak komşularımızın sinemalarını daha yakından seçkin örnekleriyle tanımayı isteriz. Örneğin Yunanistan adına gösterilen ALTIN SAÇLI KIZ, bana kalırsa, Yunan sineması için en iyi örneklerden birisi değildi. Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nden hiç örnek olmaması da bir eksiklikti. Kuşkusuz diğer komşularımız için de aynı durumlar sözkonusudur..

3. 15.00 ve 18.00 seanslarında yapılan "anında çeviri"nin 21.00 için de düşünülmesinde sayısız yararlar olacaktır kanısındayım. Bu uygulama en azından izleyiciyi rahatlatan bir sonuç doğuracaktır.

4. Pamukbank'ın katkıları ile Sinema Günleri 83'ü anılaştıran ve sinema günleri boyunca da izleyici için iyi bir rehber özelliği taşıyan kitapçık ve broşür gerçekten olması gereken, bir boşluğu dolduran bilgileri içeriyor. Sanıyorum özellikle kitapçık Sinema Günleri 83'ün anısı olarak da bu bilinçli seyircinin kitaplığında yıllarca yer alacaktır.

Ancak bu kitapçığın sanıyoruz zaman darlığı nedeniyle bazı eksiklikler taşıdığı da bir gerçek. Örneğin, filmin hangi ülkeye ait olduğu, renkli ya da siyah-beyaz oluşu, süresinin ne kadar olduğu, yapım yıl, bugüne değin aldığı ulusal ya da uluslararası bir ödül bulunup bulunmadığı vb. gibi özelliklerini de belirtmek gerekir sanırım.

Şimdilik Sinema Günleri 84 için önerilerimiz bunlar. Daha başkaca önerilerimiz olursa bunları da Kurul'a yardımcı olabilmek amacıyla yazar belirtiriz. Ancak asıl görev, bilinçli İstanbul seyircisine düşüyor şimdilerde. O da "Sinema Günleri 84" için önerilerini duyurmak ve daha iyiyi gerçekleştirmede Kurul'a yardımcı olmak.. Belki önerilerden birçoğu gibi daha iyiyi bulmamıza yardımcı olacak....

"Sinema Günleri 83"ün düzenleyicilerine başarıları için yeniden teşekkür eder, Hülya Uçansu başkanlığındaki "İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı Sinema Komitesi" üyeleri Haldun İleri, Halim Çün, Güngör Taner, Komitenin Sanat Danışmanı Onat Kutlar, Organizatörü Atilla Dorsay ve Dış bağlantılarını gerçekleştiren Vecdi Sayar'a 1984 için başarı dileklerimizi iletiriz.

Geçen mevsim TV'de izlediklerimiz

NEZİH COS

Troell'in 1972'de dört dalda Oscar'a aday gös-

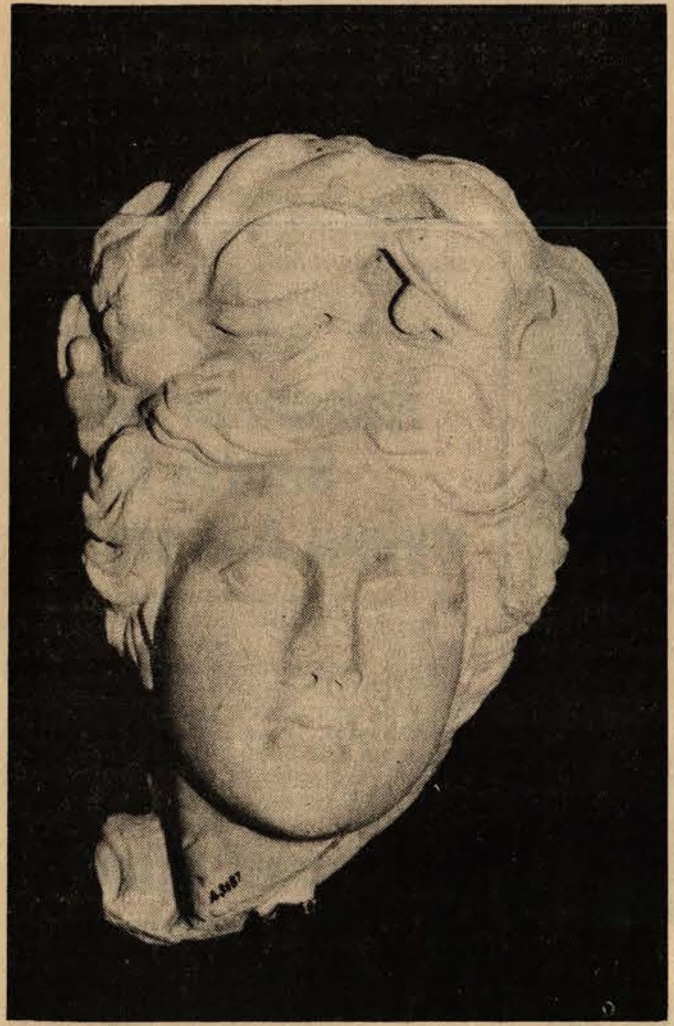
rikli bilim-kurgu filmi **Gerilim** (The Andromeda

Ford'un bir ara "dünyanın en iyi 10 filmi" listelerine giren **Çöl Aslanı**'nı TV'de kesilmemiş 2 sa-

PLASTİK SANATLAR

Anadolu uygarlıkları - Aya İrini

Diomedes Başı (İ.S.2.yy.) Perge-

Günümüzden 10.000 yıl önce ilk madeni bulmuş insanoğlu. Madenin bulunuşu, insan yaşamında oldukça önemli değişimler getiriyor. Kent yaşamına geçiş, ilk siyasal örgütlenmeler ve bağımsız beylikler oluşmaya başlamış bu evrede.

AYLA ERSOY
Fotoğraflar: Nazım Timuroğlu

Uygarlığın bugüne dek değişik tanımları yapılmıştır. Bütün bu tanımlarda ortak olan "İnsan" ve "Doğa" olgusudur. İnsan, varoluşundan bu yana sürekli olarak doğa ile uğraşmış, onun gizlerini irdelemiştir. Doğadan korkmuş, ona saygı duymuş yada ondan üstün olmak için tüm gücü ile çalışmıştır. Yüzyıllarca süren bu uğraş, adına uygarlık dediğimiz, özünü yaşadığı topraklardan alan, geçmişi geleceğe bağlayan, en uzun ve en aydınlık yolu oluşturmuştur.

Uygarlığın yaratılması için nasıl ki "insan" olgusunun varlığı en önemli koşul ise, onu besleyici, geliştirici öge olan toprağın niteliği de en az birincisi kadar önemli bir etkendir. işte bu iki önemli koşul Anadolu topraklarında birleşerek, dünyanın hiçbir yerinde bugüne dek görülmemiş ve görülmesi olanaksız bir uygarlığı meydana getirir. Anadolu topraklarında yaşayan insan, yaşamı için gerekli olanı yaratarak biçimlendirir. İnanaçları, umutları ve gereksinmeleri şekillendirir yaratılarını.

Her toplumun kendine özgü inançları, umutları ve yaşam biçimi vardır. Bunlara bağlı olarak da ortaya koyduğu sanatı ve uygarlığı. Ancak hiçbir toplum kendi içine kapalı olarak yaşayamaz. En ilkel toplumlardan, en gelişmiş toplumlara dek hepsi, çevreden ve diğer toplumlardan etkilenir ve diğer toplumları etkiler. Bu bakımdan en güçlü uygarlıklarda bile başka uygarlıkların etkilerini görmek olasıdır. Anadolu'ya gelip yerleşen her yeni toplum, gelirken getirdikleri ile Anadolu'da bulduğu kültür birikimini birleştirerek, çağlar boyu değişime uğrayarak, bu güçlü uygarlığı günümüze deke ulaştırmıştır.

Anadolu'ya yaşayan en eski toplum Prehistorik çağlara dek gider. Bu döneme Paleolitik Çağ (Eski Taş Çağı) denir. 4. jeolojik zamanın ilk evresinde yaşayan, bu çağın insanı için, iklim koşulları zor, doğa oldukça acımasız. Bu dönemin yaşamını bize en iyi gösteren Karain mağarası buluntuları. Amaç, yaşayabilmek o günün insanı için. Salt avlanarak ya da doğal besileri toplayarak yaşamını sürdürebilen insan, önce kendine gerekli olan araçları üretme çabasında. Taştan yapılmış ev araçları, Yontma Taş Çağı buluntularının en önemlileri.

Neolitik Çağ (İ.Ö. 7500-5500) insanı, üretici bir yaşama geçebilmek için, ilkólumlu adımı atmış olup, doğaya üstünlük sağlamaya başlayarak, çevresindeki bitki ve hayvan türlerini evcilleştirmiş. Bu döneme ait buluntularda insan ve hayvan kemikleri yan yana yer alıyor. Hacılar, Çayönü, Demircihöyük'de pişmemiş topraktan yapılmış kaplar, tanrıça heykelleri, çiftçilik için gerekli olan boynuzdan yapılmış oraklar, çeşitli kesici aletler, taştan un öğütmek için yapılmış tokmaklar görülüyor bu dönem buluntuları arasında.

Kalkolitik Çağ (Bakır Taş Çağı), tarih öncesi zamanlar içinde bir dönüm noktası. İnsanın giderek avcılıktan uzaklaştığı, tarımın ön plana geçtiği görülüyor bu evrede. Geçmiş çağlarda mağara duvarlarına yapılan resimler, bu dönemde tamamen terkedilerek, resim yapma tutkusunun çanak çömlek üstünde, noktalama veya çizgi şeklinde süslemeler olarak geliştiği görülüyor Hacılar'da bulunan Bakır Taş Çağının en seçkinörnekleriolan, çanak çömleklerde. Aynı dönemin özelliklerini gösteren başka bir yerleşim merkezi de Canhasan (Çukurova-Konya arasında). Burada bulunan çömleklerin süslemelerinde geometrik desenler çoğunlukta. Açık renk zemin üzerine kırmızı ve kahverengi hakim renkler. Güneydoğu Anadolu bölgesinde Yümüktepe, Gözlükule, Sakçagözü, İstanbul yakınında Fikirtepe ve Pendik Bakır Taş Çağının önemli yerleşim merkezleri.

Günümüzden 10.000 yıl önce ilk madeni bulmuş insanoğlu. Madenin bulunuşu, insan yaşamında oldukça önemli değişimler getiriyor. Kent yaşamına geçiş, ilk siyasal örgütlenmeler ve bağımsız beylikler oluşmaya başlamış bu evrede. İ.Ö. 3000 ile 2000 yılları arasında bakırın yanında Tunç, Altın ve Gümüş gibi değerli madenlerin dövme veya dökme tekniği ile biçimlendirildiği görülür. Alacahöyük'de bulunmuş olan tunç heykeller ana tanrıçayı simgeleyen törensel kaplar, son derece güzel süs takıları, boğa ve geyik heykelleri, Horoztepe'de bulunan çocuğunu emziren kadın heykelciği bu dönemin özgün örneklerinden. Eski Tunç Çağının ölü gömme inanışıyla ilgili buluntulara en güzel örnek Alacahöyük'de bulunan ölü külü kapları. Eski Tunç Çağına ait önemli bir yerleşim merkezi de Troya. Madencilikteki ustalıkları, ana tanrıça heykelciklerinde, çift kulplu kaplarda ve süs takılarında kendini göstermekte.

TARİH ÇAĞLARI

Yazının Anadolu'ya girmesiyle Anadolu uygarlığının ikinci evresi başlar. İÖ. 2000 yıllarında Balkanlardan veya Kafkaslardan geldiği kesinlik kazanmamış olan Hititler küçük gruplar halinde Anadolu'da gelip yerleşmeye başlamış ve 600 yıl bu topraklarda görkemli bir kültür birikimi yaratmışlar. Hitit Uygarlığı kale, saray ve tapınak yapımı olarak gelişir, heykel ve süsleme sanatları da buna bağlı olarak biçimlenir. Hattuşaş'da yapılan araştırmalar, Anadolu'da ilk kitaplığı burada ortaya çıkarmıştır. Tarihte ilk yazılı belgeler olan bu tabletler üzerinde, çivi yazısı ile yazılmış ticari sözleşmeler, mahkeme tutanakları, kanunlar, esir satışı ya da kira kontratı belgeleri ile tarihsel ilk belge olan Kadeş antlaşması yer alıyor. Bu yazılı belgeler Hitit tarihini, sosyal yaşamını ve inançlarını aydınlatıcı belgesel nitelik taşımaktadır. Hitit dönemine ait buluntuların pek çoğu da Karahöyük, İkiztepe, Alişar ve Acemhöyükte ortaya çıkmıştır. Hitit kültürünü yansıtan önemli kaynaklardan birisi de mühürler. Anadolu ile Mezapotamya'nın bileşimini bu mühürlerde görmek olası.

Geç Hitit dönemine ait anıtsal kaya kabartmalarına güzel bir örnek Hava Tanrısı kabartması (İ.Ö.8. yüzyıl). Tanrı figürü bu çeşit kabartmalarda, genellikle sivri külahlı, kısa gömlekli, ucu kalkık pabuçlu olarak biçimlendirilir.

Doğu Anadolu'da başkenti Van gölü yakınlarında Tuşpa olan, sarp kayalardan, yüksek tepelerden oluşan doğal çevreyi, kendilerine vatan seçmiş başka bir toplum da Urartular, (İ.Ö. 900- İ.Ö. 600). Üçyüz yıl bu topraklarda hüküm sürmüşler. Savunma kolaylığı düşüncesi onları böylesine dağlık bir yerleşim merkezine itmiş ve bu yöreye uygun yapı tekniği geliştirmelerine sebep olmuş. Urartu kazılarında ele geçen buluntular, onların Asur etkisinde kaldıklarını, ancak kendilerine özgü bir sanat yarattıklarını göstermeye yeterli. Bu döneme ait kabartmalı levha, üç ayak üzerine kazan, mobilya parçaları, kurban masası, fibula, gerdanlık gibi buluntular, onların mimaride olduğu kadar el sanatlarında da ne denli ileri olduklarını gösteriyor bize.

İ.Ö. 1200 yıllarında Orta Anadolu'da güçlü bir uygarlık olarak görüyoruz Frigleri. Avrupa kökenli bir kavim olan Frigler, tüm uygarlıklarını diğer Anadolu uygarlıklarında olduğu gibi dinsel inançları ile biçimlendirmişler. Kayalara oyulmuş kaya mezarları ve Tümülüslerden öğrenebiliyoruz yaşamlarını. Ana tanrıça inancının en özgün örneklerinden birisi Ankara yakınlarında bulunan Tanrıça Kybele'yi simgeleyen bir kabartmadır. (İ.Ö. 600)

Anadolu'nun batı kıyısında İ.Ö.1200 lerde Friglerle birlikte Anadoluya gelen Lidyalıların, Uygarlık tarihine en değerli armağanı 'Para'-yı bulmuş olmalarıdır. Lidya uygarlığı buluntuları arasında fildişi ve altın oymacılığı örnekleri de yer alıyor. Batı Anadolu'da bulunan Yunan keramiklerinde (İ.Ö. 1050- 700) daha çok geometrik desenler görülüyor. Siyah boya ile yatay frizlere bölünerek, içlerine geometrik şekillerin yerleştirildiği çömlekler yapmışlar. İ.Ö. 6. yüzyıldadoğu sanatlarının etkisiyle açık renk zemin üzerine, insan ve hayvan figürünün yer aldığı vazolar, kaseler çoğunlukta.

Arkaik Çağda (İ.Ö. 570, 460) Kore (genç kız) ve Kuros (Genç erkek) heykellerinin boyutları oldukça büyük, bu tür heykeller ya mezar başlarına konmak ya da tanrılara adak olarak yapılır, ortası oyuk kaideler içine oturtulur. Arkaik dönem heykelleri normal insan boyutlarından büyük olup, hiçbir bireysel özellik taşımaz. Frontal duruş, geniş omuzlar, şişkin bir göğüs belirgin özellikler. Bu dönemde heykeller çoğunlukla giyinik olup, elbise vücuda sarılarak, vücutla bir bütün haline getirilmiş. Efes'te bulunmuş olan güreş ve çalgıcı kabartmaları (İ.Ö.6. yüzyıl) arkaik çağın tipik örneklerindendir.

Ayakta tanrıça heykeli, İ.Ö. 6. binyıl ortaları, Demircihöyük

Klasik dönem (İ.Ö. 545 - 330) heykellerinde gerçekçi gözlemlerin önemli rol oynadığı görülür. Yine bireysel duygular yok, fakat hareket önem kazanmış. Spor yapan, savaşan heykellerin yüzlerinde en ufak bir zorlama veya sıkıntı görülmüyor. Doğanın en güzel varlığı olan "İnsan"ı ideal güzellikte, çıplak ve giyinik olarak canlandırmış usta eller.

Helenistik Çağda heykellerde bol kıvrımlı giysiler, yumuşak formlar, şişkin adaleler ve yüzlerde iç duyguları yansıtan bireysel ifadeler ağırlıkta. Giderek bu gelişim portre sanatını oluşturur. İdeal vücut güzelliği anlatımı yerine, bireylerin ilgi çekici özellikleri verilmeye başlanır. Örneğin Bergama'da bulunmuş olan İskender başı (İ.Ö.2. yüzyıl). Perge ve Efes de bu yönden oldukça zengin örneklerle dolu birer sanat merkezi.

Roma dönemi Anadolusunda bölgesel bazı farklılıklar olmasına karşın, genelinde Yunan heykelinin kopyaları ile yetinilmiştir. Portre sanatı da oldukça önem kazanır bu evrede. Kral ve ünlü devlet adamlarının bireysel özelliklerini gösteren portreleryapılmışçoğunlukla. Ayrıca küçük boyutlu lahitleri andıran ölü muhafazaları üzerindeki süslemeler de bölgesel özellikler taşır. Bizans döneminde ise mozaik levhalar, gümüştepsiler, tunç tartılar ve vitray süsleme örnekleri el sanatlarının değişik örnekleri olarak sergilenmekte Aya İrini'de.

SÖYLEŞİ

Necati Zekeriya'ya Yugoslav "Zmay Ödülü" verildi

"Bu ödül benim değil, Türkçemizin, yazınımızındır"

HASAN MERCAN
Novi Sad

Necati Zekeriya, Yugoslavya'da, tabii, Türkiye'de de özgün yapıtlarıyla olduğu kadar, çevirileriyle, güldesteleriyle de tanınmıştır. Bugünlerde her yıl düzenlenen **Novi Sad** (Yugoslavya, Voyvodina) **26. "Zmay Çocuk Oyunları"** şenliğinde ödül kazanan dört (Ela

Çünkü, Türk çocuk yazını, hele şiiri çok ötelere gider. Kökü tekerlemelerdedir, masallardadır. Bütün Türk ozanları, bazen farkına varmadan çocukların dünyasını da yansıtmışlardır şiirlerinde. Belki Tevfik Fikret gibi kesin bir amaçla yapmamışlardır bunu ama, Nazım'ın, Tarancı'nın ne güzel çocuk şiirleri var. 1964'lerde Orhan Veli'yi yeniden okurken, onun şiirlerindeki çocuk dünyasını görmüş,

Peroçi, Danko Oblak, Mirko Petroviç) büyük Yugoslav yazarından biri de Necati Zekeriya oldu. Şenlik, en büyük Yugoslav Sırp çocuk ozanı **Yovan Yovanoviç Zmay**'ın doğumunun 150. doğum yıldönümü onuruna büyük törenlerle kutlandı. TV'den bütün Yugoslavya'ya naklen yayın yapıldı. N. Zekeriya'ya bu büyük ödül, Yugoslav yazınının tanıtılmasında özel katkı sunduğu için verildi. Bu nedenle, Novi Sad'da, N.Zekeriya'nın Macarca yayınlanan kitabı tanıtıldı, yeni yazdığı ve gelecek yıl yayınlanacak **"Bitişikteki Sokağın Çocukları"** adlı kitabı için ressam Svetlana Antiç'in çizdiği resimlerle sergi açıldı, Novi Sad TV ve Radyo yayınlarında röportajlar yapıldı, Sırpça, Macarca, Slovakça, Romence gazetelerde söyleşiler yayınlandı. Biz de kendisiyle "Somut" için kısa bir söyleşi yaptık. Zekeriya'nın Türk okurlarına tanıtılmasında yararlı olacağına inandığımız bu söyleşiyi aşağıda yayınlıyoruz:

Sizin için bu ödül ne anlam taşıyor? Sevinciniz...

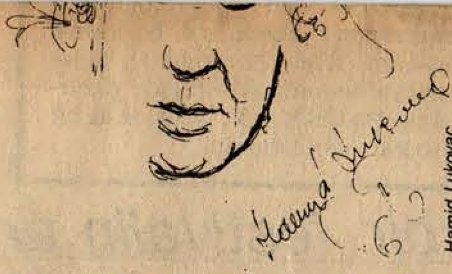
Ben artık ödüllerden sevinç duyacak yaşta değilim. Üstelik, bana göre, bütün dünyada olduğu gibi, bizde de ödüller her zaman layık olanlara verilmiyor. Ödüllerin öyküsü kulislere taşıyor. Devalvasyon oldu ödüller de nedense. Ama ben bu ödülü kabul ettim. Çünkü bu ödül benim değil, bizimdir, Yugoslav Türk halkı yazarlarınındır, yazınımıza, Türkçemize bir takdirdir. Çünkü Yugoslav yazınını şiiriyle, öyküsüyle, denemesiyle, incelemesiyle, hatta romanıyla, tabii, Yugoslav çocuk yazınını da değil yalnız ben, kimimiz daha az, kimimiz daha çok tanıtmışızdır. Hem de yalnız Yugoslavya'da değil, Türkiye'de de.

Yugoslav çocuk yazını, size göre, Yugoslavya'da yeterince tanıtılmış mıdır?

Bir atasözü var: İnsanın gözü hiçbir şeyle doymaz. Yugoslavya'da bir yazının tanıtılması, yapıtlarımızın ancak birçok dillere çevrilmesiyle olasıdır. Örneğin Sırpça-Hırvatçaya, Makedoncaya, Slovenceye, yani ulusların dillerine; sonra da halkların dilleri var, örneğin: Arnavutça, Macarca, İtalyanca, Romence, Bulgarca, Slovakça, Rusince, Lehçe. Bizde resmi bir dil olmadığı için bunların hepsi eşit dillerdir. Sayın Aziz Nesin, Yugoslavya'dan söz ederken iyi bir söz etmiş, "Yugoslavya ulusların ve halkların harman yeridir" demişti. Bütün bu dillere yapıtlarımız çevrilmemişse, yine de yazınımız Yugoslavya'da tanıtılmıştır, diyebiliriz. Bana göre, en önemlisi iyi yapıtlar yazmaktır; ergeç onlar tanıtılacak. Çocuk yaznımız daha geniş çapta tanıtılınca, kuşkusuz, Yugoslav çocuk yazınının daha da zengin olduğu anlaşılacaktır. Tabii, Türkiye'nin de.

Onu soracaktım zaten; Türkiye'de çocuk yazınımız tanıtılmış mıdır?

Sanırım, çok az. Ancak bir iki yazarımızın öykü kitapları yayınlandı. Öykümüzden iki güldeste de; biri, "Koza", öteki de, "Tekin" yayınları arasında yayınlandı. Şimdi de, ilk kez

Hamid Lukovaç

Belgrat Şarkiyat Kürsüsü okutmanı Dr. Mustafa İsen'in eşiyle birlikte hazırladığı "Yugoslavya Türk Çocuk Şiirlerinden Seçmeler" Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınları arasında çıktı. Türkiye yayıncıları yazınımıza fazla anlayış gösterirse, sanırım, Türk eleştirmenleri de çocuk yazınımızı daha ciddiye almak zorunda kalacaklar.

Türk Çocuk Yazını üstüne bir şeyler söyler misiniz?

Bunu fırsat bilerek, önce başka bir noktaya değinmek isterim. Bizde, bazen "Türkiye çocuk yazınını Yugoslav Türk yazarları etkilemiştir" diye sözler ediliyor. Ben öyle düşünmüyorum. Söz arasında, bunu merhum Tahir Alangu, Behçet Necatigil söylemişlerse, sayın Dağlarca da bir kitap ithafında sevdiği bir yazar arkadaşına benzeri bir şey yazmışsa, bu Türkiye'deki dostlarımızın bize karşı saygılarından, nezaketlerinden ileri gelmektedir. **Yabancılaşma alıp yürümüşse, iltifat denen şey kalmıştır.**

zırlamıştım. O kitapta Orha Veli'den olduğu gibi, Oktay Rifat'tan Melih Cevdet'ten de çocuk şiirleri var. Dağlarca'da da bu tutku daha "Allah ve Çocuk" adlı kitabında görünür sonra bizde yayınlanan "Açıl Susam Açıl" kitabında.. Bugün, Dağlarca çocuk şiirleriyle yalnız Türkiye'de değil Avrupa'da da önemli bir addır. Bugün Türk çocuk yazını, şiirleriyle, öyküsüyle, hele son yıllardaki çocuk romanıyla yüksek bir sanat-estetik değerdedir ve moderndir. Bugün bir Uyaroğlu, Yalvaç Ural ve ötekiler modern çocuk şiiri anlayışını yaymaktadırlar.

Bunu Yugoslavya'da geniş çapta tanıtmamız, Yugoslavya'da yaşayan Türk çocuklarının kesinlikle yararına olacaktır. Zaten bazıları çocuk dergilerinde yayınlanan şiir ve öyküleriyle tanınıyorlar. Daha da tanıtılmalı. Tabii, Avrupa'ya, dünyaya da.

Demek, çeviri işi size göre hâlâ eski önemini yitirmemiştir?

Tersine, giderek, daha da önem taşımaktadır. Çeviri, dünyamıza açık tutulan en aydın, en güzel pencerelerdir. Bildiğimiz dillerde okuduğumuz yapıtları beğeniyoruz, değil mi? Doğru. Ama, unutmamalıyız ki, bilmediğimiz dillerde bir o kadar, belki de daha güzelleri, sanat, estetik, içerik, dil, biçim açısından daha değerlileri de var. Bu yüzden çeviri, uygarlıklar, yazınlar, kültürler, buna göre de ülke ile uluslar arasında, hiçbir depremin dahi yıkamayacağı en sağlam dostluk köprüleridir.

Etem Çalışkan

Fransa'da ekin şenlikleri

MEHMET TEPE

Yaz aylarında Fransa'nın ekin yaşamında önemli bir canlılık görülür. Özellikle son yıllarda Fransa'nın her kentinde kültürle ilgili bir şenlik düzenlenmektedir. Bu şenliklerin içeriğini müzik, resim, gravür, yontu, fotoğraf, dans, tiyatro vs. oluşturmaktadır. Bu konuda kesin bir sav ileri sürebilmek için, bu şenliklerin en önemlilerinden birkaç örnek verelim: Mayıs ayında (10-22 mayıs) La Rochelle'de "Profesyonel genç tiyatro topluluklarının buluşması", bu buluşmaya Fransa'nın değişik bölgelerinden 26 genç tiyatro topluluğu katıldı. Bu şenliğin bir özelliği de her oyunun birer kez gösterilmesidir. Oysa, diğer şenliklerde, örneğin; Avignon Uluslararası Tiyatro Şenliğinde her oyun birkaç kez gösterilir. La Rochelle buluşmasında tiyatroyla ilgilenenlerce tiyatro sorunları tartışması ağırlık kazanmıştır.

Diğer önemli bir ekin şenliği "XX.Marais Mahallesi Şenlikleri- Paris" Bu şenliği; müzik, tiyatro, resim ve Paris'in tarihi yerlerini tanıtmak için düzenlenen geziler oluşturur. Yine Paris'te tiyatroyla ilgili bir şenlik Haziran ayı içinde "1. Genç Tiyatrosal Yapımlar Şenliği" gerçekleştirildi. Bunun yanında edinebildiğimiz bilgilere göre Fransa'dadüzenlenen ekin şenliklerinin toplamını vermeye çalışalım; (şenlikler genellikle Haziran, Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında yapılır. 14 değişik kentte 14 tiyatro şenliği, 8 dans şenliği ve 120 kentte de sergiler düzenlenir. Resim, fotoğraf, gravür, afiş, vb.

Fransa'da şenlikler genellikle kent yöneticilerinin girişimi ve devletin desteğiyle gerçekleştirilir. 10 Mayıs seçimlerinden sonra siyasi yönetim değişikliği ile devlet ekinsel yaşama toplumsal bir canlılık verme çabası gösterir, bu çabanın sonucu olarak ekinsel şenlikler yaygınlaşır.

Ekinsel şenliklerin yaygınlaşması ekinin halkçılığa mı yoksa tecimselliğe mi yönelmesine işarettir? Bu sorunun yanıtını kesin olarak bu yazıda vermek bir hayli zor, ayrı bir inceleme ve araştırma gerektirir. Fakat hemen vurgulamakta yarar vardır; ekinsel şenliklerde, özellikle son yıllarda tecimsel amaç, toplumsal amaç kadar önem kazanmıştır. Bir ekin şenliği ekinin toplumsallaşmasında çok önemli rol oynar. Sanatçı- halk, sanat-bilim arasındaki ilişkiyi kolaylaştırır, sanatçılar arasındaki ekinsel alışverişi geliştirir. Aynı zamanda ekin organizatörlerine ekinsel şenliğin niteliğine göre belli bir sanat dalındaki yapımları topluca görme olanağını sağlar. Yani bir çeşit pazarlama yeridir.

37. AVİGNON ŞENLİĞİ
(9 Temmuz - 7 Ağustos)

1947 yılında ilk kez toplumcu tiyatro adamı Jean Vilar tarafından üç oyunun sergilenmesiylebaşlayan Avignon Şenliği bugün uluslararası boyutlara ulaşmıştır. Diyebiliriz ki bu şenlik dünyanın en önemli tiyatro şenliğidir. Bu şenlikte tiyatronun yanısıra, müzik, toplu film gösterileri (Şili'li ilerici sinemacı Raul RUIZ'ın onbeş filmi 18-30 temmuz tarihleri arasında gösterildi) sanatla ilgili toplantılar, sergiler yer almaktadır.

Avignon Şenliğinin öyküsünü kısaca özetlemekte yarar vardır: Yıl 1947, Christian Zervos adlı sanat eleştirmeni ve resim tablosu koleksiyoncusu, Papazlar Sarayı'nda Çağdaş Ressamlar Sergisi açar. Zervos, Jean Vilar'ı birçok kereler tiyatroda görmüş ve onun sanat gücünü anlamıştır, sergiyi gezmeye gelen Vilar'a bir kez için Papazlar Sarayı'nın onur bahçesinde "Katedral'de Ölüm"ü sergilemesini önerir. Vilar önce bu öneriyi, bu tarihi yapının ekin birikiminin oyunun sanat yönünden ağır basacağı kaygısı ile geri çevirir. Birkaç gün sonra yeniden gelip Papazlar sarayı'nı ayrıntılı biçimde inceler ve kararını Christian Zervos'a söyler, Papazlar Sarayı'nda oyun sergilemeye evet der. Fakat Zervos'un önerisinde önemli değişiklikler yapılmıştır; bir oyun değil de üç oyun, bir gün değil de bir hafta oyun sergilemek koşulu ile oyun sahnelemeyi kabul eder. Böylece ülkenin ve Fransız tiyatrosunun yaşamında önemli bir rol oynayan bir şenliğin ilk temeli atılır. 4-10 eylül 1947'de **"Avignon da Bir Sanat Haftası"** başlığıyla, Jean Vilar'ın sahneye koyduğu üç oyunla: şenlik başlar

1) Kral 2. rişar'ın Trajedisi (Shakespeare)
2) Güneyin Terası (Maurice Clavel)
3) Tobi ve Sara'nın Hikayesi (Claudel) adlı

oyunları 2993 seyirci izler.

Evet Jean Vilar'ın 1947 yılında kendi topluluğunun özverisi ve Avignon Belediyesinin yardımı ile başlattığı şenlik yıldan yıla gelişir. Uluslararası düzeye ulaşırken bu şehri de önemli bir ekin merkezi düzeyine çıkarır. 37 yıldan beri düzenlenen şenliğe Fransa'dan ve diğer ülkelerden olmak üzere bu yıl iki yüze yakın ekinsel kuruluş katıldı. Şenlik bir ay sürüyor (9 temmuz - 7 ağustos)

Yazımızın başında şenliklerin en önde gelen amaçlarından birinin tecimsel (ticari) olduğunu belirtmiş, hatta konuyla ilgili bir de soru yöneltmiştik. Bu savımızı bir örnekle geliştirmeye çalışalım; önce önemli bir noktayı hemen belirtelim; şenliğe katılan sanat toplulukları iki kümeye ayrılır; şenlik içi gruplar (bütün giderleri şenlik bütçesince karşılanır bu gruplar kendilerini seyirciye ve devlete kabul ettirmişlerdir ekonomik sorunları yoktur). İkinci grup ise şenlik dışı topluluklardır, bunlar genellikle küçük sanat topluluklarından oluşur, kendi olanakları ile şenliğe katılırlar ve şenliğe katılan toplulukların çoğunluğunu oluştururlar.

Sözünü ettiğimiz tecimsel amaç genellikle ikinci grup topluluklar için önemlidir. Şenlikle birlikte Fransa'nın her kentinin ekinsel çalışmalarla sorumlu kişileri yıllık sanat gösterileri programını düzenlemek için Avignon kentine gelirler bir ay boyunca gösterileri izlerler ve kendi kentlerinin sosyal ve ekonomik yapısına uygun gösterileri belirlerler.

Orneğimize gelelim; geçtiğimiz yıl (1982) iki yıldır beraber çalıştığım özel bir tiyatro topluluğu ile **Comedi Creteil** Yahudi asıllı Alman yazarı **Kurt Tucholsky**'nin fıkralarından **Christian Petiyeu**'nun sahneye uyarladığı, toplumsal güldürü türünde bir oyunla katılmıştık. Şenliğe katılma hazırlıklarında Fransa'nın çeşitli kentlerinin ekin sorumlularına davetiye göndermek önemli bir yer tutmuştu (5000 civarında): bu bizim 1982-83 sezonunda 30 değişik kentte 35 kez oyun sergilememizi sağladı. Bu turnenin gelirinin topluluğun bütçesinde çok önemli bir yeri vardır. İşte bu nedenledir ki şenlikler ikinci grup sanat kuruluşlarının sosyo-ekonomik yapısında çok önemli rol oynarlar.

Bu yıl, şenlikteki önemli yeri, genç tiyatro yapımcılarının sahneledikleri çağdaş tiyatro yapıtları aldı. Bunlardan birkaç örnek verelim; Papazlar Sarayının onur bahçesinde dört tiyatro gösterisi yapıldı: genç yapımcı Jean-Pierre Vincent (Eski Strasbourg Ulusal Tiyatrosu Sanat Yönetmeni, yeni Komedi Fransez yöneticisi),**"Veba'dan Son Haberler"** oyunu ile, George Lavaudant,**Kepheoslar** oyunu ile, Pina Bausch "Walzer ve Tanzabend" oyunları ile onur bahçesinin konuğu oldular. Ünlü dansçı Carolyn Carlson da "L'Orso ve Luna" gösterisiyle bu konuklar arasına katıldı. Bunların yanında diğer genç ve yetenekli yapımcılar, Daniel Mesguich (Ulusal Yüksek Tiyatro Okulu öğretim görevlisi) Gillas Bourdet (Tiyatro yazarı), Bernard Sobel de şenlik programında yer alan tanınmış yapımcılardı .

ANI

Bir dostun ardından

DİKMEN GÜRÜN UÇARER

Sermet Çağan'la ilk kez 1965 yılında merhabalaştık, Gen-Ar Tiyatrosu fuayesinde. **Hizmetçiler** üzerine yazdığım bir eleştiri dikkatini çekmiş ve tanımak istemiş beni. İyi ki de istemiş. Bu tanışma bana olgun bir insan ve sevecen bir arkadaşın ötesinde tiyatroyu çok iyi bilen, tiyatro için yaşayan, asla ödün vermeyen gerçek bir sanatçıyla dost olma olanağını kazandırdı.

Onu genç yaşında ölüme götüren nedenlerin başında kuşkusuz tiyatroya tutkusu, doğruluğuna inandığı yoldan sapmaması, yozlaşmaması, sürekli çalışması geliyordu. Yıprandı, yıpratıldı ve 5 Ağustos 1970'de çekti gitti.

Aslında Sermet'in ardından "şöyleydi, böyleydi, şunu yaptı, bunu yaptı" demek yerine, bırakalım ölümünden onüç yıl sonra bir kez daha kendi söz etsin tiyatrodan... Kimbilir, belki bir yararı olur!

"Bırakın Türkiye'de bugüne değin halk için tiyatro yapılmadığını, bugüne kadar Türkiye'de HALK'ın doğru dürüst tanımlanması yapılmamıştır. İstanbul'da, Ankara'da, İzmir'de, Bursa'da, Adana'da şunca tiyatro var. Bu tiyatroların repertuarlarına bak, halk adına neler yapıldığını göreceksin. Özel, ya da resmi olan tiyatrolarda şunca insan çalışıyor. Gişe endişesi ister istemez ağır bastığı için özellikle oyuncu ve teknisyen kadrosunun maliyeti düşürülmek yoluna gidiliyor. Bu tutumla da, gene her yıl gördüğümüz gibi bu kadro teknik bakımdan çok yetersiz kalıyor. Yetersiz kalınca da iş tiyatro olmaktan, tiyatro yapmaktan çıkıyor. Olumlu, yararlı bulduğumuz bir özü, halka sahneden ulaştırırken çatlak seslerle, anlaşılmaz bir söz kalabalığı, beceriksiz jestlerle karşılaşıyoruz. Işık cılız, dekor oyunu destekler olmaktan çıkmış, kendi başına buyruk "vur patlasın çal oynasın" ediyor. Neden bu? Sokaktan geçen delikanlı da... gülünç rakamlarla kadroya alınırsa ve ondan hiç eğitim görmediği alanda gücünden ötesi istenirse bu yapılan iş tiyatro değil, temaşa sanatımızın curcuna türü olur. Oyun seçimi gene görünür aynı endişeden ötürü ayrı bir trajedi. Nasıl oyun seçilir, hangi nedenlerle seçilir bilmiyorum. Gördüklerimle aklımın erdiği hiçbir neden bağdaşamıyor" (1)

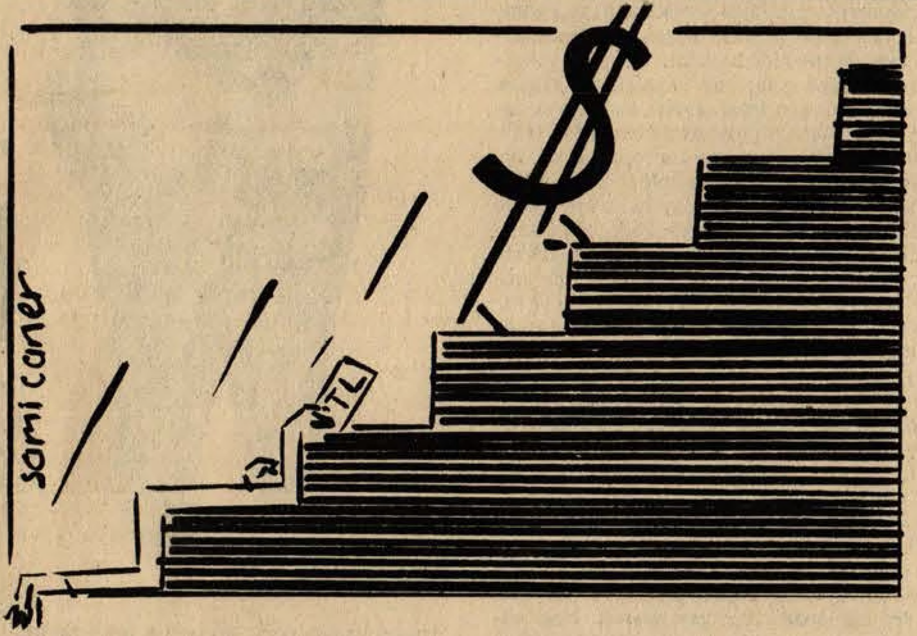
Levent Efe

(1) *"Öğretmenler Sendikası Gezici Tiyatro Kurdu" (Sermet Çağan'la Konuşma)* ***Akşam****, 13 Eylül 1966.*

yazko somut

HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

Oradan Buradan Ankara'dan

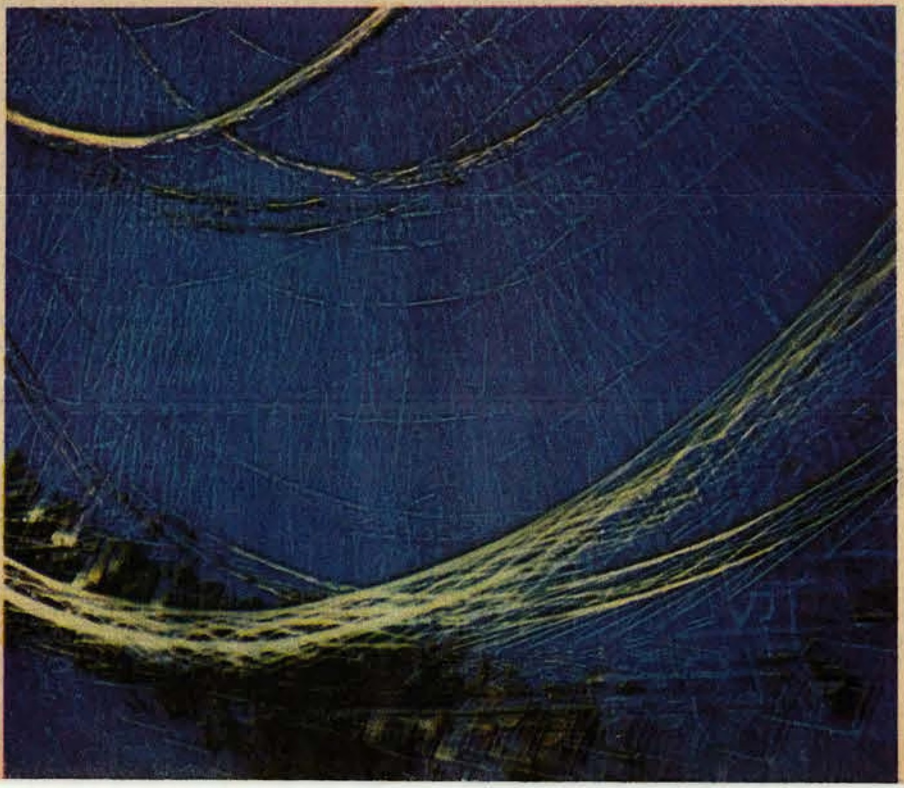
Çok bilinmeyenli Ağustos denklemi

Ankara tatili ve yoğun bir faaliyeti birlikte yaşıyor. Devlet daireleri, Adliye koridorları, hatta özel kesimin çeşitli büroları sanki bütünüyle boşalmış gibi. Çoğu kez bir sorununuzu anlatacak yetkiliyi bile bulmakta zorluk çekiyorsunuz. Ekonominin can damarı olan Devlet Planlama Teşkilatı yeni binasına taşınmış ama 19 katlı binanın asansörleri işlemiyor, telefonları bağlanmamış... DPT böyle olunca diğer kurumların görünümünü siz kestirin. Devletin çeşitli kurumlarındaki bu boşalmalara karşın kentte son bir kaç yıldır görülmedik bir faaliyet var. Siyasi partiler, büyük holdingler, basın organlarının Ankara büroları, sendikalar bu faaliyetlerin yoğunlaştığı yerler. Bu yoğun devinime karşın Ankara'da bilinmeyenlerin donattığı bir ortamın varlığı da seziliyor. Bilinmeyenler iç politikadan ekonomiye kadar bir çok alanda kendini göstermekte. Ne zaman çözülecek bu bilinmeyeni fazla olan denklem? İşte bu konuda hemen herkesin birleştiği, Ağustos ayının son haftasına kadar birçok bilinmeyenin açıklığa kavuşacağı noktasıdır. Yüksek Asrini en fazla uğraştıran konu "kurtarma operasyonu" olmuştur. Bu konu Adnan Başer Kafaoğlu'nun Maliye Bakanlığına gelmesiyle işlenmeye başlamış, böylece 24 Ocak kararlarının getirdiği yeni ekonomik ortama ayak uyduramayan birçok holding, şirket vb. gibi kuruluşlar kurtarılmalarını devletten isteme yoluna gitmişlerdir. Milliyet Gazetesinde yayınlanan bir listeye göre bir nev'i devlet desteği demek olan Reeskont kredisinden yararlanan firmaların sayısı 400'e yakındır. Bunların içersinde Sabancı, Koç gibi büyük holdinglere bağlı kuruluşlar da bulunmaktadır. Reeskont kredisinin dışında somut bir devlet operasyonu ile kurtarma işlemi ilk olarak Asilçelik ve Güney Sanayi'de karşımıza çıkmıştır.

Son günlerde ise iki büyük holdingle ilgili kurtarma işlemleri yayın organlarının baş sayfalarını işgal etmektedir. Ne ki kurtarma işlemi öylesine dallanmıştır ki kamu vicdanını rahatsız edici boyutlara gelinmiştir. Nitekim bazı bakanlardan oluşan yeni bir komite ile ola va Bakanlar Kurulu düzeyinde el konmuştur.

İsa Çelik — "Çocukluğumun Geçtiği Yöreden"

İsa Çelik'in bir fotoğrafı İspanya'da sergilendi

İspanya'nın Reus kentinde iki yılda bir yapılmakta olan ULUSLARARASI FOTOĞRAF BİENALİ'nde İsa Çelik'in bir yapıtı sergilendi. Dünya Fotoğraf Sanatı Federasyonu FİAP'ın patronajında düzenlenen EUROPA'83 ULUSLARARASI VI. FOTOĞRAF BİENALİ'nin bu yılki konusu "ÇOCUK VE DÜNYASI" olarak belirlenmişti.

Fotoğraf sanatçımız İsa ÇELİK'in "ÇOCUKLUĞUMUN GEÇTİĞİ

Toprak Şiir Ödülü Ekim ayında verilecek

Her yıl Ömer Faruk Toprak'ın ölüm yıldönümü olan 20 Ağustos'da verilen **Toprak Şiir Ödülü**'nün bu yıldan başlamak üzere her yıl Ekim ayında verilmesi kararlaştırıldı.

Eşi Füruzan Toprak, ödülün toplumdan,insandan yana ve Ömer Faruk Toprak şiiri paralelinde başarılı olan yapıtlara verildiğini de yineledi.

1982'nin başarılı ürününü seçecek olan seçici kurul, Füruzan Toprak, Hasan Hüseyin, Sennur Sezer, Mehmet Başaran, Alpay Kabacalı ve Tekin Sönmez'den oluşuyor.

Bu yıl üçüncüsü verilecek olan Ömer Faruk Toprak Şiir Ödülü'nü 1980 yılında Ahmet Telli ve Metin Altıok birlikte, 1981 yılında Hasan Hüseyin 1982'de de Kemal Özer almıştı.

Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı oyunu Ankara'da

Rıfat Ilgaz'ın **"Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı"** adlı oyunu Ankara Halk Tiyatrosu'nda oynanmaya başladı.

Gençlik Park Muhsin Ertuğrul Açıkhava Tiyatrosunda başlayan oyunu Erkan Yücel yönetti; dekoru Sinan Bengier, Fatma Bezel hazırladı. Oyunda rol alan sanatçılar şunlar: Orhan Erçin, Bahadır Tokmak, Fuat Çiyiltepe, Erkan Yücel, Sinan Bengier, Sema Töleğen, Mansur Karakoç, Ali Erdoğan, Mualla Çiyiltepe, Fatma Bezel, Mukadder Çelik, Gülizar Toy, Nihat Alanur ve Ali Erdoğan.

Necati Güngör hakkında dava açıldı

Yazar Necati Güngör hakkında TCK'nun 311 ve 312 ile 142/4. maddelerine aykırı davranmaktan dava açıldı.

Güngör'ün **"Yeryüzünde İki Gölge"** adlı kitabının 33. sahifesindeki "insanlar ki, ekmeğini taştan çıkarmak için alınterini, kol gücünü, kafa gücünü satar haramzadelere, insanlar ki mutluluğunu başkalarının mutluluğu üzerine kurar, yediği haram içtiği haramdır.." sözleri ve yine kitabın 59. sayfasındaki "Maksim Gorki'nin yasallaşmış haydutluk dediği ticaret ilişkisi kol geziyor, sokaklardan adeta bir lağım akıyor... gıcır gıcır mersedesler bu kirli sokaklara düşmüş saraylı kızlar gibi öyle mahçup ve nazlı kıvrılıp geçiyor" sözleri suç sayıldı.

Necati Güngör hakkında açılan davaya 25 Ağustos Perşembe günü bakılacak.

İkinci Uluslararası Gitar Festivali yapılacak

İstanbul Filarmoni Derneği'nce düzenlenen ve 15 Kasım 1983 günü başlayacak olan İkinci Uluslararası Gitar Festivali ile ilgili program çalışmaları tamamlandı. Festivale aşağıdaki sanat-

keri Şûra toplantısıyla bu bilinmeyenlerin çözümüne ilişkin adımlar atılmaya başlandı bile.

Bilinmeyenlerin başında kuşkusuz dış politikadaki gelişmeler gelmektedir. Bir yandan hızla tırmanmak isteyen Ermeni terörü, diğer yandan kuzey Irak'ın sınırlarımız yakınındaki bölgesine saldırıya geçen İran ve onun desteklemeğe başladığı Barzanici özerklik hareketi dış politikadaki en ağırlıklı konular. Bu konularda yoğunlaşan sorunların nasıl çözümlenebileceği ise ancak tahmin edilebilmekte, ama bu tahminler de pek tutarlı olmamaktadır. Atatürk'ün "yurtta barış - dünyada barış" özdeyişini kendi dış politikasına parola edinmiş Türkiye'nin Ortadoğuda barış ve denge unsuru rolünü içtenlikle oynamak istediği çok açık. Ama bu rolü oynatmak istemeyen ve Ortadoğu haritasının değişmesi ve bu bölgede yeni bir statükonun kurulmasını arzulayan güçlerin varlığı da yadsınamaz. Önümüzdeki günlerde barış ve Ortadoğu dengesinden yana politikaların ne oranda başarılı olabileceğini göreceğiz. Şurası açıktır ki dış politikadaki gelişmeler iç politikadan ekonomiye kadar birçok bilinmeyenin çözümünde belirleyici bir etmen olma durumunda. Bu da dış politika olaylarını Ankara'da öne çıkarıyor ve birçok toplantıda, söyleşide bu sorunlar öncelikle tartışılıyor.

İç politikada 25Ağustos sınırının önemi gittikçe büyümekte. Seçimlere girecek partileri ortaya çıkarması bakımından bu tarih önemli. Son anda tarih uzatılmaz ya da başka gelişmeler olmazsa 24Ağustos akşamı saat 17'ye kadar 30 kurucu üyesi ve 34 ilde örgütlenme barajını aşabilen partiler seçime girecek. Bugün seçime girebilecek görünümünü veren sadece iki parti var Milliyetçi Demokrasi ve Anavatan partileri. Kurucu barajını aşan Halkçı Partinin örgüt barajını o tarihe kadar aşması pek iyimser bir bekleyiş olur. Geride kalan iki parti, SODEP ve Doğru Yol ise son şanslarını oynamaktalar. Bilindiği gibi SODEP şu anda 28 kurucu üyeye sahip. Son bildirilen 8 yeni kurucudan 6 ve daha azı veto edilirse bu parti seçime girecek. Doğru Yol'un durumundaki belirsizlik daha büyük ve çok boyutlu. Alışılagelen bir deyimi kullanırsak, sağdaki gelişmeler SODEP'in, hatta Doğru Yol'un seçime girip girmemesini belirleyecek. Herşey 21 Ağustos günü belli olacak, çünkü bu tarihte SODEP ve Doğru Yol'un yeni kurucularının inceleme süresi sona erecek.

Ekonomideki belirsizlik çok yönlü. Önce Dolar'ın tırmanışa geçmesinin ortaya çıkardığı sorunlar var. Bu sorunlar kuşkusuz Türkiye'nin dış ödemeler dengesine olumsuz etki yapacak nitelikte. Nitekim Dolar'daki bu değer artışı işçi döviz girişlerini geçen yıla oranla % 47'ye yakın azaltmış görünüyor. İhracatta da istenilenin aksine bir azalma söz konusu, bütün bunların sonucunda dış ödemeler açığı geçen yılın aynı dönemine oranla artmış görünüyor. Milli gelirdeki büyüme oranı da beklenenin altında. DİE'nin resmi kestirimi büyümeyi % 3 dolaylarında gösteriyor. Kuşkusuz bu kestirim ilk altı ayın verilerine göre yapılmıştır, yılın ikinci yarısındaki gelişmeler bunu olumsuz yönde etkileyebilir. Öte yandan mevsim dalgalanmalarının sonucu olarak her yıl % 2-3 arasında aşağıya inen tüketici harcamaları indeksinde ise bu yıl aynı oranda bir düşüş görülmemektedir. Yaş meyve ve sebzenin daha ucuz bir mutfak harcaması düzeyine ulaşılmasını sağladığı yaz aylarında görülen bu durum sonbahardan itibaren fiyat artışlarının hızlanacağına bir işaret sayılabilir. Zaten birçok yetkili 1983 yılındaki enflasyon oranının %30'u aşabileceğini söylemektedir.

Ekonominin genel görünümü, dış ekonomik ilişkiler açısından ortaya çıkan olumsuz gelişmeler ve yeni taban fiyatlarının yanısıra bu ayın ilk haftasında Ankara'daki ekonomi çevrelerinde yansıtılan haberlere göre bazı bankalar kurtarma işleminde yer almamakta direnmektedirler. Alacaklarının ertelenmesi konusunda fazla direnmeyen bu bankalar kuruluşlara taze para aktarımı söz konusu olunca durmaktadırlar. Oysa taze para sağlanması operasyonun en can alacak noktasıdır. Çünkü taze para sağlanmadığı takdirde borç ertelemenin hiçbir ekonomik anlamı yoktur ve ertelemeler söz konusu işletmelerin düze çıkmasını sağlayamayacaktır. Ayrıca bu kurtarma operasyonları konusunda özel kesim de kendi içersinde çelişkili yargılara sahip görünmektedir. Fakat kurtarma işlemlerine karşı çıkan özel kesimin önemli bir bölümünün reeskont kredilerinden geniş ölçüde yararlanmış olduğu da yayınlanan listelerden ortaya çıkmıştır. Açıkçası kurtarma işlemi öyle bir noktaya gelmiştir ki kim, nasıl ve ne için kurtarılacaktır sorularına açık bir yanıt verecek yetkilileri bile bulmak mümkün olamamaktadır.

Ekonomide sürüp giden bu kurtarma operasyonu kamuoyunda çeşitli soruları doğurmaktadır. Bunların başta gelenlerini şöyle sıralayabiliriz:

I— Üreticiye olan borçların ödenmesine öncelik vermeden yapılan bu kurtarma işlemleri alacaklı üreticileri rahatsız etmek ve Ziraat Odaları Başkanının açıkça "önce borçlar ödensin" demeye kadar varan itirazına neden olmaktadır.

II— İşçi kesiminde de ödenmeyen kıdem tazminatları, işten çıkarmalar vb. nedenlerle somutlaşan sorunlar karşısında büyük holdinglere yapılan tek yanlı kurtarmaya yönelik destekler itirazla karşılanmaktadır. Nitekim Türk-iş Genel Sekreteri ve Sosyal Güvenlik Bakanı Sadık Şide'nin son açıklamaları sırasında bu konu kendisine açıkça yöneltilmiş bir soru haline gelmiştir. Şide'nin kurtarmaların ancak geniş işçi yığınlarının çalıştığı işletmeler için söz konusu olduğu biçimindeki yanıtı da korkarız ki inandırıcı olmamıştır.

III— Ortak sayıları yüzlerle, binlerle ifade edilen işçi şirketleri karşısında Maliye Bakanlığının takındığı olumsuz tavır, holdinglere karşı tutulan yolla karşılaştırıldığında çeşitli soruların yükselmesine neden olmaktadır.

IV— Nihayet bu kurtarma işlemlerinin bedelini kimin ödeyeceği sorusunun yanıtı da tam alınmış değildir. Erteleme faizleri kimin sırtından çıkarılacaktır noktası bu yönde ilk akla gelen sorudur.

Kurtarma işlemi ile ilgili bir başka nokta "Güneş" gazetesi ile ilgili olan "muğlak" durumdur. Kozanoğlu-Çavuşoğlu firmalarının kurtarılması işleminde bu gruba bağlı (müteahhitlik firmaları dışında) tüm firmaların hisse senedlerinin Hisarbank'a devredilmesi öngörülmüştür. Hisarbank ise halen devlet denetiminde olduğu için bu yolla Güneş gazetesi de devletin denetim sınırları içersine girmiş olmaktaydı. Bu durum Güneş gazetesi yetkililerini telaşlandırdı. Bu arada bir başka yayın organında söz konusu gazetenin bir siyasi parti tarafından kullanılmaolasılığı ima edilince durum daha da karıştı. Şu anda konuya hiçbir açıklık getirilmiş değildir. Güneş gazetesi yetkilileri üst düzeyde temaslar yaparak meseleyi kendi doğrultularında çözme çabasındadırlar. Ne ki yönetimin bu gazete yöneticilerine olan tutumu da ayrı bir kuşku konusu olabilmektedir. Önümüzdeki günlerde basın hayatı açısından önemli bir gelişim sayılabilecek bazı adımların atılması ve Güneş gazetesinin yönetimine açıklık getirilmesi beklenmelidir.

Sorular.. Sorunlar... Sayıları çok arttırılabilir bunların ama açık yanıtlar ortada yok şu günlerde. Ağustosun çok bilinmeyenli denklemi ancak ayın yirmisine doğru çözümlenebilecek, o da bazı değişkenleri açısından. Denklemin bütünüyle çözümü ise zaman alacak.

HABEROLA

İsa Çelik — "Dönme Dolap"

"YÜREDEN" adlı renkli fotoğrafı da sergilenmeye alındı. 10 haziranda başlayan sergi 25 aralık'a kadar İspanya'nın bir çok kentinde yinelenecek. İsa Çelik'in V. bienalde de bir fotoğrafı sergilenmişti.

...çılar katılacak:

15 Kasım: Ernesto Bitetti, 16 Kasım: Seranito, 17 Kasım: Costa Cotsiolis, 18 Kasım: Paco Pena, 19 Kasım: Manuel Cano, 20 Kasım: Eduardo Falu, 21 Kasım: Ruhi Ayangil - Mutlu Torun

Rezervasyon, 19 Eylül 1983'te İstanbul Filarmoni Derneği Merkezi'nde yapılacak.

Varna'da sinema günleri ve bir festivalin anatomisi - 5 -

Hint melodramlarından biri: Yere Düşen Çiçek

ÂLİM ŞERİF ONARAN

"Yere Düşen Çiçek" adlı Hint filmi, sevdiği Ramanyan adlı müzisyenle, ağabeyi için gereksinme duyulan başlık parası ödenemediği için, birleşemeyen ve eve gelen geline karşılık kendini feda ederek; babasının ezdiği, bu yüzden gelişememiş, ruhu ve zekâsı çocuk kalmış bir gençle (Raman) evlenen Sumangali (kısaca Sumi) adlı bir kızın dramını işlemektedir. Hint filmlerine özgü melodram ögeleriyle donanmış olan filmde kocasını, baba evinde bıraktığı oğlan kardeşi (Hari) yerine koyan Sumi, kayın babasının evinde, evlilik bağının gerektirdiği sadakatle, mutlu etmeye çalışır ve bahtına razı olur.

Sevdiği adam onun uğruna "Yere Düşen Çiçek" (The Fallen Flower) şarkısını yazar. Sonunda Raman tımarhaneye düşer; karısı da onunla birlikte kalır. Sevdiği müzisyenin doktor arkadaşı onu tedavi eder. Bu sırada akıl hastanesinde hastalardan biri dokunaklı sesiyle bu şarkıyı söyler.

Kocası iyileşen Sumi, onunla birlikte evine döner. Bir gün hamamda yıkanmaya hazırlanırken, karısı hamamda olan kayınbabası ona tecavüz etmeye yeltenir. Sumi, umutsuz bir durumda iken kocası çıkagelir. Babasının gırtlağına sarılır; yetişen anası onu güçlükle kurtarır.

Bu olaydan sonra Sumi, artık orada kalmak istemez. Kocası da "Gidebilirsin" diyerek ona izin verir. Kız, uğradığı bir kasabadaki "Fakirlerin Festivali"nde bulunurken, ağabeyi ve müzisyen ona rastlarlar. Son olayı onlara anlatmak zorunda kalır Sumi... O sırada azan merasim fili halkın üzerine hücum eder. Halk kaçışır; Sumi yere düşer, fil onu çiğner.

Bu filmde kadın sadakati çok iyi işlenmiş. Babası onun bahtsız olduğunu anlayıp eve götürmek istediği halde Sumi'nin bunu reddetmesiyle vurgulanan bu sadakat, kızın, babasından çok korkan kocasını savunmasında, onun hakaret görmesine dayanamamasında çarpıcı şekilde iyice belirtiliyor.

Ancak **"şarkvari"** bir melodram olarak folklorik şarkılar ve danslarla desteklenerek işlenmiş konu... Bu yüzden filmin sinemasal değeri düşük: Geri zekâlı kocanın ve tımarhanedeki delilerin davranışları eksantrik şekilde verilmiş. Hint melodramlarına özgü abartmalarla donanan film Batılı zihniyetle kolayca kabul edilemeyecek hale gelmiş. (Hindistan'da doğup yaşayan ve oranın sorunlarına sahip çıkan Julie Christie dışında kimse oy vermediğinden sonradan elenecektir bu film).

YAKINDAN VE UZAKTAN

"Yakından ve Uzaktan" adlı İsveç filmi, Mania Becker adlı bir tıp öğrencisinin, Dr. Stenius'un akıl hastanesinde staj görürken, birçok akıl hastası arasında rastladığı resim ve fotoğraf alanında yetenekleri bulunan ve konuşmamakta ısrarlı bir gence ilgi duyarak onun iyileşmesi için harcadığı çabalar yöresinde gelişir.

Doktorların nasıl bir yöntemle bu hastayı iyileştermenin mümkün olacağı tartışmaları yapılırken, ihtisas yapmakta olan genç bir doktor, Mania ile hasta arasında uyanan ilgiyi gözönünde tutarak; Mania'nın onu hastane dışında gezdirmesini ve iyileşmesinde yardımcı olmasını önerir. Bu öneri kabul edilir. Mania gerçekten hastayla tutarlı bir ilişki kurar; birlikte dolaşırlarken fotoğraflarını çeker; boyna özdenlikle kendi çocukluğundan söz eder: Bir Rus olan annesinin, İsveç'te, kendisini nasıl mutsuz ve yalnız hissettiğini; bir gün kendisine: "Kızım sen hiç yalnız kalmazsın. Doğa'ya ilgi duy; çiçekler, ağaçlar seninle konuşacak; hayvanların iri, güzel gözleriyle sana çok şeyler anlattığını anlayacaksın" der. Sonra da çocuğunu İsveç'te bırakarak yurduna döner.

Bundan sonra Mania, "Bir gün ayrılırım" diye hiçbir kimseyi fazla sevememiştir. Ama şimdi bu çocuğa tutulmuştur işte... Kızın özdenliğine hayran olan oğlan, bir gün bir büfe önünde ona, "Ne istediğini" sorar. Kız "Konuştun!" diye sevinir. Sonra bu hasta klinikte, konuşmayan bir başka arkadaşına kâğıttan bir uçurtma yapar ve "Al işte, bu senin!" deyince, arkadaşı da ona, "Teşekkür ederim!" der.

Bu ilerlemeyi gören Mania, tezini yazmakta olan genç doktora giderek başarısını anlatır. Bu durum kendisine duyurulan Başhekim, kız için, "Onda delilikle bilinçlilik arasındaki sınırı hiç düşünmeden, doğal hareketlerle akıl hastalarını etkileme gücü" bulunduğunu söyler.

Ancak bu genç doktor, hastayı yanına çağırıp ona, kızın yaklaşımı üzerinde izahat verirken; kendi talimatı ile onu konuşturmuş olduğunu söyleyince; oğlan aldatıldığını düşünerek buna sinirlenir. Bağırır çağırır, camları kırar. Onu yatağa bağlayıp şok tedavisine başlarlar. Kızın bunu önlemek için yalvarıp yakarmasına aldırmazlar, "Senin aklın ermez; hem bu ilk kez uygulanmıyor" diyerek...

Şok tedavisinden sonra hasta iyice durgunlaşır ve hiç konuşmadığı gibi, konuşanlara da hiç tepki göstermez. Bunun üzerine ana-babasının hastaneye getirdiği Lena adlı 16 yaşındaki bir kızla ilgilenir Mania; bir yandan da oğlanın geçmişini öğrenmek ister. Çünkü genç doktor, onun bir karısı, sonra da bir sevgilisi olduğundan; karşılıksız bir aşkın onu bu hale getirmiş bulunduğundan söz etmiştir.

Hasta kocasını hâlâ seven kadınla görüşmeyi başaran Mania, ondan, oğlanın duyarlığını ve saçma konuşan bir sürü insana karşılık hiç konuşmayan insanların tımarhaneye yatırılmasının anlamsızlığını öğrenir; ve bunu çok iyi kavrar. Yanında pansiyoner olarak kaldığı kadın arkadaşı da aynı şeyi söyler ve "Artık sen onun değil ama, o senin sorunlarını çözümleyebilir" der.

Öte yandan Lena da iyileşir. Babası "Hastayken ne hissediyordun?" diye sorunca, "Tepemde bir kartal tünüyordu ve boyna ağzımı kurtlarla dolduruyordu. Mania beni kurtardı" diye yanıt verir.

Bir gün Mania'yı genç doktor alır, evine götürür. Mania ile hasta oğlan hakkında konuşurlar. Bir ara doktor kızı ani olarak öper. Kız bunun nedenini sorunca "bunu hastaya anlatmanı istiyorum. Bakalım tepkisi ne olacak?" der. "Nitekim tepki uyandırmak için ben de onunla öyle konuşmuştum" diye ekler. Öte yandan çocuğun iyileşmesi için, bu kez, ondan uzaklaşması da kararlaştırılır Mania'nın; "Senin artık ona verebileceğin hiçbir şey kalmadı" denilerek...

Oysa Mania böyle düşünmez. Artık hastanın konuşmasını beklemeden onun arkadaşlığına razı olur. Kimbilir belki bir gün konuşur; pek ala güzel şeyler söyleyebilir umuduyla... Ama "Varsın, konuşmasın, Ne zarar!" diye düşünür.

(Bu film ilk değerlemede üçe karşı dört olumsuz oyla elendi. Bu beni çok üzdü. Türkçe "Yazık!" dedim. Bu sözcük Bulgar dilinde hâlâ yaşadığı için Başkan Stanev ile üye Radeva beni çok iyi anladılar. Elenme nedeni filmin, Miloş Forman'ın "Guguk Kuşu" (One Flew over the Cackoo's Nest) adlı Oscar ödülü kazanmış filminden kötü bir esinlenme olduğuna inanıldığı belirtildi. Oysa iki filmin konu ve temaları arasında hiçbir ilişki yoktu).

Macar filmi Maskot ayrılan bir karı-kocanın paylaşılan çocuklarının dramını işliyor.

TAM OLMAYAN GÜN KARARMASI

"Tam Olmayan Gün Kararması" adlı Çekoslovak filminde Marta adlı 14 yaşındaki bir gençkızın uğradığı kaza sonucu görme duygusunu yitirmeye başlaması ve sonradan tüm olarak yitirince buna alışmasının öyküsü veriliyordu. Marta, körlerin eğitildiği bir kuruluşta, pek çok sıkıntılar çektikten ve anlayışsız bir hemşirenin sert davranışları yanında, anlayışlı bir doktorun yardımıyla sonunda yeni durumuna alışır.

Çekoslovak yönetmen **Jaromil Jires** filmlerinde, daha çok, gençlik sorunları "Haykırışlar" direnme çabası **'Gümüşi Balıkçıl Adası"**, **"Kırlangıçları Selamlayın"** gibi temalara önem verir. Bu filmde de körlük dolayısıyla çocukluktan gençliğe geçtiği bir dönemde bir kızın dramını melodrama dönüştürmeden verebilmiş. Doktorun, umutsuzluğa düşmeden, bu durumda bile yaşamda yeni bir anlam bulmak için onu hazırlaması; gerçekleştirilmesi güç bir tema olduğu halde; başta genç oyuncu Lucie Patikova olmak üzere tüm oyuncuların başarısıyla gereğince canlandırılabilmiştir.

MASKOT

Macar filmi **"Maskot"**, anlaşamayıp boşanan bir karı-kocanın paylaşılan çocuklarının dramını işler. Annesinin yanında kalan 16 yaşındaki kızla, babasının yanında kalan II yaşındaki oğlan'ın birbirlerini destekleyerek bu ayrılığa kendi biçimde başkaldırıları vurgulanır filmde...

Ancak bir hırsızlık yaparken yakalanarak ıslahaneye konan ve arkadaşları tarafından **"Topaç"** (Toupie) diye anılan oğlanla, kendi çevresinde **"Kabala"** (Maskot) diye anılan kızın bu dayanışması boşunadır.

Kardeşini ıslahaneden kaçırmak için evi ve okulu terkeden "Maskot", sonunda onunla avare bir yaşama sürüklenir. Kızın giriştiği kardeşini okutma ve çalışma hayatına sokma çabaları yerini bulmaz. Bu avare yaşamlarını sürdürürken, bir ara , Zoli adlı bir traktör sürücüsü ve mekanisti ile tanışırlar. Zoli onları **"Maskot"**'un kendisine metreslik etmesi koşuluyla çalıştığı çiftlikte barındırır. Kızın, orada çalışan genç bir bahçıvanla da ilişki kurduğunu anlayan Zoli, onları çiftlikten uzaklaştırır.

Bundan sonra karaborsacılık yaparak ablasına bakmak ister **"Topaç"**. Bir yandan da **"Maskot"** esrar içen gençlerin çevresine girer. Oğlan tekrar yakalanıp ıslahaneye konur. Maskot artık battıkça batar. Bir gün bir gençle bir inşaat yöresindeki büyük çimento boruların içinde esrar içerlerken; üç inşaat işçisi bunların varlığını sezer ve borunun bir tarafından kağıt yakar gençleri duman boğuntusuna uğratarak oradan çıkartırlar. Borudan çıkan Maskot'un arkadaşı kendini bilmeyecek kadar uyuşturucu etkisi altındadır. İşçiler maskotu alır görürür, ırzına geçerler.

Maskot, bu yaşamdan bıkmış, baba evine döner. Babası ona sevecen davranmak ister. Oğlanı da korumaya hazır olduğunu söyler. Ama ertesi sabah babasının eskisinden de beter olduğunu anlar Maskot. Kardeşini ikinci kez ıslahaneden kaçırır. Birlikte çaldıkları bir arabayı sürürlerken, son anda, kardeşini iterek kurtardıktan sonra, büyücek bir çukura düşen arabanın içinde ölür Maskot...

Abartılmış, pek inandırıcı olmayan bir film... Ancak Janos Rozasa, filmin başoyuncuları Julianna Niako ve Zoltan Jacob'u çok iyi oynatmış.